

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
Sustainable Agricultural Community Planning by Participation.
Case Study of Pa Phai Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province.

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2558
ปี 2558 จำนวน 265,800 บาท

หัวหน้าโครงการ

นางสาวปัทมาศ ลัญชานนท์

ผู้ร่วมโครงการ

นางลัทธนา สัมมานิธิ

นางอัจฉรี เหมสันต์

นายบรรจง สมบูรณ์ชัย

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

30 กันยายน 2559

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง เรื่อง การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้สำเร็จลุล่วง โดยได้รับ
ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปี
งบประมาณ 2558 และให้โอกาสทีมวิจัยได้เรียนรู้และทำงานร่วมกับท้องถิ่น รวมทั้งเจ้าหน้าที่
ประจำสำนักวิจัย ที่ช่วยเหลือให้คำปรึกษาและชี้แนะเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่
เทศบาลตำบลป่าไผ่ ผู้นำตัวแทนกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ ที่
ช่วยให้ข้อมูล ความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูล อำนวยความสะดวก ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ที่
สามารถวิเคราะห์และประมวลผล เพื่อนำไปสู่แนวทางการวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืน
โดยการมีส่วนร่วม ได้อย่างสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ หากมีสิ่งใดบกพร่อง ทีมวิจัยขออภัยเป็นอย่างสูง และหวังว่าโครงการวิจัยฉบับ
นี้ จะมีประโยชน์ทั้งในทางปฏิบัติ วิชาการ และนโยบาย แก่หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ
เกษตร รวมทั้งผู้ที่สนใจศึกษาการวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บทที่ 1 บทนำ	4
ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	8
บทที่ 2 การทบทวนทฤษฎี แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืน	9
การพัฒนามนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	13
แนวคิดเกณฑ์หลักการเติบโตอย่างชาญฉลาด	14
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง	18
การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่	25
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	29
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	30
พื้นที่ศึกษาวิจัย	30
ขั้นตอนในกระบวนการวิจัย	31
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	32
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	33
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	33
ระยะเวลาทำการวิจัย	34
เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ผลการวิจัย	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะพื้นที่ศึกษาวิจัย	157
สรุปผลการวิจัย	157
แนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลป่าไผ่	161
เอกสารอ้างอิง	164
ภาคผนวก	165
ภาคผนวก ก	166
ภาคผนวก ข	166

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	แผนงานการวิจัย
ตารางที่ 3.2	ปัจจัยที่นำมาพิจารณาศักยภาพของพื้นที่แต่ละประเภทการใช้ที่ดิน
ตารางที่ 3.3	แสดงค่าน้ำหนัก (Weighting) ของแต่ละปัจจัย สำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม
ตารางที่ 3.4	แสดงค่าคะแนนดิบ ค่าคะแนนปรับฐาน ค่าน้ำหนัก ของแต่ละปัจจัย สำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม
ตารางที่ 4.1	แสดงการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมของหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง
ตารางที่ 4.2	อาชีพและรายได้เฉลี่ย
ตารางที่ 4.3	กลุ่มวิสาหกิจของชาวบ้านในเทศบาลตำบลป่าไผ่
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนครัวเรือนและประชากรในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในปี พ.ศ. 2557

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	7
ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของความยั่งยืน 3 ประเด็นหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ	12
ภาพที่ 4.1 แสดงขอบเขตหมู่บ้านในเทศบาลตำบลป่าไผ่	47
ภาพที่ 4.2 หนองน้ำสาธารณะ หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง	49
ภาพที่ 4.3 หนองห้วยพะเหนือ หรือหนองบ่อปลาห้วยพะ	50
ภาพที่ 4.4 อ่างเก็บน้ำห้วยโจ้	51
ภาพที่ 4.5 แหล่งน้ำที่สำคัญในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่	52
ภาพที่ 4.6 แสดงสมรรถนะดินในพื้นที่ศึกษา	56
ภาพที่ 4.7 แสดงขอบเขตเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสนทราย	58
ภาพที่ 4.8 แสดงแนวเขตป่าไม้ในพื้นที่ศึกษา	59
ภาพที่ 4.9 แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่	62
ภาพที่ 4.10 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 1	63
ภาพที่ 4.11 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และรูปตัดหมู่ที่ 1 เมืองขอนแก่น	64
ภาพที่ 4.12 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 2	65
ภาพที่ 4.13 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่ที่ 2	65
ภาพที่ 4.14 ความสัมพันธ์ของการตั้งถิ่นฐานกับพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่ที่ 2	66
ภาพที่ 4.15 รูปตัดหมู่ที่ 2 หนองเต่าคำ	67
ภาพที่ 4.16 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 2	67
ภาพที่ 4.17 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 3	68
ภาพที่ 4.18 รูปตัดการใช้พื้นที่ของหมู่ที่ 3	69
ภาพที่ 4.19 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 3	70
ภาพที่ 4.20 แผนผังชุมชนของหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง	70
ภาพที่ 4.21 ลักษณะการใช้พื้นที่ที่สำคัญของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง	72
ภาพที่ 4.22 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง	73
ภาพที่ 4.23 รูปตัดพื้นที่หมู่บ้าน	73

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.24	ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 7 74
ภาพที่ 4.25	รูปตัดของผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 7 74
ภาพที่ 4.26	การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร 75
ภาพที่ 4.27	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทนาข้าวของหมู่ที่ 8 75
ภาพที่ 4.28	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทพืชผักสวนครัวของหมู่ที่ 8 76
ภาพที่ 4.29	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทพืชผักสวนครัวแบบปลูก ใน โคมของหมู่ที่ 8 76
ภาพที่ 4.30	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทสวนไม้ผลของหมู่ที่ 8 77
ภาพที่ 4.31	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 8 77
ภาพที่ 4.32	มุมมองระดับหมู่บ้านบริเวณพื้นราบของหมู่ที่ 8 77
ภาพที่ 4.33	รูปตัดระดับหมู่บ้านบริเวณพื้นราบของหมู่ที่ 8 78
ภาพที่ 4.34	มุมมองระดับหมู่บ้านบริเวณเชิงเขาของหมู่ที่ 8 78
ภาพที่ 4.35	รูปตัดระดับหมู่บ้านบริเวณเชิงเขาของหมู่ที่ 8 78
ภาพที่ 4.36	รูปตัดระดับบริเวณบ้านของหมู่ที่ 8 79
ภาพที่ 4.37	รูปตัดระดับบริเวณคันนาของหมู่ที่ 8 79
ภาพที่ 4.38	แผนผังการใช้ที่ดินบริเวณหมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่ 79
ภาพที่ 4.39	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 9 80
ภาพที่ 4.40	ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 9 80
ภาพที่ 4.41	รูปตัดระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 9 80
ภาพที่ 4.42	ผังบริเวณระดับบ้านของหมู่ที่ 9 81
ภาพที่ 4.43	การใช้สอยพื้นที่ระดับบ้านของหมู่ที่ 9 81
ภาพที่ 4.44	แผนที่ภายในชุมชน หมู่ที่ 11 ท่ายาว 82
ภาพที่ 4.45	การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 11 ท่ายาว 82
ภาพที่ 4.46	การกระจายตัวของบ้านที่เกาะกลุ่มกัน โดยมีพื้นที่เกษตรอยู่บริเวณรอบ นอกหมู่บ้าน 83
ภาพที่ 4.47	รูปตัดพื้นที่ระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 11 83
ภาพที่ 4.48	ผังบริเวณพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้าน หมู่ที่ 11 84

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.49 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่การเกษตร	84
ภาพที่ 4.50 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสนามกอล์ฟกับพื้นที่ชุมชนโดยสนามกอล์ฟจะมีแนวสกรีนด้วยพืชพรรณที่รูปทรงสูงและบริเวณบ้านพักอาศัยจะสอดคล้องกันอยู่ภายในสวนไม้ผล	85
ภาพที่ 4.51 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านในแต่ละหลังที่เชื่อมด้วยถนนสาธารณะ	85
ภาพที่ 4.52 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 11	86
ภาพที่ 4.53 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 11	86
ภาพที่ 4.54 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 12 บ้านหม้อ	87
ภาพที่ 4.55 ผังบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน หมู่ที่ 12 บ้านหม้อ	87
ภาพที่ 4.56 รูปตัดระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 12	88
ภาพที่ 4.57 รูปตัดระดับหมู่บ้านบริเวณศูนย์กลางชุมชนหมู่ที่ 12	88
ภาพที่ 4.58 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 12	88
ภาพที่ 4.59 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 12	89
ภาพที่ 4.60 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 12 แบบที่ 1	89
ภาพที่ 4.61 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 12 แบบที่ 2	90
ภาพที่ 4.62 ยุ้งฉางในบ้านของหมู่ที่ 12	90
ภาพที่ 4.63 ศาลเจ้าบริเวณหัวนา	90
ภาพที่ 4.64 ปีกอกที่วางอยู่หน้าบ้าน	91
ภาพที่ 4.65 การแบ่งพื้นที่ หมู่ที่ 15	92
ภาพที่ 4.66 การใช้ที่ดิน หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา	93
ภาพที่ 4.67 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 15	93
ภาพที่ 4.68 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรของหมู่ที่ 15	94
ภาพที่ 4.69 ลักษณะการใช้พื้นที่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้านของหมู่ที่ 15	94
ภาพที่ 4.70 ลักษณะการใช้พื้นที่บริเวณศูนย์กลางหมู่บ้านของหมู่ที่ 15	95
ภาพที่ 4.71 ผังบริเวณศูนย์กลางชุมชน	95
ภาพที่ 4.72 ที่ตั้งของชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านล่างคลองชลประทาน	96

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.73 ผังชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านล่างคลองชลประทาน	96
ภาพที่ 4.74 บริเวณทางเข้าชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15	97
ภาพที่ 4.75 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทานบริเวณด้านทิศตะวันตก	97
ภาพที่ 4.76 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทานบริเวณด้านทิศตะวันออก	98
ภาพที่ 4.77 ที่ตั้งของชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านบนคลองชลประทาน	98
ภาพที่ 4.78 ผังชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านบนคลองชลประทาน	99
ภาพที่ 4.79 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนบนของคลองชลประทานบริเวณด้านทิศตะวันตก	99
ภาพที่ 4.80 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทานบริเวณด้านทิศตะวันออก	100
ภาพที่ 4.81 การใช้ที่ดินหมู่ที่ 16 หนองป่าขาว	101
ภาพที่ 4.82 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่ที่ 16 หนองป่าขาว	101
ภาพที่ 4.83 การใช้ที่ดิน หมู่ที่ 17 เพาะใต้พัฒนา	102
ภาพที่ 4.84 ลักษณะการใช้พื้นที่ที่สำคัญของหมู่ที่ 17 เพาะใต้พัฒนา	102
ภาพที่ 4.85 ลักษณะการใช้พื้นที่ย่านร้านค้า ศาสนสถาน และพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่ที่ 17	103
ภาพที่ 4.86 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 17	104
ภาพที่ 4.87 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 17	104
ภาพที่ 4.88 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17	105
ภาพที่ 4.89 ยู่ฉางในบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17	105
ภาพที่ 4.90 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17 ที่มีพื้นที่เกษตรกรรมล้อมรอบ	105
ภาพที่ 4.91 ผังพื้นที่เกษตรกรรมของลุงมานิตย์ นันทชัย	106
ภาพที่ 4.92 โครงข่ายคมนาคมในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่	108
ภาพที่ 4.93 สภาพถนนแอสฟัลต์ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่	109
ภาพที่ 4.94 สภาพถนนคอนกรีตในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ขนาดทางกว้าง 3-6 เมตร	110

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.95 สภาพเส้นทางเดินเข้าสู่พื้นที่การเกษตร	110
ภาพที่ 4.96 สภาพถนนดินในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ขนาดทางกว้าง 3 เมตร	111
ภาพที่ 4.97 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านการอยู่อาศัย	140
ภาพที่ 4.98 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านพาณิชยกรรม	143
ภาพที่ 4.99 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านเกษตรกรรม	146
ภาพที่ 4.100 แสดงการกำหนดการใช้ที่ดินตามศักยภาพของพื้นที่และบริบทของชุมชน	148

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย	29
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนในกระบวนการวิจัย	32

การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Sustainable Agricultural Community Planning by Participation.

Case Study of Pa Phai Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province.

ปรัชมาศ ลัญชานนท์ ลักขณา สัมมานิติ, อัจฉรี เหมสันต์ และบรรจง สมบูรณ์ชัย

Pradchamas Lanchanon, Luxsana Summaniti, Augcharee Hemsant and Bunchong

Somboonchai

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการสำรวจภาคสนาม การประชุมกลุ่มย่อย สำหรับเครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสำรวจและแผนที่ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการซ้อนทับแผนที่

ผลการศึกษา พบว่า เทศบาลตำบลป่าไผ่ มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีอัตลักษณ์ของชุมชนด้านการเกษตร มีสภาพทางกายภาพที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้ มีแหล่งน้ำและระบบชลประทานที่กระจายอย่างทั่วถึง ซึ่งเหมาะสำหรับการทำนา ส่วนพื้นที่ที่เป็นที่ดอน เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ทางตอนเหนือควรสงวนให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำการเกษตรมากที่สุด ได้แก่ ส่วนพื้นที่บริเวณพื้นที่ตอนใต้และทางด้านทิศตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ตามแนวคลองชลประทานแม่แฝก ควรกำหนดเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม ที่มีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยแบบชนบท สอดแทรกปะปนไปในพื้นที่เกษตรกรรมด้วย และในบางบริเวณมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่เป็นร้านค้าปลีก สอดแทรกไปด้วย ได้แก่ บริเวณตามแนวถนนสายหลักและสายรอง และบริเวณย่านสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา นอกจากนี้ ได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเภทที่อยู่อาศัย ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุด บริเวณด้านตะวันตกและตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่

สำหรับแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่เสนอแนะ ด้านกายภาพ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การพัฒนาระบบการจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ การควบคุมโครงการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ด้านการเงิน เช่น การจัดหาเงินทุน มาตรการด้านภาษี เป็นต้น ด้านการลงทุน เช่น การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และผลผลิต การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิต การพัฒนาตลาดกลางเพื่อการเกษตร มาตรการด้านการตลาด เป็นต้น ด้านการศึกษาและฝึกอบรม เช่น การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม การปลูกจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชน การให้ความรู้และข่าวสารแก่เกษตรกร เป็นต้น ส่วนด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่มด้านการเกษตร การสร้างศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น ด้านกฎระเบียบ เช่น การออกระเบียบในการทิ้งขยะและการลักลอบตัดไม้ เป็นต้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ศักยภาพเชิงพื้นที่ การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลป่าไผ่

Abstract

This research aims of studying the spatial potential of Pa Phai municipality, creating a public participation process for the community development planning according community needs, including submit guidelines for community development according the community context and needs for sustainable community development. The research methodology includes field surveys with survey form and map and focus group meeting. The data was analyzed in terms of overlay mapping.

The finding are as follows : Pa Phai municipality is a semi rural-urban community and can be identified as a the agricultural community. There are physical conditions that are suitable for agriculture, especially in the central and southern areas that are suitable for rice farming because of the water supply and irrigation systems. The uplands are suitable for growing dry crops, perennial crops and horticulture. The northern areas should be reserve for environmental and forest conservation landuse. The high potential areas suitable for agriculture, along the Mae

Faek irrigation canal and the southern and west of the study areas should be preserved as agricultural areas with rural residential and commercial landuses. The high potential areas suitable for residential area in the western and central part of Pa Phai municipality

The physical community development guidelines are sustainable conservation of natural resources and environment, development of effective physical water management system, controlling infrastructure construction projects, the regulations of land use, natural and eco-tourism and agricultural learning center and improvement and development of public space. The fiscal guidelines are sources of investment funds and tax incentive. The investment guidelines are the development of plant breeding, animal breeding and production, processing productivity, market for supporting production and market incentives. The education and training guidelines are equality in children and youth education, the awareness of young people and general people and the knowledge and information to farmers. The social guidelines are integration of agriculture, the social participation center, such as the regulation aspect is the regulation of solid waste and illegal logging etc. These will encourage community development to continue to exist.

Keywords: Spatial Potential, Sustainable Agricultural Community Planning, Participation, Pa Phai Municipality

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการวิจัย

ปัจจุบันชุมชน ในประเทศไทยส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่นับวันจะมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตมากขึ้น การศึกษาถึง อดีต สถานการณ์ปัจจุบัน ปัจจัยแวดล้อมของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ และ สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ อย่างไรก็ดีตาม การวางแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหามุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ชุมชน ที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนที่แท้จริง ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมาย ทิศ ทางการพัฒนาได้ตรงความต้องการและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน แต่จาก กระบวนการวางแผนชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ที่ไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน เป็นกระบวนการวางแผนจากบนลงล่าง (Top-Down Planning) ทำให้คนในชุมชนไม่รู้ถึงถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ไม่ช่วยกันดูแลรักษา การ ดำเนินการต่างๆ ภายในชุมชนจึงไม่บรรลุผลสำเร็จ การวางแผนพัฒนาชุมชนที่ดี จะต้องตั้งอยู่บน พื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบโดยการมีส่วนร่วม ของทุกฝ่าย เพื่อให้ได้แผนพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญห และสนองตอบความต้องการ ของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง และสามารถนำแผนพัฒนาไปปฏิบัติได้ ที่สำคัญ คือ คนใน ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการและวิธีการจัดทำแผน ซึ่งเป็นรากฐานของการ คิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงเหตุและผล และคาดการณ์แนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างระบบด้วย

เทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นเทศบาลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอสันทราย ซึ่งลักษณะชุมชนของ เทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นชุมชนเกษตรที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ด้วยประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำสวน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองเชียงใหม่ ความเป็นมาในอดีตเมื่อ ประมาณ 250 ปีมาแล้ว ได้มีราษฎรจำนวนหนึ่งอพยพมาจากรัฐเชียงตุงทางตอนเหนือของพม่า และ ได้มาพบที่แห่งนี้มีทำเลที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย พื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาและมีต้นไผ่ขึ้นอยู่มากมาย จึงได้ตั้งชื่อว่า "บ้านป่าไผ่" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึง เปลี่ยนเป็น "ตำบลป่าไผ่" ในปี 2483 ตำบลป่าไผ่ถูกยุบไปรวมกับตำบลเมืองเส้น ในปี 2538 ตำบล ป่าไผ่ได้ถูกจัดให้ปกครองในรูปแบบของสภาตำบล และในปีถัดมา ปี 2539 สภาตำบลป่าไผ่ ได้รับ

การยกฐานะให้เป็น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ จากนั้นเปลี่ยนเป็นเทศบาลตำบลป่าไผ่ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ บางส่วนเป็นภูเขาที่มีความลาดชัน สองข้างทาง เป็นป่าไม้โปร่ง แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างห้วยโจ้ อ่างเก็บน้ำห้วยสะแล้ง และคลองชลประทาน เทศบาลตำบลป่าไผ่มีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเมืองซอน, บ้านหนองเต่าคำ, บ้านป่าไผ่, บ้านโป่ง, บ้านศรีบุญเรือง, บ้านศรีวังธาร, บ้านหนองเต่าคำใหม่, บ้านท่ายาว, บ้านหม้อ, บ้านหนองหลวงพัฒนา, บ้านเกษตรพัฒนา, บ้านหนองป่าขาว และบ้านแพะใต้พัฒนา เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับเขตผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเมืองและการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ ที่มีการเจริญเติบโตและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและไร้ทิศทาง โดยขาดการวางแผนควบคุมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ที่ดินที่ไร้ประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้ชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้มีแผนในการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของประชาชน และร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กำหนดกรอบชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชน และเพื่อประโยชน์โดยรวมของชุมชน อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ถูกสุขลักษณะ มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดีและน่าอยู่ คนในชุมชน ให้ได้รับความสะดวกสบาย มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของคน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน อันเป็นการสนองนโยบายระดับชาติในการพัฒนาประเทศ

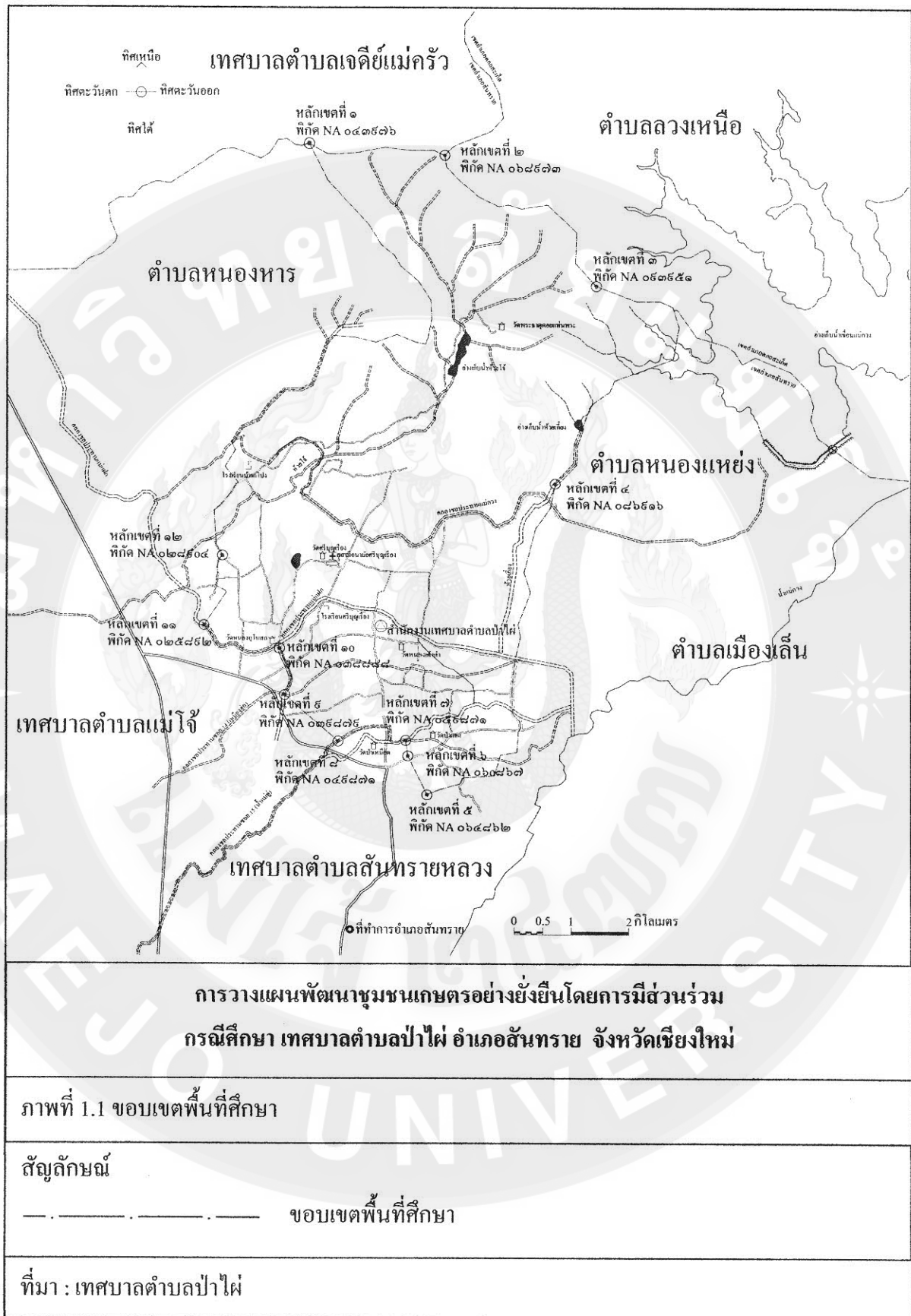
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 2) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของคน
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษาวิจัย คือ พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีเนื้อที่ 21,301 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ ที่ว่าการอำเภอสันทราย ห่างจากที่ว่าการอำเภอสันทราย 10 กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่ 28 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (แผนที่ 1.1)

ทิศเหนือ (ต.แม่แฝกใหม่)	ติดต่อกับ ต.หนองหาร และเทศบาลตำบลเจดีย์แม่ครัว
ทิศใต้	ติดต่อกับ ต.หนองจ้อม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ต.หนองแห้ง และ ต.เมืองเด่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ต.หนองจ้อม และ ต.สันทรายหลวง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพทั่วไปทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงนโยบาย โครงการ แผนพัฒนา กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 2) ทราบถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 3) ทราบถึงความต้องการของชุมชนในการพัฒนา ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 4) หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และชุมชนสามารถนำแนวทางการพัฒนาชุมชน ที่ได้จากกระบวนการศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของตน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืน
- 5) เป็นกรณีศึกษาสำหรับการวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ศักยภาพ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เดิมและเป็นทรัพยากรของพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันอาจยังไม่มีหรือนำมาใช้ หรือนำมาใช้บ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ และน่าจะนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

การวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หมายถึง การวางแผนพัฒนาชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนที่แท้จริง

บทที่ 2

การทบทวนทฤษฎี แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของตน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษานี้ จึงจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมและศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวทางการศึกษาให้เกิดความชัดเจน มีสาระที่สำคัญ ดังนี้

แนวคิดการพัฒนายั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกิดจากผลกระทบทางลบต่อความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางในระบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ความเป็นโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การค้าและการลงทุนของกลไกตลาด ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เกิดการผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้นในโลกหลายเท่าตัว อันส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชต่างๆ หากมนุษย์ยังคงใช้แนวทางการพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมเสรีต่อไปอย่างไร้ขอบเขต และไม่คำนึงถึงข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในการผลิต และบริโภคเพื่อสนองความต้องการอย่างไม่มีขีดจำกัดแล้ว อีกไม่นานมนุษย์อาจไม่สามารถอยู่บนโลกนี้ได้ อีกต่อไป เมื่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ถูกทำลายลงจนอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อสำหรับมนุษย์ที่จะดำรงชีพได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดที่จะหยุดยั้งหรือป้องกันมิให้โลกต้องเดินทางไปสู่จุดนั้น

การเปลี่ยนแปลงกระแสการพัฒนาของโลกหรือกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกลไกการตลาดที่ก่อให้เกิดการเติบโต ขนาดใหญ่การผลิตในเชิงอุตสาหกรรมและการบริโภคที่เกินความจำเป็นจนกระทั่ง เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านกายภาพ ศักยภาพในการผลิตความสามารถที่จะรองรับการบริโภคและการใช้ประโยชน์จากทุนดั้งเดิม

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เริ่มตั้งแต่สหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและต่อมาในปีพ.ศ. 2526 สหประชาชาติได้จัดตั้ง สมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “Brundtland Commission” ได้เรียกร้องให้ชาวโลก เปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและ สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติ รวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขึ้นมาได้

การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมว่า ด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Un Conference on Environment and Development : UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ.2535 ซึ่งผลการ ประชุมนี้ผู้แทนของ 178 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่ง ถือเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกต้องตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และ เห็นความสำคัญที่จะร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในโลก

1) ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็น ขบวนการสร้างความเที่ยงธรรมความมีประสิทธิภาพและ โครงสร้างที่มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านต่างๆให้กับชุมชนและภูมิภาคโดยรอบ (ปกรณั เทพ พจิ. 2549 : 16-17)

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนในรุ่น ปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความ สามารถของคนรุ่นต่อไปในการที่จะสนองตอบความ ต้องการของเขาเอง (พระธรรมปิฎก. 2539 : 25)

การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็น ในปัจจุบันโดยสามารถรองรับความ ต้องการหรือความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ ด้วยทั้งนี้ มาตรฐานการครองชีพที่เลยขีดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุดจะ ยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภค ในทุกหนทุกแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะ ยาว (Long-term Sustainability) รวมถึงครอบคลุม มาตรการการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับคนรุ่นหลังโดยอย่าง น้อยให้มากๆ พอกับชนรุ่น ปัจจุบันที่ได้รับมาและเป็นการพัฒนาที่กระจายประ โยชน์ของความ ก้าวหน้าเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลก โดยรวม เพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง (เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2538 : 71-72)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนในรุ่น อนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

“Sustainable Development is development that meets to needs of the present without compromising the ability of the future generations to meet their own needs” (WCED, 1987)

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การ อนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ใช้ต่อไปได้ ในระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (ไพฑูรย์ พงสะบุตร, 2544 : 21)

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบการพัฒนาที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันโดยไม่มีข้อผ่าน ปรนใดๆ กับความต้องการที่จำเป็นที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในอนาคตด้วย (คณะกรรมการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546 : 34)

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสร้าง ความลำบากใจให้กับประชาชนในอนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่บูรณาการ (Integrated) คือทำให้เป็นองค์รวม (Holistic) โดยองค์ประกอบทั้งหลายต้องทำงานประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ (Balanced) (UN : Commission on Environment and Development)

การพัฒนาที่ยั่งยืนจากบทความข้างต้นก็มีการพูดถึงคำจำกัดความไว้หลายประการ เริ่มต้นบอกว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืน" ภาษาอังกฤษเรียกว่า Sustainable Development โดยสมัชชาโลก จาก World Commission on Environment (2526) ซึ่งเสนอแนะว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความ ต้องการของตนเอง"

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2541) ได้อธิบายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือการทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ"

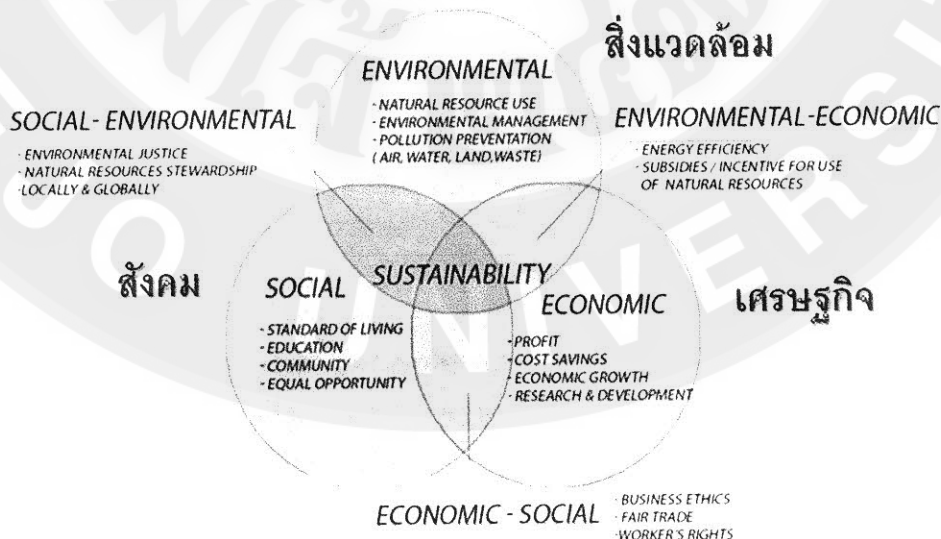
ในทุกๆ นิยามของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” มีจุดเน้นร่วมกันว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศน์วิทยาของโลก

การจัดทำข้อเสนอของประเทศไทยในการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ นคร โจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้เมื่อเดือนกันยายน 2545 คณะอนุกรรมการ กำกับการอนุรักษ์ตามแผนปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้หา ข้อยุติด้านคำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ความหมายว่า “การ พัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของ ทุกๆ ด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของ ทรัพยากรธรรมชาติภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยด้วยการ มีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มด้วย ความเอื้ออาทรเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม กัน”

2) ส่วนประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้งสามนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์ กัน โครงการพัฒนาใดๆต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามด้านนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นมากกว่าเพียง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดการบริโภค ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลงไปในระดับที่ยังรักษาความสมดุลที่ดี ทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยไม่ทำลายล้างอย่างที่ผ่านมาและทำกันอยู่หลายแห่ง ให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอยู่ดีกินดีและอยู่ เย็นเป็นสุข (สุทธิดา ศิริบุญหลง. 2554 : 22-25) “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นคำที่ถูกใช้คู่ไปกับคำว่า “ธรรมาภิบาล” (good governance) ถือว่าเป็นสองคำที่สัมพันธ์เกี่ยวพันกันอย่างแยกจากกันมิได้

THE THREE SPHERES OF SUSTAINABILITY

ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของความยั่งยืน 3 ประเด็นหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ

ดังนั้นเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาในแต่ละด้านจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1) ส่วนประกอบของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจนั้น สังคมต้องสร้างความเจริญเติบโตที่ทำให้เกิดกระแสรายได้ที่เหมาะสม ในขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์และทุนธรรมชาติเป้าหมายพื้นฐาน 3 ประการของระบบเศรษฐกิจ คือ

- (1) การเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้าและบริการ
- (2) การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการลด

ปัญหาความยากจน

- (3) ทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น

2.2) ส่วนประกอบทางด้านสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องวางอยู่บนรากฐานของ 2 หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ความเป็นธรรมในสังคมนี้นับยั้งถึง โอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป้าหมายทางสังคมทั้งด้านของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ

2.3) ส่วนประกอบด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งทุนธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ควรจะดำรงอยู่ที่ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศน์ของโลกจะไม่ถูกกระทบกระเทือน

การพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี 2541 ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมถึงคำว่า “พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน” “...พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเองถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...” “...ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...”เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง(Relative Lill - Sufficiency) อยู่ได้โดยมีต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มี

ความพอกินพอใช้ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มสร้างความสำเร็จยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกรนั้น มีการปฏิบัติตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ในระดับชีวิตที่ประหยัด ทั้งนี้ต้องมีความ สัมคึกในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 รวมกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สร้างสวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องได้รับประโยชน์การพัฒนาชนบทในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการ ใช้ “คน” เป็นเป้าหมายและเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาแบบบูรณาการ” ทั้งด้าน เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม การเมือง ฯลฯ โดยใช้ “พลังทางสังคม” ขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่ม เครือข่ายหรือประชาสังคม กล่าวคือเป็นการผนึกกำลังทุกฝ่ายใน ลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

แนวคิดเกณฑ์หลักการเติบโตอย่างชาญฉลาด

สมาคมการวางแผนอเมริกัน ได้จัดทำเกณฑ์หลักการเติบโตอย่างชาญฉลาดจำนวน 16 ข้อ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย นโยบายการปรับปรุงฟื้นฟูทางกายภาพ จำนวน 5 ข้อ นโยบายการ ฟื้นฟูและกระตุ้นทางเศรษฐกิจ จำนวน 4 ข้อ นโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร จำนวน 3 ข้อ และนโยบายการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ จำนวน 4 ข้อ สาระสำคัญสรุปได้ (ฐาปนา บุญประเวศ, 2012) ดังนี้

1) นโยบายการฟื้นฟูทางกายภาพ

กายภาพเมืองที่ต้องวางแผนและออกแบบฟื้นฟู ได้แก่ การใช้ประโยชน์ ที่ดิน การส่งเสริมความหนาแน่น การฟื้นฟูที่อยู่อาศัย การฟื้นฟูระบบการสัญจรและการคมนาคม ขนส่ง ประกอบด้วย

1.1) ประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐาน

ส่งเสริมการใช้ที่ดินแบบผสมผสานในระดับอาคาร บล็อกที่ดิน และย่าน สามารถประเมินประสิทธิภาพการใช้พื้นที่ด้วยดัชนีหรือตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการพัฒนาให้ เกิดความหนาแน่นด้วยอาคารแนวตั้งในพื้นที่ที่มีการลงทุนสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานไว้ แล้วเพื่อประหยัดและความคุ้มค่าในการใช้ที่ดิน

1.2) ผสมผสานการใช้ประโยชน์ที่ดินและทางเลือกที่อยู่อาศัย

กระตุ้นกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ผสมผสาน สนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละกิจกรรมมีความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน เช่น การผสมผสานกิจกรรมพาณิชยกรรม การพักอาศัย สังคม วัฒนธรรม และนันทนาการ รวมทั้งสร้างทางเลือกที่อยู่อาศัยและอาคารพักอาศัยเช่น อาคารชุด เซอร์วิสอพาร์ทเมนต์ หรือ อาคารพักอาศัยหลายระดับราคา เป็นต้น

1.3) สร้างศูนย์กลางชุมชนและย่านที่ผสมผสาน มุ่งเน้นการออกแบบตาม Human scale

วางผังและออกแบบกายภาพศูนย์ชุมชนและย่านให้ผสมผสานทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีความกระชับ กำหนดมาตรการลดการกระจายของที่พักอาศัยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปยังพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ธรรมชาติ กายภาพที่ออกแบบต้องมีขนาดเหมาะสมตามลักษณะการใช้งานจริง นอกจากนั้น ชุมชนยังต้องมีแนวขอบหรือมีขอบเขตพื้นที่อนุญาตให้พัฒนาอย่างชัดเจน

1.4) สร้างทางเลือกการคมนาคมขนส่งที่มีความหลากหลาย

วางผังและออกแบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งและระบบการสัญจร ให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมต่อกันทางกายภาพ ระบบมีความหลากหลาย ประชาชนมีทางเลือกการเดินทางโดยใช้กิจกรรมทางกาย (Physical Activities) เช่น ทางเดิน ทางจักรยาน และระบบการขนส่งมวลชน รวมทั้ง การขนส่งสีเขียวเป็นทางเลือกในการสัญจร ระบบโครงข่ายที่สร้างขึ้น ต้องมีความสอดคล้องกับขนาดย่านหรือชุมชนหรือลักษณะการเดินทางหรือตามความจำเป็นในการเดินทางหรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจจริง

1.5) ชุมชนและเมืองที่พึงปรารถนา

ในการวางผังและออกแบบเมืองให้น่าอยู่และยั่งยืน การเติบโตอย่างชาญฉลาดได้กำหนดให้สงวนรักษาพื้นที่การเกษตร (Agriculture Land) สร้างแนวขอบสีเขียวรอบเขตชุมชน สร้างพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ปรับปรุงฟื้นฟูและออกแบบเส้นทางสีเขียว (Greenway) ที่โล่ง (Open Space) ให้เป็นพื้นที่ถาวรและสงวนรักษาให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา

2) นโยบายการฟื้นฟูและกระตุ้นทางเศรษฐกิจ

การเติบโตอย่างชาญฉลาดใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความเห็นร่วมจากประชาชนในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง และใช้ดัชนีทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จจากการพัฒนา ดังนั้น ทุกโครงการที่ดำเนินการ จะต้องคำนึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจทางใดทางหนึ่งที่ประชาชนสามารถมองเห็นและรับรู้ได้ นโยบายการฟื้นฟูและกระตุ้นทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

2.1) สร้างและส่งเสริมมูลค่าทางเศรษฐกิจ

สร้างนวัตกรรมทางผังเมืองให้เกิดความสดใสทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน การจ้างงาน และการสร้างมูลค่าทรัพย์สิน นวัตกรรมผังเมืองที่มักนำมาใช้ได้แก่ การส่งเสริมความหนาแน่นในย่านเศรษฐกิจใจกลางเมืองและการผสมผสานที่พักอาศัยหลายระดับราคาในย่านพาณิชย์กรรม การสร้างและพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (Transit Oriented Development) การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพถนนให้เป็นแบบสมบูรณ์ (Complete Streets) เป็นต้น

2.2) ส่งเสริมความมีชีวิตชีวาใจกลางชุมชน

การวางผังและออกแบบกายภาพใจกลางย่านพาณิชย์กรรมผสมผสานที่พักอาศัยให้เกิดความคึกคักทางเศรษฐกิจ ด้วยการสร้างกายภาพทางเดินขนาดใหญ่ (Pedestrian Mall) และพลาด้านหน้าอาคารสำคัญ เช่น อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศูนย์การค้า ร้านค้าปลีก ฯลฯ พร้อมด้วยการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมการจำหน่ายอาหารท้องถิ่น (Local Food) เทศกาลสินค้าเกษตร หรือเทศกาลประเภทต่างๆ ที่จัดขึ้นต่อเนื่องตลอดทั้งปี

2.3) สร้างความสดใสให้เกิดขึ้นกับเมืองเล็กและพื้นที่ชนบท

สร้างเอกลักษณ์เฉพาะทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่โดดเด่นให้แก่เมืองขนาดเล็กและชนบท ด้วยการวางผังและออกแบบกายภาพสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ให้มีความโดดเด่น สร้างกายภาพให้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยการเสริมศักยภาพฐานทรัพยากรที่ท้องถิ่นมีอยู่ให้เป็นอัตลักษณ์ที่มีความเด่นชัด

2.4) สนับสนุนการลงทุนในเขตเมือง การพัฒนาที่กระชับและการอนุรักษ์ที่ดิน

ท้องถิ่น หน่วยงานส่วนภูมิภาค และหน่วยงานจากส่วนกลางควรกำหนดแผนงาน โครงการให้สนับสนุนการลงทุนในเขตเมืองหรือภายในพื้นที่เมือง หยุดหรือลดการลงทุนในพื้นที่พัฒนาใหม่ซึ่งไม่มีความต่อเนื่องกับเนื้อเมืองเดิม สนับสนุนการพัฒนาที่กระชับทั้งกายภาพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์ที่ดินซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์

3) นโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร

ทรัพยากรที่เมืองต้องวางผังและออกแบบฟื้นฟู ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ทรัพยากรทั้งสองอาจจะอยู่ในสภาพที่ต้องสงวนรักษา ปรับปรุง หรือฟื้นฟูสภาพ ซึ่งเมืองต้องคัดสรรเครื่องมือและกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา นโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร มีดังนี้

3.1) อนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม

การเติบโตอย่างชาญฉลาดได้กำหนดความสำคัญในการวางผังปกป้องพื้นที่ธรรมชาติ เช่น พื้นที่ป่าเขาดันน้ำลำธาร ทางน้ำ พรุ ป่าชายเลน และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

พื้นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ พื้นที่คงามตามธรรมชาติ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์ที่อาจได้รับผลกระทบจากการแผ่ขยายของชุมชนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

3.2) สงวนรักษาและส่งเสริมความสำคัญพื้นที่

การวางแผนปรับปรุงฟื้นฟูใจกลางชุมชน ที่ตั้งของอาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม หรือที่ตั้งของสถานที่ที่มีความสำคัญกับประวัติความเป็นมาของชุมชนวงเวียน ทางแยก ลานหน้าอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารพื้นที่อื่น พื้นที่สาธารณะ พื้นที่สีเขียว และพื้นที่แสดงเอกลักษณ์ชุมชน ถือเป็นความสำคัญอันดับแรกๆ ที่เมืองต้องวางแผนสงวนรักษา เพื่อมอบให้เป็นทรัพยากรของชุมชน

3.3) มุมมองระดับภาคในการยกระดับทางเศรษฐกิจและนิเวศ

ใช้มุมมองระดับภาคที่คำนึงถึง ความสัมพันธ์ของโครงสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยในการวางแผนยกระดับกายภาพและเศรษฐกิจเมือง ความมั่นคงด้านอาหาร และความยั่งยืนของระบบนิเวศ

4) นโยบายการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ

ทุกแผนการพัฒนาย่อมสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความเห็นร่วมและการสนับสนุนจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น ในการวางแผนปรับปรุงฟื้นฟูเมืองสู่ความยั่งยืน การเติบโตอย่างชาญฉลาด จึงต้องใช้ทุกกลยุทธ์ในการถ่ายทอดความรู้และสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งนำข้อสรุปเข้าผสมผสานกับเกณฑ์หลัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1) เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเติบโตอย่างชาญฉลาดเสนอให้ใช้ Placemaking ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม และให้นำทุกความเห็นที่ได้รับบรรจุเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนและออกแบบปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ตลอดจนนำมาใช้ในการวางแผนทุกขั้นตอนของการดำเนินการ

4.2) ผสมผสานองค์ความรู้ต่างสาขาให้เกิดความสมบูรณ์

การเติบโตอย่างชาญฉลาดกำหนดให้นำองค์ความรู้จากแต่ละสาขาประยุกต์ใช้ และให้บูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อนำมาเป็นกรอบการปฏิบัติ ซึ่งหากแนวทางใดเมื่อประยุกต์ใช้แล้วเกิดผลในเชิงบวก และได้รับการยอมรับจากประชาชน หรือเมื่อได้เทียบเคียงการปฏิบัติกับสถาบันอื่นๆ แล้ว มีความโดดเด่น ก็ให้ถือว่าองค์ความรู้และวิธีการดังกล่าวเป็น “วิธีปฏิบัติที่ดี” ในการวางแผนพัฒนาเมืองซึ่งควรได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป

4.3) ส่งเสริมความหลากหลายในกระบวนการวางแผนและข้อกำหนด

สร้างแผนงาน ผังการฟื้นฟูทางกายภาพ แผนปฏิบัติการ และข้อกำหนดให้มีความยืดหยุ่น สามารถรองรับการปรับปรุงแก้ไขตามโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ การระดมองค์ความรู้และประสบการณ์จากทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะก่อให้เกิดการสนับสนุนการปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

4.4) บูรณาการทุกความเห็นในการพัฒนาตามการเติบโตอย่างชาญฉลาด

รับเอาข้อคิดเห็นและประสบการณ์จากทุกสถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา รัฐบาล หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชนและปัจเจกชน นำมาบูรณาการให้เกิดแนวทางที่เป็นความเห็นร่วมของทุกคนซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการเติบโตอย่างชาญฉลาดหรือ Smart Growth

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

1) ปัญหาที่มาจากลักษณะการเติบโต (กรมการผังเมือง, 2540) คือ

1.1) ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การเกษตร ป่าไม้ ป่าชายเลน การประมง แหล่งแร่

1.2) ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการคมนาคมขนส่ง

1.3) ปัญหาบ้านไกลที่ทำงาน สาธารณูปการไกลที่อยู่อาศัย

ข้อพิจารณาการเติบโต โดยวิเคราะห์ลักษณะการเติบโตของชุมชน มีลักษณะการเติบโตในลักษณะใด ดังนี้

- การเติบโตแบบศูนย์กลางเดียวและหลายศูนย์กลาง (Concentric & Poly-centric)
- การเติบโตแผ่ขยายเมืองแบบกระจาย (Urban Sprawling)
- การเติบโตแบบเป็นหย่อม (Sporadic Growth)
- การเติบโตแบบตามเส้นทางคมนาคม (Ribbon Development)
- การเติบโตแบบขยายพื้นที่เมืองต่อเนื่องเป็นชุมชนใหญ่ (Conurbation)

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเป็นเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเป็นเมืองประกอบขึ้นจากปัจจัย 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ของการจัดระบบสาธารณูปโภคในเชิงวิศวกรรม ประกอบด้วย (พรภัทร อธิวิวัฒน์ และสุวดี ทองสุกปลั่ง, 2006)

2.1) พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม

พื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมขังย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา และการประกอบกิจกรรมเมืองประเภทต่าง ๆ เพราะนอกจากทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการวางระบบ

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเมื่อเกิดอุทกภัย ดังนั้น การพิจารณาหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานจึงให้ค่าคะแนนที่สูงที่สุด กับพื้นที่ที่ไม่เสี่ยงภัยน้ำท่วมขังเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ พื้นที่น้ำท่วมขังและน้ำล้นตลิ่ง และท้ายสุดคือ พื้นที่เสี่ยงภัย น้ำป่าไหลหลาก

2.2) พื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม

พื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่มทำให้เกิดภัยพิบัติรุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายต่ออาคารบ้านเรือน และกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ดังนั้น การพิจารณาความเหมาะสมจึงให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่ไม่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มเมื่อเกิดฝนตกหนัก พื้นที่ที่มีความเหมาะสมจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด เรียงลำดับได้ดังต่อไปนี้ คือ พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม เมื่อได้รับปริมาณน้ำฝนมากกว่า 300 มิลลิเมตรต่อวัน พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มเมื่อได้รับปริมาณน้ำฝนระหว่าง 200-300 มิลลิเมตร และพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม เมื่อได้รับปริมาณน้ำฝนน้อยกว่า 200 มิลลิเมตร - 100 มิลลิเมตร

2.3) พื้นที่อาคารปกคลุมดิน (Built up Areas)

พื้นที่อาคารปกคลุมดิน พิจารณาจากพื้นที่ที่มีการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ โดยวัดจากแผนที่การใช้ที่ดิน ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ประเภทเมืองและชนบท ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คลังสินค้า สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสถาบันต่าง ๆ และพื้นที่อาคารปกคลุมดินนี้จะชี้ให้เห็นความสำคัญหรือโอกาสในการพัฒนาของพื้นที่ได้มากน้อยต่างกัน โดยบริเวณใดที่มีพื้นที่อาคารปกคลุมดินน้อย จะมีศักยภาพในการพัฒนาได้ดีกว่าพื้นที่ที่มีพื้นที่อาคารปกคลุมดินมากหรือเต็มพื้นที่แล้ว

2.4) ระบบคมนาคมขนส่ง

พื้นที่ที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมสายหลัก ย่อมมีโอกาสการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของเมืองมากกว่าพื้นที่ใด ๆ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเป็นเมืองในอนาคต

2.5) ความลาดชัน

ความลาดชันมีผลต่อการพัฒนาและการตั้งถิ่นฐาน กล่าวคือ พื้นที่ที่มีความลาดชันมากย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเมือง การชะล้างพังทลายของหน้าดิน รวมทั้ง การปลูกสร้างอาคาร เนื่องจากมีผลให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ในการพิจารณาเกณฑ์ในการจำแนกความลาดชันได้พิจารณาจากเกณฑ์ทางภูมิสถาปัตยกรรม ในการแบ่งระดับความเหมาะสมของปัจจัยความลาดชันได้ แบ่งออกเป็น 3 ระดับด้วยกัน คือ ระดับความลาดชันที่น้อยกว่าร้อยละ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งเป็นระดับความลาดชันที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย อุตสาหกรรม ตลอดจนสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ระดับ ความลาดชัน

ระหว่างร้อยละ 5-16 มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ซึ่งเป็นระดับความลาดชันที่สามารถก่อสร้างถนน ทางเท้า ที่ระบายน้ำได้ และระดับความลาดชันที่มากกว่า ร้อยละ 16 เหมาะสมน้อยที่สุด ไม่เหมาะแก่การปลูกสร้างอาคาร ตามลำดับ

2.6) การชะล้างพังทลายของดิน

พิจารณาจากระดับความรุนแรงของการพังทลายดินต่อไร่ต่อปี เรียงลำดับจากเหมาะสมมากที่สุด ไปหาเหมาะสมน้อยที่สุด คือ รุนแรงน้อยถึงน้อยมาก รุนแรงปานกลาง และ รุนแรงมาก

2.7) ความอุดมสมบูรณ์ของดินหรือพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร (Agriculture Valuable)

ปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นตัวชี้วัด ถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เอื้อต่อการเกษตรกรรม ชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ย่อมจะเหมาะสมแก่การเพาะปลูก McHarg (1969) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Design with Nature ดังนั้น ชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงจึงไม่เหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นเมือง ชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง หมายถึง มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นเมืองในระดับปานกลาง ส่วนชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ หมายถึง มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นเมืองมาก

2.8) พื้นที่อนุรักษ์

พื้นที่อนุรักษ์พิจารณาจากพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม รวมทั้งพื้นที่ ศาสนสถาน และสถานที่ราชการต่าง ๆ ซึ่งไม่ควรนำมาพัฒนา โดยพื้นที่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ได้แก่ ศาสนาสถานต่าง ๆ และสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม ส่วนพื้นที่ที่ควรควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ ได้แก่ สถานที่ราชการ และพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยบริเวณที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์จะไม่เหมาะสำหรับพัฒนาการใช้ที่ดินให้เป็นประเภทอื่น ค่าคะแนนจะต่ำ

2.9) พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ

พื้นที่ป่าเศรษฐกิจเป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาไว้สำหรับชุมชน เพื่อการประกอบอาชีพ จึงควรอนุรักษ์ไว้ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง

2.10) ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของประเทศควรอนุรักษ์ไว้ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง

2.11) แหล่งน้ำธรรมชาติ

พื้นที่ที่ใกล้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ และมีโอกาสจะพัฒนาเป็นเมืองได้ ควรอยู่ห่างจากแหล่งน้ำ เพื่อรักษาคุณภาพน้ำ โดยได้พิจารณาจากกฎกระทรวงฉบับที่ 55 (พ.ศ.2543) ออกความตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนดให้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ใกล้แหล่งน้ำสาธารณะที่มีความกว้างตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป จะต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขต แหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร ซึ่งระยะดังกล่าวเป็นระยะที่สามารถควบคุมรักษาคุณภาพน้ำ ไม่ให้เกิดการปนเปื้อนน้ำเสียจากน้ำทิ้งได้ ดังนั้น การวิเคราะห์จึงได้แบ่งระดับความเหมาะสมของ พื้นที่ที่สามารถพัฒนาให้เป็นเมืองออกเป็น 2 ระดับ คือ พื้นที่ที่มีระยะห่างจากแหล่งน้ำมากกว่า 6 เมตร และพื้นที่ที่อยู่ในระยะ 6 เมตร

2.12) ระบบชลประทาน

ปัจจัยด้านระบบชลประทานเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมด้าน เกษตรกรรม ดังนั้น พื้นที่ที่อยู่ใกล้ระบบชลประทานจึงมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นเมืองน้อย กว่าพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป เกณฑ์พิจารณาพื้นที่ที่มีศักยภาพ จึงได้กำหนดให้พื้นที่ที่อยู่ ห่างจากระบบชลประทานเกินกว่า 1 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นเมือง

2.13) โครงข่ายไฟฟ้า (Electricity)

ไฟฟ้าเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้อย่าง สะดวก โครงข่ายไฟฟ้าส่วนใหญ่จะเดินไปตามแนวถนนทุกสาย ในที่นี้ได้พิจารณาระยะห่างจากแนว สายไฟฟ้าหลัก (Main) ที่ผ่านและจ่ายบริการไฟฟ้าในระยะ 100 เมตร จากแนวซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในข่าย บริการ

2.14) การบริการประปา (Water Supply)

การบริการประปา เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความ สะดวกทางด้านน้ำใช้สำหรับอุปโภค-บริโภค โดยจะพิจารณาจากแนวท่อประปาที่ผ่านและจ่าย บริการประปาในระยะ 200 เมตร จากแนวท่อประปา (จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ประปาเทศบาล) พื้นที่ที่มีคลอง คลองชลประทาน หรือแม่น้ำผ่าน ซึ่งอาจใช้แทนน้ำประปาได้ในบางโอกาส

2.15) โครงข่ายการระบายน้ำ (Drainage System)

การระบายน้ำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพื้นที่สำหรับ กิจกรรม ต่าง ๆ โดยจะพิจารณาจากแนวท่อระบายน้ำที่ผ่านและจ่ายการบริการระบายน้ำในระยะ 200 เมตร จากแนวท่อระบายน้ำ

2.16) โครงข่ายโทรศัพท์ (Telephone Network)

โทรศัพท์เป็นปัจจัยทางกายภาพที่ช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมต่าง ๆ มีความ

สะดวกในการติดต่อยิ่งขึ้น ซึ่งพิจารณาจากแนวสายโทรศัพท์หลักที่ผ่านและข่ายบริการโทรศัพท์ในระยะ 350 เมตร จากแนวสายหลัก ซึ่งเป็นระยะที่สามารถอนุมัติให้ติดตั้งโทรศัพท์ได้ทันที

2.17) สภาพแวดล้อม (Environment)

สภาพแวดล้อม พิจารณาจากระยะทางจากแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ เช่น กลิ่น คว้น เสียง ฝุ่นละออง และปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ ซึ่งได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม สำหรับการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย และพาณิชยกรรม ย่อมต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และปลอดภัยจากการรบกวนของมลภาวะต่าง ๆ อันเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยพื้นที่ที่มีระยะทางห่างจากโรงงานอุตสาหกรรมมากย่อมมีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าพื้นที่ที่มีระยะทางที่ห่างน้อย แต่ทางด้านการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมแล้วจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ ถ้าโรงงานอุตสาหกรรมมีการตั้งรวมตัวกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ย่อมส่งผลดีต่อการควบคุมสภาพแวดล้อมในชุมชน การกำหนดค่าคะแนนได้ใช้ระยะทางที่ห่างระหว่างพื้นที่นั้นๆ กับโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้ระยะทาง 800 เมตร (De Chiara Koppelman 1975 : 56)

2.18) ย่านธุรกิจการค้า (Commercial District)

ย่านธุรกิจการค้า เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพิจารณาสภาพของพื้นที่สำหรับพาณิชยกรรม เนื่องจากการรวมตัวหรือการจับกลุ่มของร้านค้า จะเป็นตำแหน่งที่ให้ความได้เปรียบทางด้านการค้ามากกว่าร้านค้าที่กระจายอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ของเมือง เกณฑ์การพิจารณาให้คะแนนอ้างอิงมาจาก Planning Design Criteria (De Chiara Koppelman 1969 : 234) โดยกำหนดให้ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของชุมชน มีขอบเขตการให้บริการเท่ากับ 3.2 กิโลเมตร ส่วนศูนย์กลางธุรกิจการค้าระดับรองมีขอบเขตการให้บริการเท่ากับ 0.8 กิโลเมตร

2.19) ราคาที่ดิน (Land Price)

ราคาที่ดินนี้ เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาเลือกที่ตั้งของกิจกรรมการใช้ที่ดินต่างๆ โดยพื้นที่ที่มีราคาที่ดินสูงจะมีความเหมาะสมสำหรับการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม เพราะให้ค่าตอบแทนในการใช้ที่ดินสูง ส่วนการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติแล้วเป็นการใช้ที่ดินที่ให้ค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำ จึงเลือกที่ตั้งที่มีราคาที่ดินที่ไม่สูงมากนัก

2.20) การบริการตลาด (Market Place)

ตลาดเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเลือกที่ตั้งของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่อาศัยต้องการความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาจากรัศมีการให้บริการ ซึ่งเท่ากับ 3.2 กิโลเมตร (De Chiara Koppelman 1969 : 234)

2.21) พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ (Recreation)

พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการเลือกที่ตั้งสำหรับที่อยู่อาศัย พิจารณาจากกรณีการให้บริการของสวนสาธารณะ โดยกำหนดให้พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดเล็กมีรัศมีการให้บริการเท่ากับ 2.8 กิโลเมตร และพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจละแวกบ้าน มีรัศมีการให้บริการ 0.5 กิโลเมตร

2.22) สถานศึกษา (Elementary School)

สถานศึกษา เป็นปัจจัยทางสังคมที่ให้บริการทางการศึกษา และเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการเลือกที่ตั้งสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพิจารณาจากค่าบริการของโรงเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาภาคบังคับกับพื้นฐานในปัจจุบันที่เด็กทุกคนจะต้องได้รับ เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานศึกษา จึงกำหนดรัศมีการให้บริการมีระยะ 1 กิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินไปโรงเรียนไม่เกิน 20 นาที

2.23) สถานพยาบาล (Hospital)

สถานพยาบาล เป็นปัจจัยทางสังคมในการเลือกที่ตั้งสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพิจารณาจากระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานพยาบาล (ไม่รวมคลินิก) โดยพิจารณาจากกรณีการให้บริการเท่ากับ 1.6 กิโลเมตร เป็นรัศมีการบริการตามมาตรฐานจาก Planning Design Criteria (De Chiara Koppelman 1975 : 56)

3) ศักยภาพ (Potential)

เป็นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเมืองในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการคมนาคมขนส่ง การสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ และบริการสาธารณะ เพื่อทราบปัญหาและนำสิ่งที่มียู่แล้ว รวมทั้งโครงการต่าง ๆ มาปรับปรุง และกำหนดรูปแบบของเมือง (Urban Form) โครงสร้างของเมือง (Urban Structure) ในอนาคต (กรมการผังเมือง, 2536)

การวิเคราะห์ศักยภาพ จะนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และข้อจำกัดมารวมเข้าด้วยกัน ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ (output) คือ

3.1) พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเมือง

3.2) การกำหนดเขตพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ (Natural Resource Conservation) เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาให้เป็นองค์ประกอบของเมือง และเพื่อระบบนิเวศ ห่วงโซ่ อาหาร และแหล่งผลิตพืชพรรณธัญญาหาร

3.3) บริเวณเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (Historical Preservation) ได้แก่ พระราชวัง โบราณสถาน วัด สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งต้องการการคุ้มครอง ต้องกำหนดเขตอนุรักษ์โดยรอบ

3.4) ที่โล่ง (Open Space) และสวนสาธารณะ (Park) และทางริมน้ำ

3.4.1) เลือกพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะที่จะกำหนดเป็นสวนสาธารณะ และพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ City Park Community Park , Neighborhood Park

3.4.2) กำหนดพื้นที่สีเขียวริมน้ำ 2 ข้าง ประมาณ 15 เมตร ให้เป็นที่ นันทนาการ ทางเดิน ทางจักรยาน

3.4.3) กำหนดพื้นที่สีเขียว 2 ข้าง แม่น้ำ ลำคลอง ให้เป็น Green Route Network เพื่อใช้เป็นนันทนาการหรือ Open Space และทางจักรยาน

3.5) ลักษณะการเติบโตหลายศูนย์กลาง เพื่อลดความคับคั่ง และให้มีบ้านพักใกล้ที่ ทำงาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการใกล้บ้าน โดยเลือกจากศักยภาพของความเป็นศูนย์กลางต่าง ๆ จากการใช้ที่ดินและระบบคมนาคมขนส่งที่มีอยู่เดิม รวมถึง Rail Road ต่าง ๆ และการปรับแต่ง สำหรับอนาคต

3.6) สร้างระบบถนนเดิมให้เกิด

3.6.1) Super Block ของ Neighborhood Concept = ¼ mile

3.6.2) CBD Grid ของถนน ระยะห่างระหว่าง 80-150 หลา

3.6.3) สร้าง Transit Way Mall ในเขต CBD และศูนย์กลางชุมชน เป็น ถนนที่ให้รถเมล์วิ่งผ่านได้ ทางจักรยาน ทางเท้า ปลูกต้นไม้

3.6.4) หาเส้นทาง By Pass สำหรับรถยนต์ และที่จอดรถให้สัมพันธ์กับ Transit Way Mall

3.6.5) สร้างโครงข่ายของทางจักรยาน โดยสัมพันธ์กับ Green Route ให้ แยกจากทางรถยนต์และผ่านกลาง Super Block ของ Neighborhood เชื่อมโยงศูนย์กลางต่าง ๆ

3.7) กำหนดพื้นที่สีเขียว (Green Belt) (กรมการผังเมือง, 2540)

การกำหนดพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมที่ล้อมรอบเมืองเป็น วัตถุประสงค์ของการวางผังเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

3.7.1) เป็นเขตป้องกัน (Buffer Zone) การเติบโตพื้นที่ตัวเมือง ไม่ให้ ขยายแผ่กว้างขวางออกไป ต้องการให้มีการพัฒนาเมืองอยู่ในกรอบ เพื่อประสิทธิภาพของการ ให้บริการสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง

3.7.2) เพื่ออนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมชั้นหนึ่ง ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

3.7.3) เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่เมืองในบริเวณที่มีข้อจำกัด เช่น พื้นที่น้ำท่วม แผ่นดินทรุด

3.7.4) เพื่อให้เกิดที่โล่ง (Open Space) ระหว่างเมือง ไม่ให้แผ่ขยายพื้นที่ต่อเนื่องเป็นเมืองใหญ่ (Conurbation) จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวางผังเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งประกอบด้วยชุมชนหลาย ๆ ชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่

เป็นการพิจารณาถึงความพร้อมของพื้นที่ในการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นแนวทางในการเลือกทำเลที่ตั้ง (Location) ของกิจกรรมการใช้ที่ดิน โดยคำนึงถึงปัจจัย (Factors) ต่างๆ การกำหนดปัจจัย (Factors) ที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่และเป็นตัวกำหนดประเภทการใช้ที่ดิน อันมีผลต่อการเลือกทำเลที่ตั้ง (Location) ที่เหมาะสมของพื้นที่แต่ละประเภท ซึ่งการกำหนดประเภทปัจจัยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และดุลยพินิจของผู้วางแผน

- กำหนดปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องในการกำหนดแหล่งที่ตั้งของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ
- กำหนดเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของปัจจัย และค่ามาตรฐาน
- กำหนดค่าน้ำหนักของปัจจัย
- แสดงศักยภาพของพื้นที่แต่ละกิจกรรม

การกำหนดปัจจัย (Factors) ที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่และเป็นตัวกำหนดประเภทการใช้ที่ดิน อันมีผลต่อการเลือกทำเลที่ตั้ง (Location) ที่เหมาะสมของพื้นที่แต่ละประเภท ซึ่งการกำหนดประเภทปัจจัยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และดุลยพินิจของผู้วางแผน

1) กำหนดปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องในการกำหนดแหล่งที่ตั้งของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ

2) การกำหนดเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของปัจจัยและค่ามาตรฐาน

เมื่อกำหนดปัจจัยที่สำคัญดังกล่าวข้างต้นแล้ว นำปัจจัยเหล่านั้นมาให้ค่าตามเกณฑ์หรือดัชนีการวัดเป็นตัวเลข เนื่องจากเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของแต่ละปัจจัย อาจจะมีหน่วยหรือช่วงคะแนนที่ต่างกัน ไม่อาจเปรียบเทียบค่าคะแนนของปัจจัยต่าง ๆ กันได้ จึงต้องปรับค่าคะแนนของทุกปัจจัย ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน (Normalization) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ช่วงคะแนน 0-10 โดยใช้สูตร (S. Chapin Kaiser 1975 : 311) ดังนี้

$$P_{ij}^* = \frac{P_{ij}}{P_i^{\max}} \times K$$

$$P_{ij}^* = \text{ค่าปรับในช่วงคะแนนฐาน K}$$

$$\begin{aligned}
 P_{ij} &= \text{ค่าคะแนนดิบในแต่ละตัวในปัจจัย } j \\
 P_i^{\max} &= \text{ค่าคะแนนดิบที่มากที่สุดในการปัจจัย } i \\
 K &= \text{ค่าฐานที่กำหนดให้ ให้มีค่า} = 10
 \end{aligned}$$

3) การกำหนดค่าน้ำหนักของปัจจัยพื้นฐาน

เมื่อกำหนดค่าคะแนนของปัจจัยและปรับค่าของทุกปัจจัยให้อยู่ในช่วงคะแนนเดียวกัน คือ ช่วง 0 – 10 ขั้นนี้จะเป็นการให้ค่าน้ำหนักแต่ละปัจจัยของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท การให้ค่าน้ำหนักของปัจจัย (Weighting System) สามารถกระทำได้หลายวิธี (จุฬาลงกรณ์, มปป.) เช่น

- (1) Checklist of Criteria เป็นการให้ค่าคะแนนเป็นลำดับที่ (Ordinal Scale) ตามข้อพิจารณาต่างๆ
- (2) Cost Benefit Analysis เป็นการพิจารณาผลได้ (Benefit) และผลเสีย (Cost) ในการลงทุนของแต่ละปัจจัย
- (3) Delphi เป็นการถามความเห็นของกลุ่มคนในความสำคัญของแต่ละปัจจัย
- (4) Correlation Coefficients เป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย

4) การแสดงศักยภาพของพื้นที่

เมื่อจัดกระทำกับข้อมูลตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยได้ค่าน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้ว นำค่าน้ำหนักนั้นมาคูณกับค่าคะแนนของแต่ละพื้นที่ซึ่งเป็นค่าปรับฐาน (Normalization) แล้วก็จะได้ค่าคะแนนของแต่ละพื้นที่ในแต่ละปัจจัย จากนั้นจึงนำค่าคะแนนเหล่านี้มารวมกันทุกปัจจัย ที่นำมาพิจารณาในการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภท ก็จะได้ค่าศักยภาพของพื้นที่สำหรับแต่ละประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน (กรมการผังเมือง, 2540)

5) เทคนิคการวิเคราะห์พื้นที่

เทคนิคการวิเคราะห์พื้นที่นั้นได้ถูกสร้างขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางผังเมืองอย่างมีระบบ (Systematic Approach) โดยพยายามสร้างวิธีการที่มีการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้นักวางผังใช้ความนึกคิดหรือคุณค่าส่วนตัว (Value Judgment) มาใช้ในการวางผังเมือง เทคนิคต่าง ๆ ได้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมา บางเทคนิคมีวิธีการที่ไม่สลับซับซ้อนและง่ายต่อการนำมาใช้ แต่อาจจะมิได้พิจารณาถึงปัจจัย (Factors) ได้มากเท่าที่ควร บางเทคนิคมีวิธีการค่อนข้างยาก แต่ก็ยังเป็นเทคนิคที่พยายามจะพิจารณาถึงปัจจัย ที่มี

ผลกระทบต่อพื้นที่ศึกษา ในที่นี้ได้ใช้เทคนิค Potential Surface Analysis (PSA) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่ใช้หลักการเดียวกันกับ Sieve Analysis (Ativitavas, P. and Thongsukplang, S., 2006) แต่มีความซับซ้อนของขั้นตอนการวิเคราะห์มากกว่า โดยได้เพิ่มเติมการให้ค่าทางคณิตศาสตร์ในบริเวณต่างๆ ของพื้นที่อย่างเป็นระบบและเป็นเทคนิคการวิเคราะห์พื้นที่โดยใช้ตารางกริด

ขั้นตอนวิธีการดำเนินการ มีขั้นตอนการดำเนินการ (จุพาลงกรณ์, มปป.) ดังนี้

- (1) จัดทำแผนที่พื้นฐาน (Base Map) ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์
- (2) กำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษา และปัจจัยที่จะใช้ในการวิเคราะห์
- (3) แบ่งพื้นที่เป็นระบบตาราง ขนาดของตารางขึ้นอยู่กับลักษณะของปัจจัยและขนาดของพื้นที่ที่ศึกษา แต่โดยทั่วไปพยายามจะแบ่งให้เล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้

(4) กำหนดปัจจัย (Factors) หรือตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่

- (5) กำหนดเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของปัจจัยและค่ามาตรฐาน

เมื่อกำหนดปัจจัยที่สำคัญดังกล่าวข้างต้นแล้ว นำปัจจัยเหล่านั้นมาให้ค่าตามเกณฑ์หรือดัชนีการวัดเป็นตัวเลข เนื่องจากเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของแต่ละปัจจัยอาจจะมีหน่วยหรือช่วงคะแนนที่ต่างกัน ไม่อาจเปรียบเทียบค่าคะแนนของปัจจัยต่างๆ กันได้ จึงต้องปรับค่าคะแนนของทุกปัจจัย ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน (Normalization) ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้ช่วงคะแนน 0-10 โดยใช้สูตร ดังนี้

$$P_{ij}^* = \frac{P_{ij}}{P_i^{\max}} \times K$$

P_{ij}^* = ค่าปรับในช่วงคะแนนฐาน K

P_{ij} = ค่าคะแนนดิบในแต่ละตัวในปัจจัย j

$P_i^{\max}$ = ค่าคะแนนดิบที่มากที่สุดในปัจจัย i

K = ค่าฐานที่กำหนดให้ ในที่นี้มีค่า = 10

เกณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมด มิได้ให้น้ำหนักของความสำคัญที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องพิจารณาจัดน้ำหนักของความสำคัญ โดยการเทียบค่าน้ำหนักของความสำคัญระหว่างเกณฑ์ทั้งหมด

- (6) กำหนดค่าน้ำหนัก (Weighting) ของปัจจัย

การให้ค่าน้ำหนักของปัจจัย (Weighting System) สามารถกระทำได้หลายวิธี แต่ในที่นี้ได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) ซึ่งเป็นการถามความเห็นของนักวิจัยและนักผังเมืองในกรมโยธาธิการและผังเมือง ถึงความสำคัญของแต่ละปัจจัย โดยแบ่งระดับค่า

น้ำหนัก (Value Scale) จาก 1 ถึง 5 โดยค่าน้ำหนัก 5 หมายถึง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพิจารณามากที่สุด

จากนั้น นำค่าคะแนนที่ปรับฐานดังกล่าวข้างต้น ในแต่ละตารางกริดมาคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก (weighted score) ในแต่ละช่องกริด โดยใช้สูตร ดังนี้ (Peerapun, Wannasilpa, 2012)

$$Y_i = \sum W_i X_{ij}$$

เมื่อ Y_i คือ ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักรวมสำหรับทุกตัวแปรของช่องกริด j

W_i คือ ค่าน้ำหนักของตัวแปร i

X_{ij} คือ ค่าคะแนนที่ปรับฐานของตัวแปร i ในช่องกริด j

(7) เมื่อพิจารณาครบทุกปัจจัยแล้ว นำเอาค่าคะแนนที่มีการถ่วงน้ำหนักของแต่ละตารางกริดในแต่ละปัจจัยมาเรียงซ้อนกัน (Overlay) และหาผลรวมของคะแนนในแต่ละช่องตารางกริด โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel และจัดทำแผนที่แสดงค่าคะแนนรวมถ่วงน้ำหนัก ของแต่ละกริด โดยใช้โปรแกรม Auto CAD และ MapInfo

(8) นำเอาผลรวมของคะแนนในแต่ละตารางกริดมาจัดกลุ่ม แบ่งค่าคะแนนออกเป็นช่วง ๆ ในการกำหนดช่วงค่าของคะแนนนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการความละเอียดของศักยภาพพื้นที่ ซึ่งอาจจะแบ่งเป็น 3 หรือ 4 หรือ 5 Zone ก็ได้

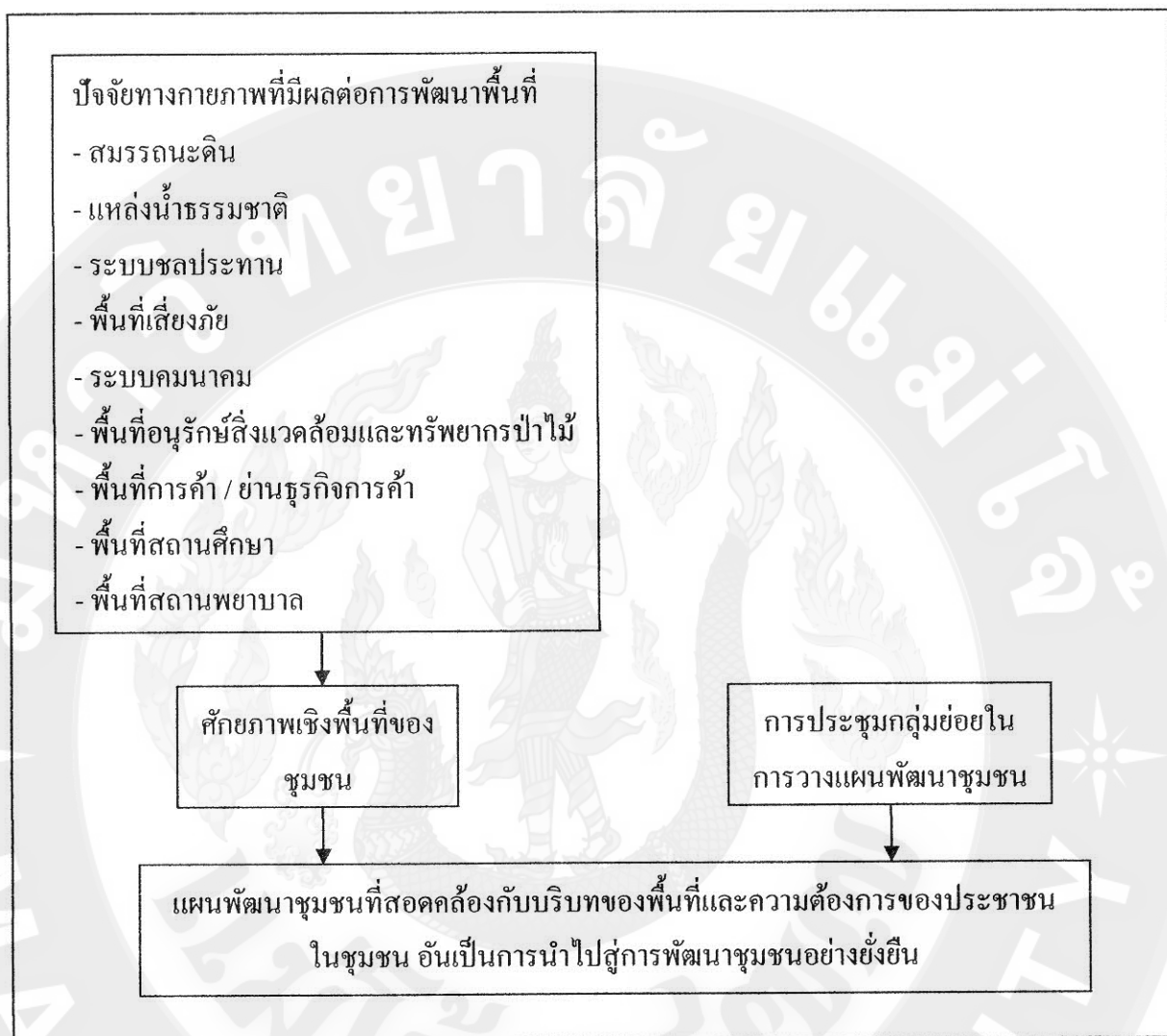
(9) กันขอบเขตของพื้นที่แต่ละ Zone ตามช่วงค่าคะแนน จะได้บริเวณที่มีศักยภาพในการพัฒนาในแต่ละด้าน ตามช่วงคะแนน

ในวิธีนี้ จะได้ ศักยภาพของพื้นที่ (จุฬาลงกรณ์, มปป.) ดังต่อไปนี้

- (1) พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงสุด คือ พื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาสูงสุด ไม่มีข้อจำกัด หรือปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น และประหยัดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาด้วย
- (2) พื้นที่ที่มีศักยภาพสูง คือ พื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนา แต่มีข้อจำกัด หรือปัญหาบางประการ และสามารถแก้ไขปรับปรุงได้ โดยเสียค่าใช้จ่ายไม่สูง
- (3) พื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลาง คือ พื้นที่ที่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัด หรือปัญหาบางประการ และสามารถแก้ไขปรับปรุงได้ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง
- (4) พื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ คือ พื้นที่ที่อาจจะพัฒนาได้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดและปัญหาบางประการ ที่ไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงได้
- (5) พื้นที่ที่ข้อจำกัด คือ พื้นที่ที่ไม่สามารถพัฒนาได้เลย

ศักยภาพของพื้นที่ที่ได้มีการแบ่งออกเป็น Zone นั้น ในแต่ละ Zone สามารถที่จะบ่งบอกถึงข้อดีและข้อเสียของแต่ละบริเวณได้

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของตน และเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด การพัฒนาเมือง การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชน นำมาสู่กระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาที่เหมาะสมกับการศึกษานี้ โดยเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยการศึกษารูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ อันได้แก่ การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม ประชากร สภาพปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น บุคคลที่ได้รับการยอมรับและที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้น สภาพปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของพื้นที่ และความต้องการของชุมชนในการพัฒนา และข้อเสนอแนะอื่นๆ รวมถึงบริบททางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ผสมผสานกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว ทำให้ได้ข้อมูลทั้ง 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) เป็นผลให้ข้อมูลที่จัดเก็บมามีความสมบูรณ์และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ โดยรายละเอียดในการดำเนินการศึกษาที่กำหนดขึ้นเป็นขั้นตอนการศึกษาที่เหมาะสมกับการศึกษานี้ ดังนี้

พื้นที่ศึกษาวิจัย

พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ชุมชน 13 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเมืองขอนแก่น

หมู่ที่ 2 บ้านหนองเต่าคำ

- หมู่ที่ 3 บ้านป่าไผ่
- หมู่ที่ 6 บ้านโป่ง
- หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง
- หมู่ที่ 8 ศรีวังธาร
- หมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่
- หมู่ที่ 11 ท่ายาว
- หมู่ที่ 12 บ้านหม้อ
- หมู่ที่ 14 หนองหลวงพัฒนา
- หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา
- หมู่ที่ 16 บ้านหนองป่าข้าว
- หมู่ที่ 17 บ้านพะไต้พัฒนา

ขั้นตอนในกระบวนการวิจัย

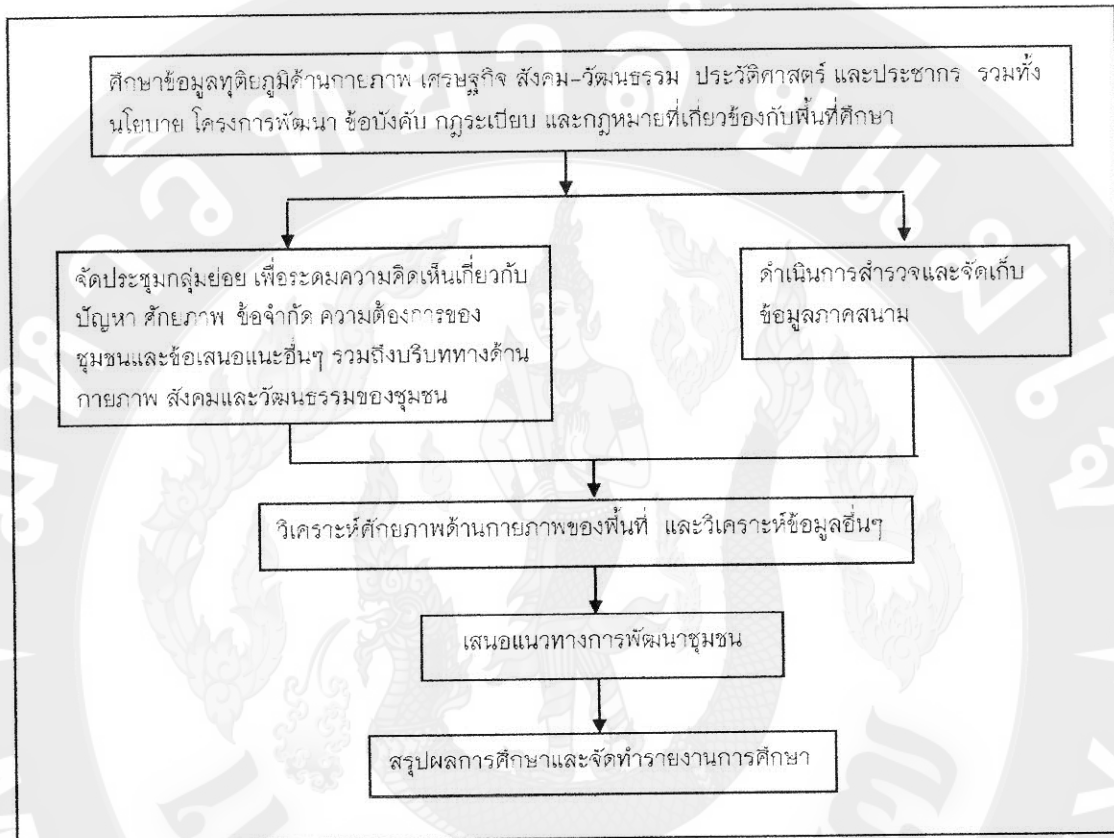
การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายหลัก เพื่อการวางแผนชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของตน เพื่อความยั่งยืนของชุมชน โดยมีขั้นตอนในการศึกษา (ภาพที่ 3) ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพทั่วไปทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงนโยบาย โครงการ แผนพัฒนา กฏระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา
- 2) ติดต่อเข้าพบผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อประสานงานความร่วมมือ ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย ร่วมแสดงความคิดเห็นในชั้นเบื้องต้น สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนก่อนที่จะดำเนินการวิจัยจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 3) ดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประชากร รวมทั้งสภาพปัญหาด้านต่างๆ
- 4) ดำเนินการการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) เป็นการดำเนินการเพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้น จากผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ด้านสภาพปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของพื้นที่ และความต้องการของชุมชนในการพัฒนา และข้อเสนอแนะอื่นๆ รวมถึงบริบททางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

5) วิเคราะห์ศักยภาพด้านกายภาพของพื้นที่ โดยวิธี Potential Surfaces Analysis (PSA) (Golany, Gideon. 1976) และวิเคราะห์ข้อมูลอื่น ๆ ตามที่ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูล

6) เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชน

7) สรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานการศึกษา

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนในกระบวนการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ในที่นี้ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ คือ

- สมรรถนะดิน
- แหล่งน้ำธรรมชาติ
- ระบบชลประทาน
- พื้นที่เสี่ยงภัย
- ระบบคมนาคม

- พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้
- พื้นที่การค้า / ย่านธุรกิจการค้า
- พื้นที่สถานศึกษา
- พื้นที่สถานพยาบาล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการการศึกษานี้ แบ่งตามลักษณะวิธีการในการเก็บข้อมูล ซึ่งรายละเอียดของแต่ละกลุ่มประชากรมีดังนี้

- 1) กลุ่มประชากรที่เป็นตัวแทน ประกอบไปด้วยประชากรที่เป็นตัวแทนภาครัฐ ส่วนกลาง ประชากรที่เป็นตัวแทนภาครัฐส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นต้น ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผู้นำอาวุโสในชุมชน ในพื้นที่ศึกษา จำนวน 10- 15 คน (Delbecq Andre, 1975)
- 2) กลุ่มประชากรที่เป็นตัวแทนในประชุมกลุ่มย่อย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ตามที่ผู้การศึกษากำหนดขึ้น โดยเป็นกลุ่มประชากรที่อยู่อาศัยจริงในพื้นที่ชุมชน เทศบาลตำบลป่าไผ่ และพยายามให้กระจายครอบคลุมในทุกกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ให้มากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1) การสำรวจภาคสนาม

เป็นการสำรวจพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่พร้อมกับข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดสนาม เพื่อจดบันทึกสภาพที่ปรากฏ เหตุการณ์แวดล้อม การจดบันทึกบรรยายลักษณะสภาพการณ์ของข้อมูลภาคสนามในเชิงกายภาพ สิ่งต่างๆ ที่ผู้ศึกษาสังเกตเห็นในรายละเอียด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาร่วมกับข้อมูลอื่น ๆ แผนที่ และการบันทึกภาพเหตุการณ์และสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน สำหรับข้อมูลที่จัดเก็บ ประกอบด้วย

(1) ด้านกายภาพ เช่น แหล่งน้ำ สมรณะดิน ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าตามมติคณะรัฐมนตรีฯ การใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

(2) เศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพ วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และพื้นที่อื่นๆ

(3) สังคม-วัฒนธรรม ประกอบด้วยวิถีชีวิต ชาติพันธุ์ มรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน ความเชื่อ พื้นที่ทางสังคม

(4) ประชากร เช่น จำนวนประชากร

(5) สภาพปัญหาด้านต่างๆ

2) การประชุมกลุ่มย่อย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเทศบาลตำบลป่าไผ่

เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการประชุมกลุ่มย่อย ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้แก่ ประชากรท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรเอกชนต่างๆ เป็นต้น โดยมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ดังนี้

ครั้งที่ 1 การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อสอบถามข้อมูล ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของพื้นที่ และความต้องการของชุมชน รวมถึงบริบททางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย คณะกรรมการเทศบาลตำบลป่าไผ่ ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่

ครั้งที่ 2 การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของชุมชนต่างๆ ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ และข้อเสนอแนะอื่นๆในการพัฒนาเทศบาลตำบลป่าไผ่ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย คณะกรรมการเทศบาลตำบลป่าไผ่ ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่

ระยะเวลาทำการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้วางแผนการวิจัยเป็น ระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 ถึง กันยายน 2558 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แผนงานการวิจัย : ระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 ถึง กันยายน 2558

รายละเอียดกิจกรรมโครงการ	ปีงบประมาณ 2558											
	ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพทั่วไปทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของชุมชน รวมถึงนโยบาย โครงการ แผนพัฒนา กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	*	*	*									
2) ติดต่อเข้าพบผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรเอกชนต่างๆ เป็นต้น เพื่อประสานงานความร่วมมือ ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนก่อนที่จะดำเนินการวิจัยจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม	*	*										
3) ดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประชากร รวมทั้งสภาพปัญหาด้านต่างๆ		*	*	*	*							
4) ดำเนินการการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) เป็นการดำเนินการเพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้น จากผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ด้านสภาพปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของพื้นที่ และความต้องการของชุมชนในการพัฒนา และข้อเสนอแนะอื่นๆ รวมถึงบริบททางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม				*	*	*						
5) วิเคราะห์ศักยภาพด้านกายภาพของพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูลอื่นๆ ตามที่ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูล						*	*	*	*			
6) เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชน									*	*	*	
7) สรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานการศึกษา										*	*	*

เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชน ใช้วิธีการทำแผนภาพเชิงซ้อน หรือการซ้อนทับแผนที่ (Overlay Method) เป็นวิธีการประเมินผลที่ทำได้รวดเร็ว การวิเคราะห์แบบนี้มีการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการกำหนดและจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ ให้อยู่ในรูประบบฐานข้อมูลของตัวเลขและมีคุณลักษณะที่สามารถทำการซ้อนทับข้อมูล (overlay) เพื่อวิเคราะห์ผลและสามารถแสดงข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะภาพกราฟิกได้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ Potential Surfaces Analysis (PSA) (Golany, Gideon. 1976) ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ โดยมีหลักการและสาระรายละเอียดของกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

- สร้างเกณฑ์ในการพิจารณาความสำคัญของศักยภาพเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเทศบาลตำบลป่าไผ่
- พิจารณาค่าน้ำหนักของเกณฑ์แต่ละข้อในลักษณะการเปรียบเทียบหน่วยน้ำหนักของเกณฑ์แต่ละข้อ (Credit System)
- พิจารณาคำระดับของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ทุกพื้นที่ที่สัมพันธ์กับเกณฑ์ทุกข้อ และให้คำระดับแบบจัดกลุ่ม
- จัดทำคะแนนในเกณฑ์แต่ละข้อของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ คะแนนในแต่ละข้อได้จากผลคูณของหน่วยน้ำหนัก (Credit) ของเกณฑ์กับคำระดับ
- รวมคะแนนของเกณฑ์ทุกข้อของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นผลคะแนนสุดท้ายของค่าศักยภาพและความสำคัญ
- เมื่อได้คะแนนสุดท้ายของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ทุกพื้นที่แล้ว นำมาซ้อนทับและจัดกลุ่มความสำคัญตามค่าของกลุ่มคะแนนทั้งหมด เพื่อแยกกลุ่มค่าศักยภาพมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งนำไปดำเนินการพิจารณาพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ที่มีศักยภาพต่อไป

สำหรับรายละเอียดในการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค Potential Surfaces Analysis (PSA) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ทำแผนที่พื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดยใช้แผนที่ มาตราส่วน 1: 4,000 พ.ศ. 2548 ของกรมโยธาธิการและผังเมืองเป็นแผนที่พื้นฐาน

2) แบ่งพื้นที่เป็นระบบตาราง ในการศึกษารั้วนี้ได้แบ่งตารางกริดให้มีขนาดเล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ ขนาด 100 x 100 เมตร

3) กำหนดปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของชุมชน ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการใช้ที่ดินแต่ละประเภท ในที่นี้จะพิจารณาศักยภาพเชิงพื้นที่ที่เหมาะสมกับการใช้ที่ดิน 3 ประเภท คือ ที่ดินประเภทเกษตรกรรม ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม โดยมีรายละเอียดของปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3.2)

(1) ปัจจัยด้านกายภาพ

(1.1) พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของประเทศเป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาและอนุรักษ์ไว้สำหรับชุมชนและประเทศ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง ในที่นี้คือ ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย

(1.2) สมรรถนะดิน

ในครั้งนี้นำข้อมูลเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติในแต่ละชุดดิน จากข้อมูลการจำแนกกลุ่มชุดดินของสำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2555) ที่มีการจำแนกระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินตั้งแต่ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ จนถึงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติสูง ปัจจัยนี้มีความสำคัญที่ทำให้ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เอื้อต่อการเกษตรกรรม และประเภทของการเกษตร โดยดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีความเหมาะสมต่อการเกษตรมาก (Ativitavas, P. and Thongsukplang, S., 2006) ซึ่งควรที่จะอนุรักษ์รักษาให้เป็นแหล่งเกษตรกรรม นอกจากนี้ McHarg ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Design with Nature ว่า ชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงจึงไม่เหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นเมือง ชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง หมายถึง มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นเมืองในระดับปานกลาง ส่วนชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ หมายถึง มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นเมืองมาก

(1.3) โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ

ระบบการชลประทานและแหล่งน้ำ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมกิจกรรมด้านเกษตรกรรม เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำหรืออยู่ในเขตพื้นที่ชลประทาน ย่อมเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร (Ativitavas, P. and Thongsukplang, S., 2006) แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่อยู่ใกล้ระบบชลประทานและแหล่งน้ำ จึงมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นเมืองและชุมชนน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป เกณฑ์พิจารณาพื้นที่ที่มีศักยภาพ จึงได้กำหนดให้พื้นที่ที่อยู่ห่างจากระบบชลประทานและแหล่งน้ำเกิน

กว่า 1 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นเมืองและชุมชน (พรภัทร อธิวิวัฒน์และสุวดี ทองสุกปลั่ง, JARS Volume 4, October 2006, p 37-50)

(1.4) พื้นที่ลุ่มน้ำท่วม (Flood Areas)

พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง หรือพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมขัง เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการประกอบกิจกรรมเมืองประเภทต่าง ๆ การพัฒนาพื้นที่เป็นเมืองและชุมชนรวมทั้งต่อการพัฒนาเป็นแหล่งเกษตรกรรม เพราะนอกจากทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเมื่อเกิดอุทกภัย รวมทั้งส่งผลให้พื้นที่การเกษตรเสียหาย ดังนั้น การพิจารณาหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานจึงให้ค่าคะแนนที่สูงที่สุด กับพื้นที่ที่ไม่เสี่ยงภัยน้ำท่วมขังเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ พื้นที่น้ำท่วมขังและน้ำล้นตลิ่ง เป็นพื้นที่ที่อยู่ในระยะ 200 เมตรจากพื้นที่แหล่งน้ำ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, ม.ป.ป.) และท้ายสุดคือ พื้นที่หนองน้ำหรือมีน้ำตลอดปี

(2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

(2.1) ความสะดวกในการเข้าถึง

พื้นที่ที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมสายหลัก ย่อมมีโอกาสดำเนินการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของเมืองมากกว่าพื้นที่ใด ๆ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเป็นเมืองในอนาคต และเป็นปัจจัยที่สนับสนุนในแง่ของการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร โดยพิจารณาถึงลำดับศักดิ์ของถนน ให้ถนนสายหลักและสายรองมีความสำคัญมาก ส่วนถนนสายย่อยมีความสำคัญน้อย สำหรับระยะที่เหมาะสมที่สุดมีความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ อยู่ในช่วงระหว่าง 300 - 500 เมตร จากถนนสายหลักและสายรอง (ศิริ คูอาริยะกุล, 2544)

(2.2) การบริการตลาด (Market Place)

การรวมตัวหรือการจับกลุ่มของร้านค้า จะเป็นตำแหน่งที่ให้ความได้เปรียบทางด้านการค้ามากกว่าร้านค้าที่กระจายอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ของเมือง รวมทั้ง ตลาดเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเลือกที่ตั้งของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่อาศัยย่อมต้องการความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาจากระยะการให้บริการ ซึ่งเท่ากับ 3.2 กิโลเมตร (De Chiara Koppelman 1969 : 234) พื้นที่อยู่ในระยะ 500 เมตร จากตลาดสด ร้านค้าและพาณิชยกรรม

(3) ปัจจัยด้านสังคม-วัฒนธรรม

(3.1) สถานศึกษา (Elementary School)

สถานศึกษา เป็นปัจจัยทางสังคมที่ให้บริการทางการศึกษา และเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการเลือกที่ตั้งสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพิจารณาจากค่าบริการของโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาภาคบังคับพื้นฐานในปัจจุบันที่เด็กทุกคนจะต้องได้รับความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานศึกษา พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนไม่ควรอยู่ห่างจากหมู่บ้านเกิน 500 เมตร และอย่างมากสุดไม่ควรเกิน 2 กิโลเมตร (สิริรัตน์ พงศ์พิพัฒน์พันธุ์, 2543)

สำหรับโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีทั้งหมด 6 โรงเรียน ได้แก่

- โรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น
- โรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์
- โรงเรียนบ้านศรีวังธาร
- โรงเรียนหนองเต่าคำ
- โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง
- โรงเรียนบ้านโป่ง

(3.2) สถานพยาบาล (Hospital)

สถานพยาบาล เป็นปัจจัยทางสังคมในการเลือกที่ตั้งสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพิจารณาจากระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานพยาบาล (ไม่รวมคลินิก) โดยพิจารณาจากระยะการให้บริการเท่ากับ 1.6 กิโลเมตร เป็นรัศมีการบริการตามมาตรฐานจาก Planning Design Criteria (De Chiara Koppelman 1975 : 56) สำหรับสถานพยาบาลในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ คือ สถานีอนามัยศรีบุญเรือง

การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ เพื่อหาความเหมาะสมจากการได้เปรียบทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม เกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่แต่ละประเภท จะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในแต่ละประเภทและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งอยู่ภายใต้สมมุติฐานว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม เกษตรกรรม โดยในการวิเคราะห์ได้ใช้เทคนิคการซ้อนทับแผนที่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินแต่ละประเภท และยังคงกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และป่าตามมติคณะรัฐมนตรี ออกเป็นปัจจัยกันออก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ดินน้ำ ลำธาร และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ไม่ควรนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม โดยในแต่ละปัจจัยผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักที่ต่างกัน ตามความสำคัญของแต่ละปัจจัย และสนับสนุนต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา โดยปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์และให้ค่าคะแนนสรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 3.2 บั๊งจ๊ยที่นำมำพิจรณำศัภภพของพื้นที่แต่ละประภพการใช้ที่ดิน

บั๊งจ๊ย	ลักษณะของบั๊งจ๊ย	ประภพการใช้ที่ดิน		
		ที่อยู่อาศัย	พำณชยกรรม	เกษตรกรรม
1) พื้นที่อนุรักษ์ (Conserve Areas)	ภำยภำพ	*	*	*
2) พื้นที่ที่มีสมรรถนะทำงการเกษตร (Agriculture Valuable)	ภำยภำพ	*	*	*
3) โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ	ภำยภำพ	*	*	*
4) พื้นที่ลุ่มน้ำท่วม (พื้นที่เสี่ยงภัยต่อน้ำท่วม) (Flood Areas)	ภำยภำพ	*	*	*
5) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility)	เศรษฐกิจ	*	*	*
6) การบริการตลาด (Market Place)	เศรษฐกิจ	*	*	
7) สถานศึกษา	สังคม	*		
8) สถานพยาบาล (Hospital)	สังคม	*		
รวมบั๊งจ๊ยที่พิจรณำ		8	6	5

3) จากการจัดลำดับความสำคัญของศัภภพเชิงพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ แยกตามศัภภพของพื้นที่ต่าง ๆ จะสามารถแยกกลุ่มความสำคัญได้เป็นหลายระดับกลุ่มที่มีช่วงค่าคะแนนที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ประเมินผลจัดลำดับความสำคัญต่อไป

4) กำหนดเกณฑ์การวัดค่าคะแนนของบั๊งจ๊ยและค่ามาตรฐาน (ตารางที่ 3.3)

เกณฑ์การวัดค่าคะแนนของแต่ละบั๊งจ๊ยมีหน่วยหรือช่วงคะแนนที่ต่างกัน จึงต้องปรับค่าคะแนนของทุกบั๊งจ๊ย ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้ช่วงคะแนน 0-10 โดยใช้สูตร ดังนี้

$$P_{ij}^* = \frac{P_{ij}}{P_i^{\max}} \times K$$

P_{ij}^* = ค่าปรับในช่วงคะแนนฐาน K

P_{ij} = ค่าคะแนนดิบในแต่ละตัวในบั๊งจ๊ย j

$P_i^{\max}$ = ค่าคะแนนดิบที่มากที่สุด ในบั๊งจ๊ย i

K = ค่าฐานที่กำหนดให้ ในที่นี้มีค่า = 10

สำหรับเกณฑ์การให้ค่าคะแนนในด้านการกำหนดระยะห่างจะใช้ขนาดของตารางกริดเป็นเกณฑ์ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งตารางกริดเป็นขนาด 100 x 100 เมตร เนื่องจากเป็นขนาดของตารางกริดที่เล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้

5) กำหนดค่าน้ำหนัก (Weighting) ของปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม ในเทศบาลตำบลป่าไผ่

เกณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ แต่เกณฑ์ดังกล่าว มิได้ให้น้ำหนักของความสำคัญที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องพิจารณาจัดน้ำหนักของความสำคัญของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ โดยการเทียบค่าน้ำหนักของความสำคัญระหว่างเกณฑ์ทั้งหมด ตามระบบหน่วยกิต (Credit System) และพิจารณารายละเอียดของเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อจัดค่าน้ำหนัก การจัดกลุ่มผลรวมของค่าน้ำหนัก

การให้ค่าน้ำหนักของปัจจัยในการศึกษานี้ ได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) ซึ่งเป็นการถามความเห็นของนักวิจัยและนักผังเมืองถึงความสำคัญของแต่ละปัจจัย โดยแบ่งระดับค่าน้ำหนัก (Value Scale) จาก 1 ถึง 10 โดยค่าน้ำหนัก 10 หมายถึง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพิจารณามากที่สุด (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.3 แสดงค่าน้ำหนัก (Weighting) ของแต่ละปัจจัย สำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม

ลำดับที่	ประเภทปัจจัย	ค่าน้ำหนัก (Weighting)		
		ที่อยู่อาศัย	พาณิชยกรรม	เกษตรกรรม
1	พื้นที่อนุรักษ์	6.57	6	2.97
2	พื้นที่ที่มีสมรรถนะดินทางการเกษตร	5.43	5.86	4.33
3	โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ	6.29	6.71	5
4	พื้นที่เสี่ยงภัยต่อน้ำท่วม / พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง	6.86	6.86	2.67
5	ความสะดวกในการเข้าถึง	6.57	8.14	3.00
6	การบริการตลาด	6.43	7.14	
7	สถานศึกษา	6.71		
8	สถานพยาบาล	6.57		

จากนั้นนำค่าคะแนนที่ปรับฐานดังกล่าวข้างต้น ในแต่ละตารางกริดมาคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก (weighted score) ในแต่ละช่องกริด โดยใช้สูตร ดังนี้ (Peerapun, Wannasilpa, 2012)

$$Y_i = \sum W_i X_{ij}$$

เมื่อ Y_i คือ ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักรวมสำหรับทุกตัวแปรของช่องกริด j

W_i คือ ค่าน้ำหนักของตัวแปร i

X_{ij} คือ ค่าคะแนนที่ปรับฐานของตัวแปร i ในช่องกริด j

ตารางที่ 3.4 แสดงค่าคะแนนดิบ ค่าคะแนนปรับฐาน ค่าน้ำหนัก ของแต่ละปัจจัยสำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม

ปัจจัย	เกณฑ์การให้คะแนน	ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม		เกษตรกรรม	
		ค่าคะแนน ดิบ	ค่าปรับ ฐาน	ค่าคะแนน ดิบ	ค่าปรับ ฐาน
พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ป่าไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์	0	0	0	0
	พื้นที่อื่น ๆ	1	10	1	10
สมรรถนะดิน	- ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำนา ปลูกพืชไร่และพืชผักในช่วงฤดูแล้ง	1	3.33	3	10
	- ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง ดินที่มี ศักยภาพที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ ผล ไม้ยืนต้น	2	6.67	2	6.67
	- ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ดินที่มี ศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยง สัตว์และปลูกไม้โตเร็ว	3	10	1	3.33
	- ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้ เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ	0	0	0	0
โครงข่าย ชลประทาน และแหล่งน้ำ	- พื้นที่อยู่ในระยะน้อยกว่า 500 เมตร	1	3.33	3	10
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 500-1,000 เมตร	2	6.67	2	6.67
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,000 เมตร ขึ้นไป	3	10	1	3.33
พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง	- พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่มีน้ำตลอดทั้งปี	0	0	0	0
	- พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำล้นตลิ่ง ที่อาจเกิดน้ำท่วม ขัง เป็นพื้นที่อยู่ในระยะ 1-200 เมตร จาก พื้นที่แหล่งน้ำ	1	5	1	5
	- พื้นที่อื่นๆ	2	10	2	10
ความสะดวกในการ เข้าถึงพื้นที่	- พื้นที่อยู่ในระยะน้อยกว่า 500 เมตรจาก ถนนสายหลักและสายรอง	3	10	3	10
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 500 -1,000 เมตร จาก ถนนสายหลักและสายรอง หรือพื้นที่ที่อยู่ใน ระยะ 500 เมตรจากถนนสายย่อย	2	6.67	2	6.67
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,000 เมตร ขึ้นไป จาก ถนนสายหลักและสายรอง หรือพื้นที่ที่ อยู่ในระยะ 500 เมตรขึ้นไปจากถนนสาย	1	3.33	1	3.33

ปัจจัย	เกณฑ์การให้คะแนน	ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม		เกษตรกรรม	
		ค่าคะแนน คิบ	ค่าปรับ ฐาน	ค่าคะแนน คิบ	ค่าปรับ ฐาน
	ย่อย				
ระยะห่างจากตลาดสดและร้านค้า	- พื้นที่อยู่ในระยะ 500 เมตร จากตลาดสดร้านค้าและพาณิชยกรรม	3	10		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 501-1,000 เมตร จากตลาดสดร้านค้าและพาณิชยกรรม	2	6.67		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,000 เมตร ขึ้นไป จากตลาดสดร้านค้าและพาณิชยกรรม	1	3.33		
ระยะทางจากโรงเรียน	- พื้นที่อยู่ในระยะ 500 เมตรจากโรงเรียน	3	10		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 501-1,000 เมตร จากโรงเรียน	2	6.67		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,000 เมตร ขึ้นไป จากโรงเรียน	1	3.33		
ระยะทางจากสถานพยาบาล	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,000 เมตรจากสถานพยาบาล	3	10		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 1,001-2,000 เมตร จากสถานพยาบาล	2	6.67		
	- พื้นที่อยู่ในระยะ 2,000 เมตร ขึ้นไป จากสถานพยาบาล	1	3.33		

(6) นำค่าคะแนนที่มีการถ่วงน้ำหนักของแต่ละตารางกริดในแต่ละปัจจัยมาเรียงซ้อนกัน (Overlay) และหาผลรวมของคะแนนในแต่ละช่องตารางกริด โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel และจัดทำแผนที่แสดงค่าคะแนนรวมถ่วงน้ำหนักของแต่ละกริด โดยใช้โปรแกรม Auto CAD และ MapInfo

(7) นำผลรวมของคะแนนในแต่ละตารางกริดมาจัดกลุ่ม แบ่งค่าคะแนนออกเป็นช่วง ๆ ในที่นี้ได้แบ่งค่าความละเอียดของศักยภาพออกเป็น 5 ช่วง จะได้บริเวณที่มีศักยภาพเหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งเกษตรกรรมตามช่วงคะแนน ดังนี้

- พื้นที่ที่มีศักยภาพมากที่สุด
- พื้นที่ที่มีศักยภาพมาก
- พื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลาง

- พื้นที่ที่มีศักยภาพน้อย
- พื้นที่ที่มีศักยภาพน้อยที่สุด

จากการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นมาตรการทางด้านผังเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทุติยภูมิ และปฐมภูมิโดยการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษาด้วยแบบสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ทั้งนี้ ตามกระบวนการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ ได้มีการปรับการดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสถานการณ์ โดยมีหลักการที่ชุมชนท้องถิ่นจะได้ประโยชน์จากงานวิจัย และคณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการให้ได้ผลตามแผนและสามารถนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเชิงพื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงแห่งรากฐานทางภูมิปัญญา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภายใต้จิตวิญญาณภูมิสังคมของตน เพื่อสามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนในชุมชน อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีการวิเคราะห์ในรายละเอียดดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นเทศบาลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอสนทราย ซึ่งลักษณะชุมชนของเทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นชุมชนเกษตรที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ด้วยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำสวน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองเชียงใหม่ ความเป็นมาในอดีต เทศบาลตำบลป่าไผ่ เมื่อประมาณ 250 ปีมาแล้ว ได้มีราษฎรจำนวนหนึ่งอพยพมาจากรัฐเชียงตุงทางตอนเหนือของพม่า และได้มาพบที่แห่งนี้มีทำเลที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย พื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาและมีต้นไผ่ขึ้นอยู่มากมาย จึงได้ตั้งชื่อว่า "บ้านป่าไผ่" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเปลี่ยนเป็น "ตำบลป่าไผ่" ในปี 2483 ตำบลป่าไผ่ถูกยุบไปรวมกับตำบลเมืองเด่น ในปี 2538 ตำบลป่าไผ่ได้ถูกจัดให้ปกครองในรูปแบบของสภาตำบล และในปีถัดมาปี 2539 สภาตำบลป่าไผ่ ได้รับการยกฐานะให้เป็น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ มีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเมืองซอน, บ้านหนองเต่าคำ, บ้านป่าไผ่, บ้านโป่ง, บ้านศรีบุญเรือง, บ้านศรีวังธาร, บ้านหนองเต่าคำใหม่, บ้านท่ายาว, บ้านหม้อ, บ้านหนองหลวงพัฒนา, บ้านเกษตรพัฒนา, บ้านหนองป่าข้าว และบ้านแพะใต้พัฒนา ในช่วงแรกกฎหมายจัดตั้งยังคงกำหนดให้กำนันเป็นผู้บริหารโดยตำแหน่ง ผู้บริหารคนแรกในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ ได้แก่ นายพรหมมินทร์ วิริยา เรียกชื่อตำแหน่งว่า ประธานกรรมการบริหารฯ ต่อมาได้มีการ

ปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่มาของผู้บริหารพัฒนาขึ้นเป็นการเลือกจากสมาชิกสภา จนกระทั่งในที่สุดกำหนดให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งตำบล เรียกชื่อตำแหน่งว่า “นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่” ปี 2551 ในสมัยที่นายประกิจ เสาร์แก้ว เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ ได้มีการเสนอให้ยกฐานะขององค์การขึ้นเป็นเทศบาลตำบลป่าไผ่ โดยผ่านกระบวนการทำประชาพิจารณ์ตลอดจนการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจน และบังเกิดผล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ให้มีผลทางกฎหมายตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม 2551 การจัดให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภา ครั้งแรก เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2551 จึงได้มีผู้บริหารคนแรก คือ นายธนวัฒน์ เกหา ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลป่าไผ่ ต่อมาการเลือกตั้งเมื่อวันอาทิตย์ที่ 27 มกราคม 2556 ผลการเลือกตั้งนายประกิจ เสาร์แก้ว ได้เป็นนายกเทศมนตรีตำบลป่าไผ่

4.1.2 การปกครอง

พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีเนื้อที่ 21,301 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ ที่ว่าการอำเภอสันทราย ห่างจากที่ว่าการอำเภอสันทราย 10 กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่ 12 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ (ต.แม่แฝกใหม่)	ติดต่อกับ ต.หนองหาร และเทศบาลตำบลเจดีย์แม่ครัว
ทิศใต้	ติดต่อกับ ต.หนองจ่อม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ต.หนองแห้ง และ ต.เมืองเก่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ต.หนองจ่อม และ ต.สันทรายหลวง

ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ ประกอบด้วยหมู่บ้าน ทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ดังนี้

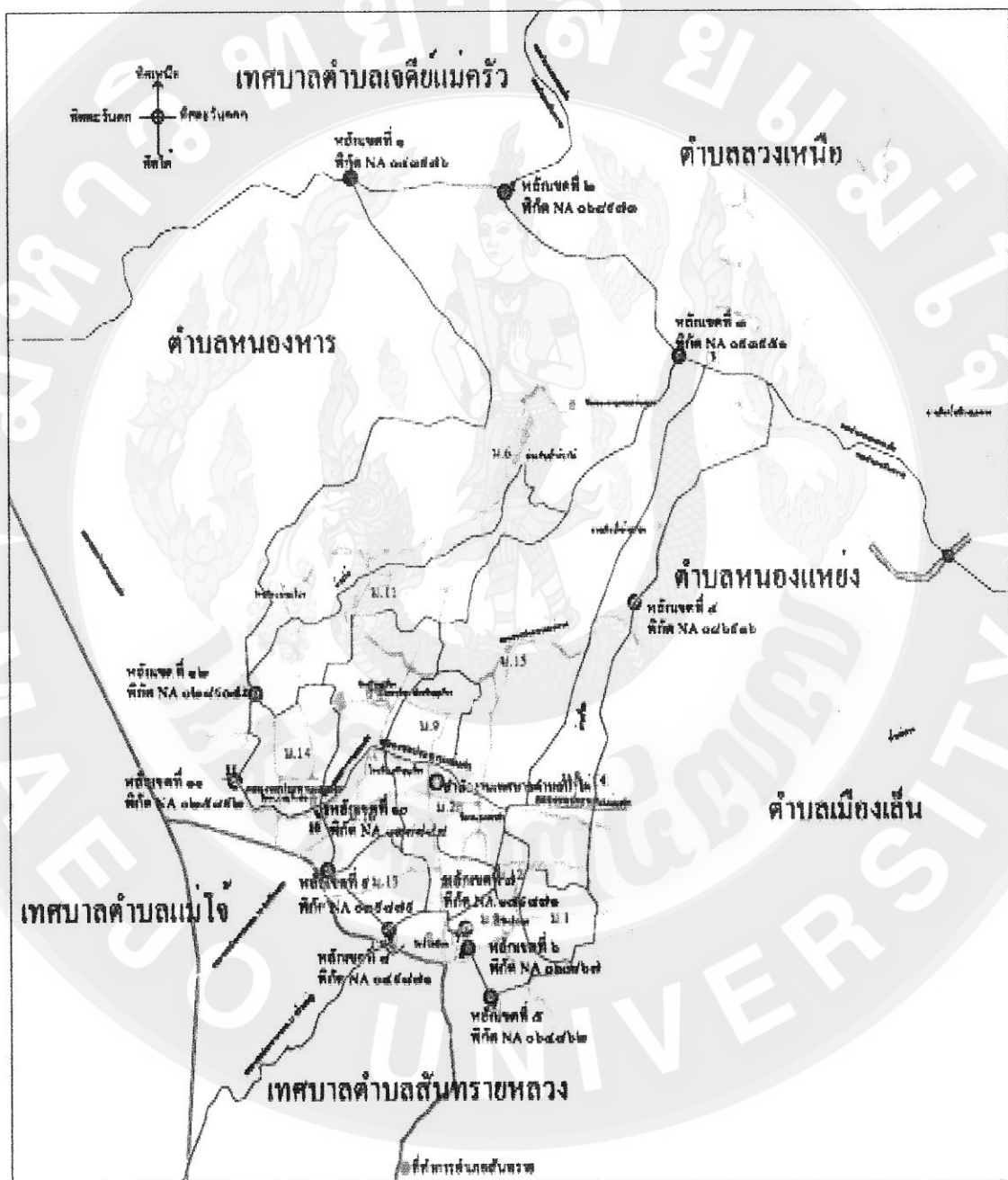
- หมู่ที่ 1 เมืองซอน
- หมู่ที่ 2 หนองเต่าคำ
- หมู่ที่ 3 ป่าไผ่
- หมู่ที่ 6 บ้านโป่ง
- หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง
- หมู่ที่ 8 ศรีวังธาร
- หมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่
- หมู่ที่ 11 ท่ายาว
- หมู่ที่ 12 บ้านหม้อ

หมู่ที่ 14 นองหลวงพัฒนา

หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา

หมู่ที่ 16 นองป่าขาว

หมู่ที่ 17 แพะใต้พัฒนา

ภาพที่ 4.1 แสดงขอบเขตหมู่บ้านในเทศบาลตำบลป่าไผ่

4.1.3 ลักษณะด้านกายภาพของเทศบาลตำบลป่าไผ่

1) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ บางส่วนเป็นภูเขาที่มีความลาดชันสองข้างทางเป็นป่าไม้โปร่ง แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างห้วยโจ้ อ่างเก็บน้ำห้วยสะแล้ง และคลองชลประทาน

- พื้นที่ราบ	14,883 ไร่	69.87 %
- ภูเขา	6,138 ไร่	28.82 %
- พื้นที่น้ำ	280 ไร่	1.31 %

2) สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ศึกษา มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปีได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้มีสภาพภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมฝ่ายใต้
- ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกันยายน โดยได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
- ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพาเอาความหนาวเย็นจากประเทศจีนลงมาปกคลุมประเทศไทยตอนบน

ลักษณะภูมิอากาศในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้

- อุณหภูมิ มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 23.8 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนประมาณ 36.1 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนมกราคมประมาณ 14.3 องศาเซลเซียส
- ปริมาณน้ำฝน มีปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,145.7 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนสิงหาคมประมาณ 223.2 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนมกราคมประมาณ 7.7 มิลลิเมตร
- ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปี 66 เปอร์เซ็นต์ โดยมี ความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดในเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนประมาณ 81 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุดในเดือนมีนาคมประมาณ 54 เปอร์เซ็นต์

จากการวิเคราะห์ พบว่า ระยะเวลาในการปลูกพืชที่เหมาะสมกับจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในช่วงปลายเดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน

ภูมิอากาศจากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นภาพรวมของทั้งจังหวัด เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านสถานีตรวจวัดอากาศ ในสภาพความเป็นจริงเมื่อพิจารณาแยกย่อยลงไปในระดับอำเภอ และตำบลจะมีลักษณะอากาศที่แตกต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศเป็นสำคัญ

3) แหล่งน้ำ

3.1) แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย

- ลำน้ำ	6 สาย
- ลำห้วย	6 สาย
- บึง	13 สาย
- หนอง	13 สาย
- อื่นๆ	13 สาย

สำหรับแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่

- หนองน้ำสาธารณะ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง ขนาด 25 ไร่ เป็นหนองน้ำสำหรับเก็บน้ำเพื่อการเกษตร และใช้เป็นสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย เดิน วิ่ง ของชุมชน

ภาพที่ 4.2 หนองน้ำสาธารณะ หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง

- หนองห้วยแพะเหนือ หรือหนองบ่อปลาห้วยแพะ ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร เป็นแหล่งน้ำสาธารณะ 2.5 ไร่เพื่อการเกษตร ขนาดความจุประมาณ 20,000 ลบ.ม.

ภาพที่ 4.3 หนองห้วยแพะเหนือ หรือหนองบ่อปลาห้วยแพะ

- หนองบ้านศรีวังธาร ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร เป็นแหล่งน้ำ
สาธารณะ 1.5 ไร่ เพื่อการเกษตร ขนาดความจุประมาณ 10,000 ลบ.ม.

- หนองป่าข้าว เป็นพื้นที่ที่สาธารณะหนองป่าข้าว มีเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่
ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 บ้านหนองป่าข้าว

- หนองปลาขาว เป็นพื้นที่ที่สาธารณะหนองปลาขาว มีเนื้อที่ประมาณ 2
ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 บ้านหนองป่าข้าว

- หนองคอนจี่ ที่สาธารณะหนองคินจี่ มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่
16 บ้านหนองป่าข้าว

- หนองวัวคำสุก เป็นพื้นที่ที่สาธารณะหนองวัวคำสุก มีเนื้อที่ประมาณ 1
ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 บ้านหนองป่าข้าว

- ลำเหมืองคู่

- ห้วยโจ้

- ห้วยเกียง

3.2) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำ และฝายกั้นน้ำ

- ฝาย 12 แห่ง

- บ่อน้ำตื้น 1,446 แห่ง

- บ่อโยก 6 แห่ง

- บ่อน้ำบาดาล 45 บ่อ ใช้ได้ตลอดปี

- สระน้ำ 7 บ่อ ใช้ได้ตลอดปี

- อ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง

แหล่งน้ำเพื่อการบริโภค-อุปโภค ส่วนใหญ่เป็นบ่อน้ำตื้นและระบบประปาหมู่บ้าน
มีระบบประปาหมู่บ้านใช้ครบทุกหมู่บ้าน

สำหรับแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ ได้แก่

- อ่างเก็บน้ำห้วยโจ้ ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง ซึ่งสร้างกั้นลำน้ำห้วยโจ้
อ่างเก็บน้ำห้วยโจ้ มีความจุประมาณ 2 ล้านลูกบาศก์เมตร สร้างในปี พ.ศ. 2528

- อ่างเก็บน้ำห้วยเกียง
- ระบบประปาภูเขา ในการเพาะปลูกสร้าง สร้างในปี 2529
- ฝ่ายน้ำสัน ห้วยแม่โจ้ สร้างปี 2530
- บ่อพักน้ำกระเบื้องจำนวน 2 บ่อ ใช้เลี้ยงปลาและก้ามปู สร้างปี 2535
- สระเก็บน้ำห้วยโป่ง กว้าง 60 เมตร ยาว 35 เมตร ลึก 2.5 เมตร สร้างปี

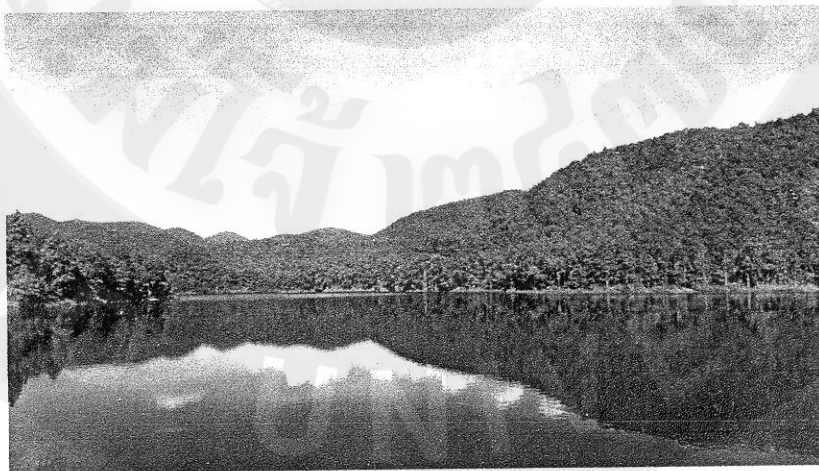
2542

- ระบบประปาผิวดิน บริการประชาชนทุกหลังคาเรือน สร้างในปี 2545
- บ่อพักน้ำโครงการผลิตกล้วยไม้เพื่อการส่งออก จำนวน 2 บ่อ 1,000 ลบ.

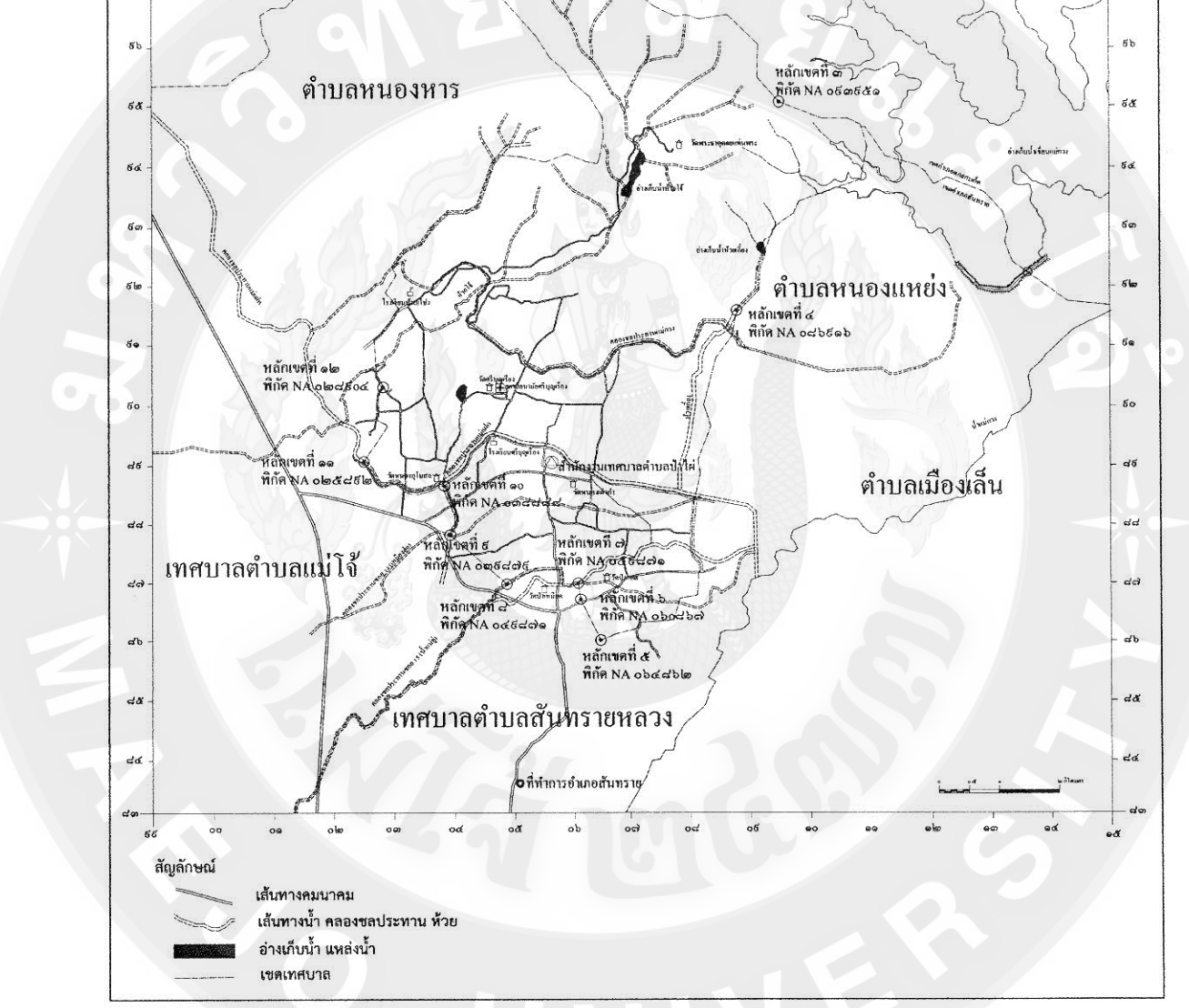
ม. สร้างปี 2551

นอกจากนี้ มีคลองชลประทาน เป็นแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ได้แก่

- คลองส่งน้ำชลประทาน / คลองชลประทานแม่กวง
- คลองส่งน้ำชลประทานเหมืองแม่แฝก / คลองชลประทานแม่แฝก
- คลองชลประทานซอย 14 (เหมืองฮ่อ)
- คลองชลประทานซอย 15 (น้ำแม่คู้)

ภาพที่ 4.4 อ่างเก็บน้ำห้วยโจ้

ภาพที่ 4.5 แหล่งน้ำที่สำคัญในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่

4) ทรัพยากรดิน

จากข้อมูลการจำแนกกลุ่มชุดดินของสำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (http://www.ddd.go.th/menu_download/download-1.htm, 15 ม.ค. 2555) พบว่า ทรัพยากรที่ดินในพื้นที่ศึกษา เมื่อพิจารณาตามสภาพพื้นที่สามารถแยกได้เป็นดินในที่ดอนและดินในที่ลุ่ม มีทั้งสิ้น 7 กลุ่มชุดดิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ภาพที่ 4.6)

กลุ่มชุดดินที่ 5 กลุ่มชุดดินนี้เกิดจากพวกตะกอนลำนํ้า และเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเร็ว พบในพื้นที่ราบเรียบตามลานตะกอนลำนํ้าค่อนข้างใหม่ และลานตะกอนลำนํ้าระดับต่ำ น้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า 30 ซม. นาน 3-5 เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง pH 5.5-6.5 ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำใช้ปลูกพืชไร่ พืชผัก และยาสูบในช่วงฤดูแล้ง ข้าวที่ปลูกโดยมากให้ผลผลิตค่อนข้างสูง กลุ่มชุดดินที่ 5 มีความเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าปลูกพืชไร่ ไม้ผล และพืชผัก ซึ่งเกษตรกรก็ได้ใช้ประโยชน์ในการทำนาอยู่แล้วในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามกลุ่มชุดดินที่ 5 ยังสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในช่วงฤดูแล้งหรือหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว

กลุ่มชุดดินที่ 16 กลุ่มดินนี้เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า พบบริเวณพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ตามลานตะกอนลำนํ้าระดับต่ำ มีน้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า 30 ซม. นาน 4 - 5 เดือน เป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำเร็ว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำหรือค่อนข้างต่ำ pH 5.0-6.0 ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดินคือ หน้าดินแน่นทึบทำให้ข้าวแตกกอได้ยาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน 4 - 5 เดือน กลุ่มชุดดินที่ 16 มีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ ไม้ผลและพืชผัก เนื่องจากพบในสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงเกือบราบเรียบ ลักษณะเนื้อดินละเอียดปานกลาง มีสภาพการระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็วในช่วงฤดูฝนมีน้ำขังที่ผิวดิน 3-4 เดือน อย่างไรก็ตามในฤดูแล้งสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักได้ ถ้ามีน้ำชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติช่วยเสริม ในบางพื้นที่เกษตรกรได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

กลุ่มชุดดินที่ 22 สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ส่วนใหญ่ในฤดูฝนใช้ปลูกข้าว บางแห่งยังคงสภาพเป็นป่าอยู่ หรือใช้ปลูกไม้ยืนต้น แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องการแช่ขังของน้ำในช่วงฤดูฝน โดยทั่วไปศักยภาพของกลุ่มชุดดินที่ 22 เหมาะที่จะใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบมีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผักเช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ยาสูบ กระเทียม มะเขือเทศ ฯลฯ ก่อนและหลังการปลูกข้าวถ้ามีน้ำชลประทานหรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติ

กลุ่มชุดดินที่ 29 พบบริเวณที่ดอนที่เป็นลูกคลื่นจนถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 3-25 % เป็นดินลึก มีการระบาย น้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ บริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่และไม้ผลต่างๆ มีส่วนน้อยที่ยังคงสภาพป่าธรรมชาติ กลุ่มชุดดินที่ 29 มีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชไร่และไม้ผลมากกว่าที่จะนำมาปลูกข้าวหรือทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน ยากในการที่จะเก็บกักน้ำไว้ปลูกข้าว

กลุ่มชุดดินที่ 44 พบบริเวณพื้นที่ดินที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นจนถึงเชิงเขา มีความลาดชันประมาณ 3 - 20 % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดีมากเกินไป มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำมาก pH 5.5-7.0 ได้แก่ชุดดินน้ำพอง และจันทึก ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย สับปะรด ปอ สวนไม้ยืนต้นได้แก่ มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ บางแห่งเป็นป่าเต็งรัง หรือทุ่งหญ้าธรรมชาติ ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ เนื้อดินเป็นทรายจัด น้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็วมาก มีการอุ้มน้ำของดินต่ำพืชมีโอกาสดูดน้ำได้ง่าย ระดับน้ำใต้ดินลึก มีการกัดกร่อนของดินที่ความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และโครงสร้างไม่ดี บริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดิน กลุ่มชุดดินที่ 44 มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ และไม้ผลและไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา แต่มีศักยภาพพอที่จะใช้ในการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด

กลุ่มชุดดินที่ 48 พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 3 - 25 % เป็นดินตื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 2 เมตร ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าธรรมชาติ บางแห่งใช้ปลูกพืชไร่ หรือไม้โตเร็ว โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชุดดินที่ 48 มีศักยภาพไม่ค่อยเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และ ไม้ยืนต้น เนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมากและมีก้อนหิน หรือเศษหินที่หน้าผิวดินไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำไม่อยู่ แต่มีศักยภาพพอที่จะใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด

กลุ่มชุดดินที่ 62 ดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35 % ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวนี้มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นโผล่ กระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินพื้นโผล่ ได้แก่ชุดดินที่ลาดชันเชิงซ้อน (Sc) กลุ่มชุดดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำ

ธาร ดินกลุ่มที่ 62 มีศักยภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินดิน มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเทเฉลี่ยเกิน 35 % ย่ำต่อการชะล้างพังทลายของดิน จึงเหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม และเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

จากคุณสมบัติของชุดดิน สามารถจำแนกศักยภาพของดินได้ 4 ประเภท คือ

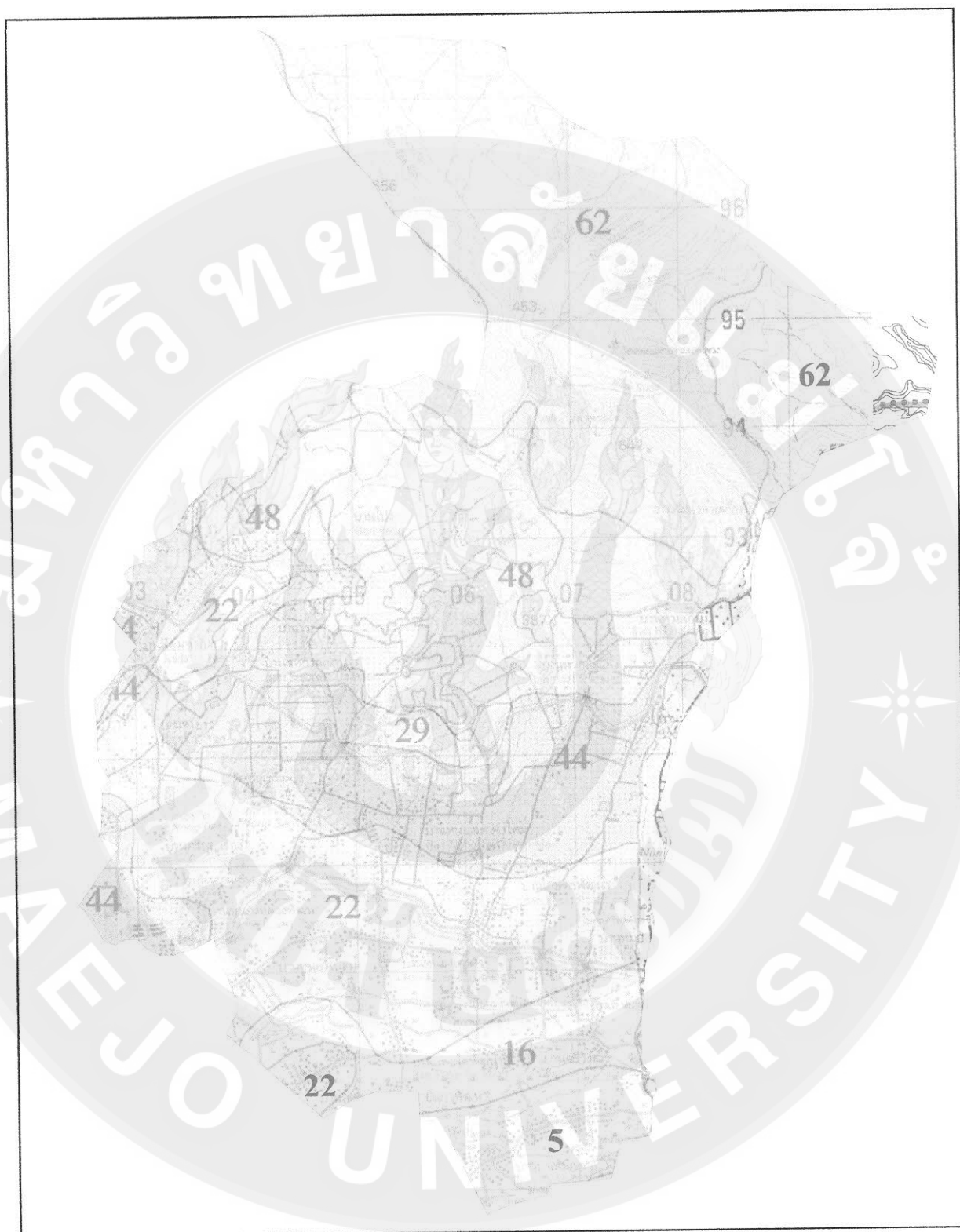
(1) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำนาในช่วงฤดูฝน และเหมาะสมกับการปลูกพืชไร่และพืชผักในช่วงฤดูแล้ง ถ้ามีระบบชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติเข้าถึง เป็นกลุ่มชุดดินที่ 5 ชุดดินที่ 16 ชุดดินที่ 22 อยู่บริเวณอยู่ทางตอนใต้ ตอนกลางบางส่วนของพื้นที่ศึกษา

(2) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น เป็นกลุ่มชุดดินที่ 29 เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน เก็บกักน้ำไม่ค่อยอยู่ อยู่บริเวณทางตอนตะวันออกบางส่วน ตะวันตกบางส่วน ตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษาและทางตอนเหนือต่อจากที่ลาดเชิงเขา นอกจากนี้มีบางบริเวณที่เหมาะสมกับการปลูกทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์อีกด้วย ได้แก่ พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา ซึ่งอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

(3) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด เนื่องจากเป็นดินดินถึงดินมาก มีก้อนหินหรือเศษหินที่หน้าผิวดิน สภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำ เป็นกลุ่มชุดดินที่ 44 ชุดดินที่ 48 อยู่ตอนกลางของพื้นที่ศึกษา อยู่ต่อจากเขตป่าทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

(4) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เนื่องจากเป็นดินดิน มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเทเฉลี่ยเกิน 35 % ย่ำต่อการชะล้างพังทลายของดิน เป็นกลุ่มชุดดินที่ 62 อยู่ในเขตป่า ทางด้านตอนเหนือของพื้นที่ศึกษา และตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

โดยแสดงรายละเอียดของแต่ละกลุ่มชุดดินในภาคผนวกที่ 1

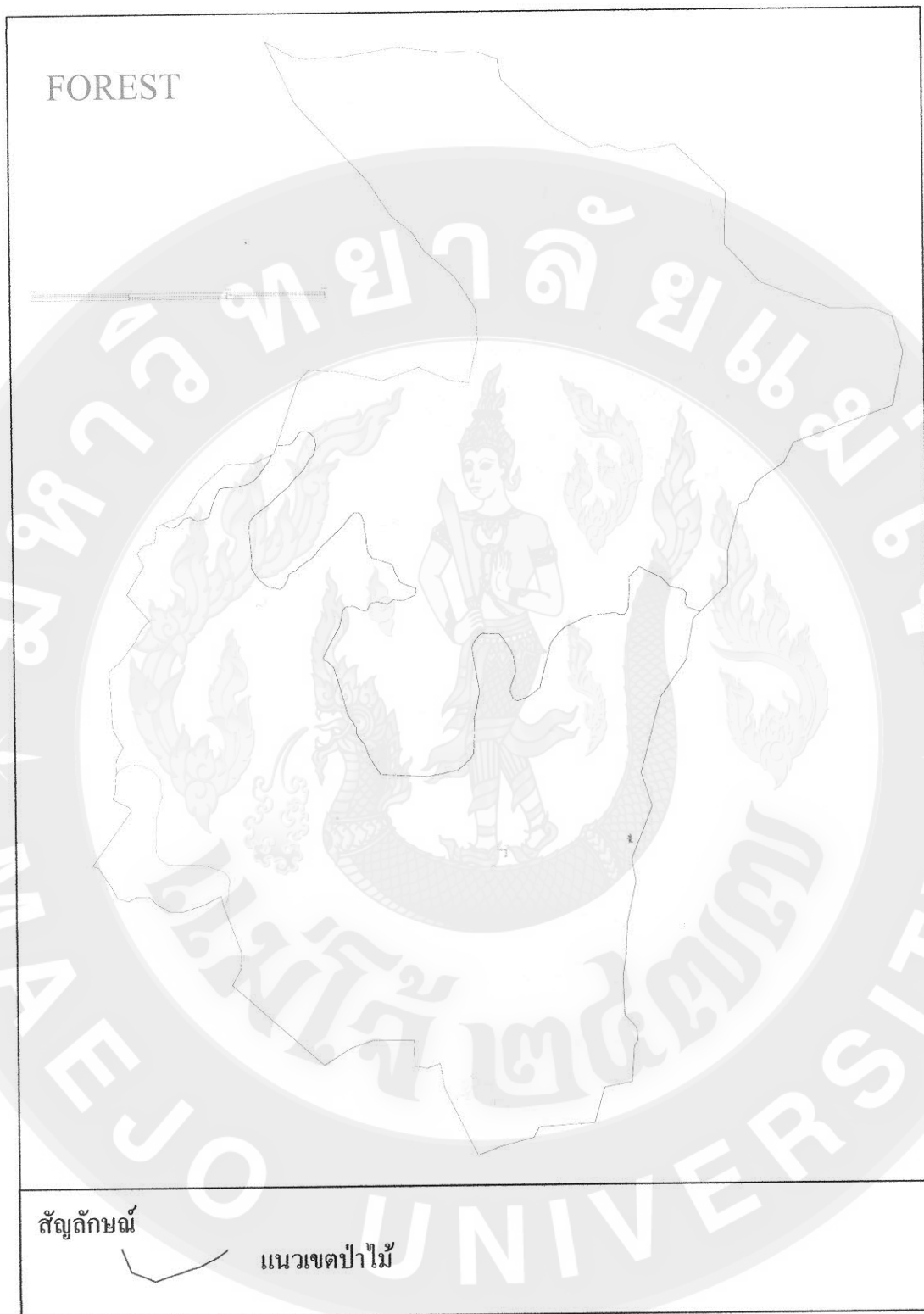
ภาพที่ 4.6 แสดงสมรรถนะดินในพื้นที่ศึกษา

5) ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีพื้นที่บางส่วนที่อยู่ทางตอนเหนือของเทศบาลอยู่ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 242 (พ.ศ. 2510) ครอบคลุมท้องที่ ตำบลแม่แฝก ตำบลหนองหาน ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลป่าไผ่ ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ 185.55 ตารางกิโลเมตร หรือ 115,968 ไร่

ป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ เรียกว่า ป่าอนุรักษ์บ้านโป่ง ซึ่งอยู่ในเขตหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง โดยสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ (2535) ได้ขอเข้าทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าไม้ เพื่อการศึกษาและพัฒนาป่าไม้บ้านโป่ง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผืนป่าแห่งนี้อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทรายท้องที่ตำบลหนองหาน และตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่ 3,686 ไร่ ชาวบ้านบ้านโป่งจึงเรียกกันติดปากว่าป่าอนุรักษ์บ้านโป่ง ความสำคัญของป่ามีสภาพเป็นป่าเต็งรัง มีความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแมกไม้ นานาพรรณ มีสัตว์ปีก นก แมลง และผีเสื้อที่สวยงาม โดยใช้ทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นสถานที่วิจัยป่าในด้านต่างๆ ส่วนชาวบ้านบ้านโป่งใช้ป่าแห่งนี้แหล่งอาหารจากป่า เช่น เห็ด พืชป่าที่กินได้ การอนุรักษ์ป่าร่วมกันโดยใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ศึกษาหาความรู้จากธรรมชาติที่มีอยู่ อันจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลในท้องถิ่นและบุคคลทั่วไปอย่างยั่งยืน

สืบเนื่องจากในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร โครงการพระราชดำริบ้านโป่ง ในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยแม่โจ้ มีพระราชกระแสรับสั่งให้มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยคณาจารย์ นักศึกษา ช่วยกันดูแลรักษาและให้ปลูกไม้โตเร็วเพิ่มเติมเพราะเป็นต้นน้ำลำธาร นอกจากนี้ยังช่วยแนะนำอาชีพให้แก่ราษฎร และให้ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่ดีที่สุด จึงได้ริเริ่มโครงการอนุรักษ์ ศึกษาและพัฒนาป่าบ้านโป่งขึ้น เนื้อที่ 3,686 ไร่ และเนื้อที่ 907 ไร่ โดยได้รับอนุมัติให้ใช้พื้นที่ดังกล่าวจากกรมป่าไม้ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศึกษาวิจัย ส่งเสริมอาชีพ พัฒนาให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริ และได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพให้ราษฎรในบริเวณพื้นที่ป่าและใกล้เคียง นอกจากการพัฒนาพื้นที่ ดอนบนและดอนใต้ของกลุ่มน้ำห้วยแม่โจ้ อันเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ โครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ม.6 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ได้พัฒนาเรื่อยมาและจึงขอขยายพื้นที่ในการพัฒนาเพิ่มอีก 30 ไร่ จึงได้จัดทำบันทึกข้อตกลงการใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทรายเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจาก

ภาพที่ 4.8 แสดงแนวเขตป่าไม้ในพื้นที่ศึกษา

6) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตำบลป่าไผ่ มีเนื้อที่ 21,301 ไร่ มีการใช้ที่ดินดังนี้

- พื้นที่การเกษตร	7,875 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	36.97 %
- พื้นที่ปศุสัตว์	228 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	1.07 %
- พื้นที่ประมง	125 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	0.58 %
- พื้นที่แหล่งน้ำ	294 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	1.38 %
- พื้นที่อุตสาหกรรม	30 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	0.14 %
- พื้นที่ป่าไม้	5,970 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	28.02 %
- พื้นที่สาธารณะ	228 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	1.07 %
- พื้นที่อยู่อาศัย	6,037 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	28.34 %
- พื้นที่อื่นๆ	512 ไร่	คิดเป็นร้อยละ	2.42 %

สำหรับการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ดังนี้

- การใช้ที่ดินประเภทป่าไม้ เป็นการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ คือ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสนทราย อยู่ทางตอนบนของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในเขตหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา และหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร

- การใช้ที่ดินประเภทพื้นที่เกษตรกรรม เป็นการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ประกอบด้วยนาข้าว ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และบริเวณตอนกลาง มีการใช้ที่ดินประเภทสวนผลไม้และนาข้าวบางบริเวณ

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านค้าปลีกอื่นๆ ซึ่งจะเกาะกลุ่มตามแนวนอนสายหลัก

- การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยจะกระจายตามแนวนอนและพื้นที่เกษตรกรรม

- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนบ้านโป่ง วิทยาลัยพลังงาน สังกัดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ อาคารศูนย์สัตวศาสตร์และเทคโนโลยี สังกัดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ อุทยานเกษตรและฟาร์มมหาวิทยาลัยแม่โจ้ พิพิธภัณฑ์บ้านโป่ง สังกัดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง โรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น โรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์ โรงเรียนบ้านศรีวังธาร โรงเรียนหนองเต่าคำ มีที่ตั้งกระจายในแต่ละชุมชน

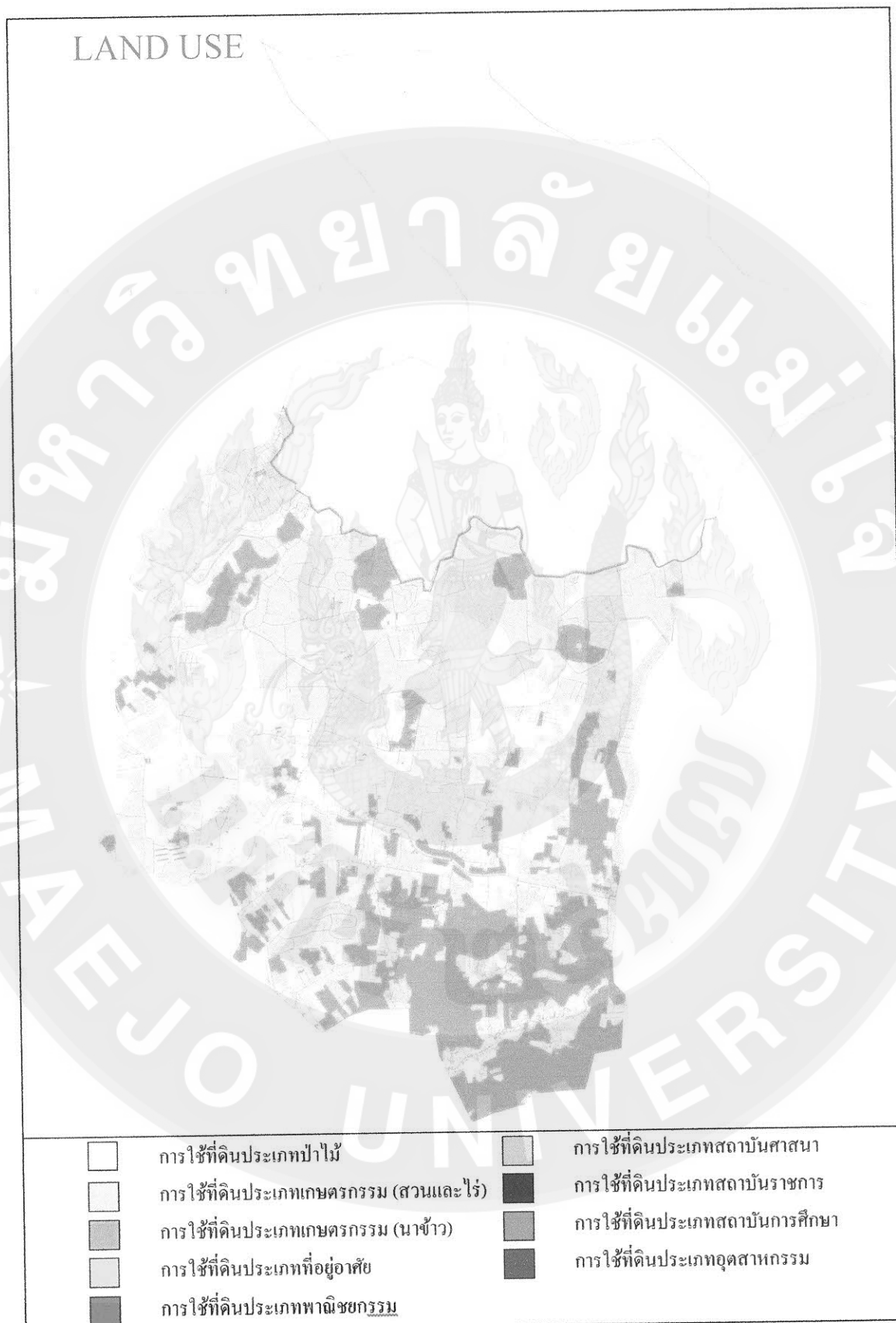
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา ได้แก่ วัดหนองอุโบสถ สุสานบ้านป่าไผ่ ป่าช้าบ้านป่าไผ่ ป่าช้าศรีบุญเรือง วัดศรีบุญเรือง คริสตจักรนิคม โบสถ์ธรรมนิคม คริสตจักร

วันเสาร์สัณทราย สุสานบ้านหนองเต่าคำ วัดหนองเต่าคำ วัดป่าแดด วัดเมืองขอนแก่น

- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ ได้แก่ กรมพัฒนาและส่งเสริม

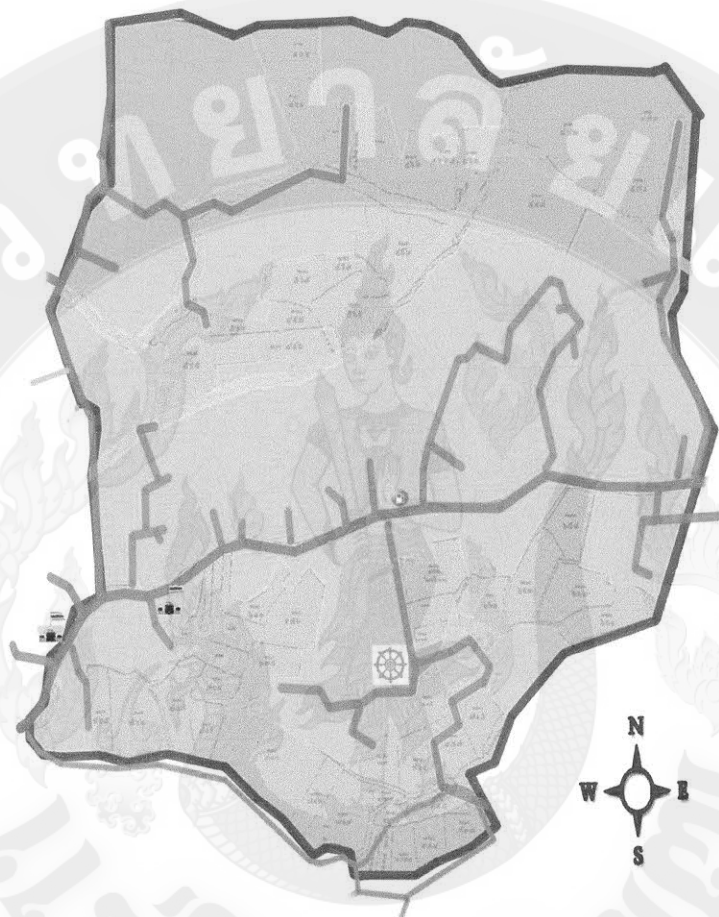
พลังงาน สถานีอนามัยศรีบุญเรือง

ภาพที่ 4.9 แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลด้าบป่าไฟ

เมื่อจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับหมู่บ้าน มีรายละเอียด ดังนี้
หมู่บ้านที่ 1 บ้านเมืองขอนแก่น

พื้นที่อยู่อาศัย
พื้นที่การเกษตร

ภาพที่ 4.10 การใช้ที่ดินของหมู่บ้านที่ 1

การใช้ประโยชน์ที่ดินของหมู่บ้านที่ 1 ประกอบด้วย

- (1) พื้นที่อยู่อาศัย 1500 ไร่
- (2) พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 700 ไร่
 - พื้นที่ทำนาประมาณ 600 ไร่ (ทำนาปีละ 2 ครั้ง)
 - พื้นที่ทำไร่ประมาณ 30 ไร่
 - พื้นที่ทำสวนประมาณ 70 ไร่

-ชาวบ้านในพื้นที่จะกำหนดประเภท นาปี กับ นาปรัง
 ต้องทำนาปีละ 2 ครั้ง
 -การทำสวน ได้แก่ มะม่วง ลำไย ฝรั่ง ฝรั่งทอม ทอมแดง แดงกวา
 พริกทอง เป็นต้น

การทำไร่นา

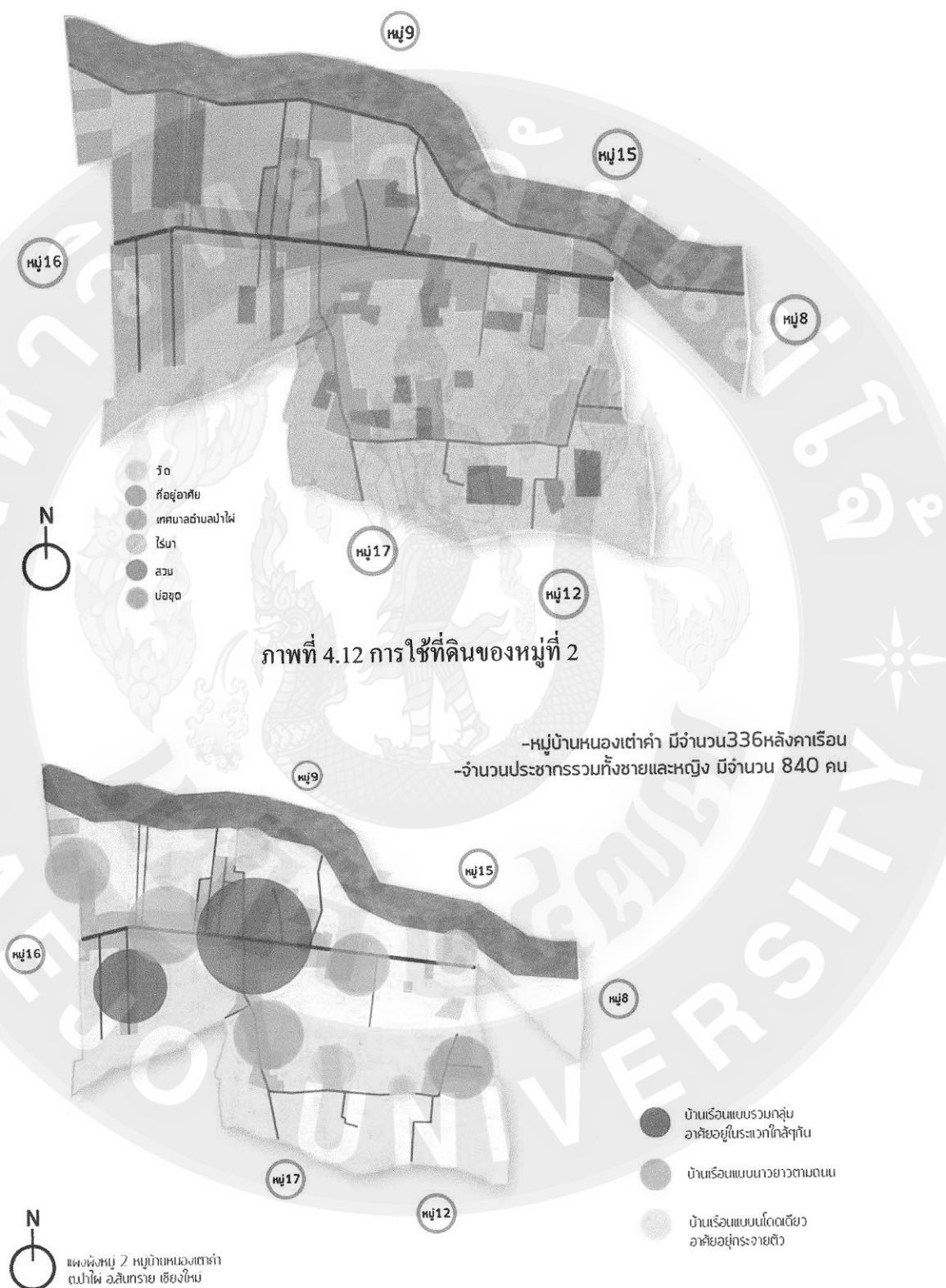
เลี้ยงสัตว์

สัตว์ที่พบในพื้นที่ ได้แก่ วัว ควาย เป็ด ไก่

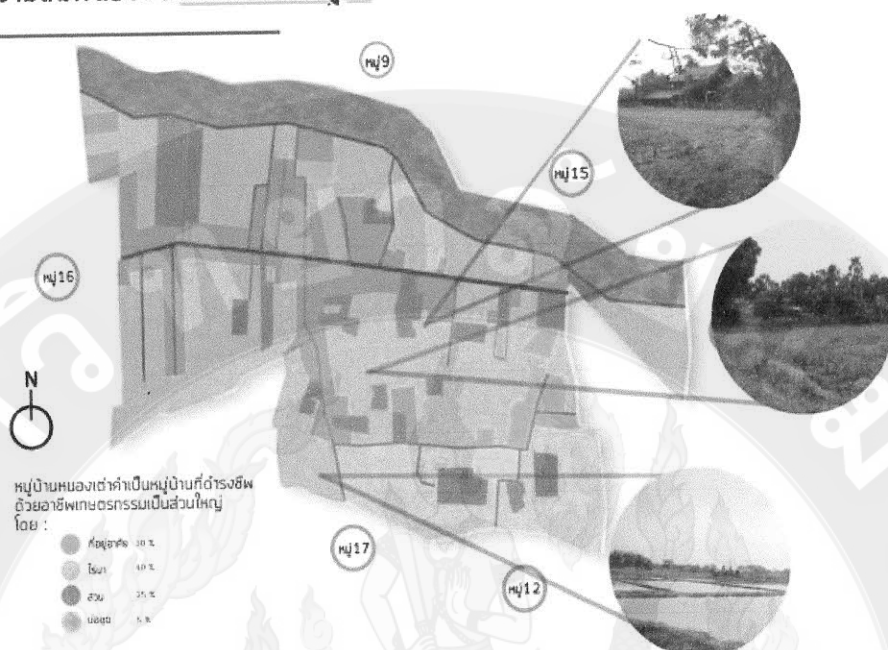
ภาพที่ 4.11 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และรูปตัดหมู่ที่ 1 เมืองขอนแก่น

หมู่ที่ 2 หนองเต่าคำ

ภาพที่ 4.13 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่ที่ 2

—ความสัมพันธ์ของแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานกับเกษตรกรรม

ภาพที่ 4.14 ความสัมพันธ์ของการตั้งถิ่นฐานกับพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่ที่ 2

ความสัมพันธ์ของแหล่งการตั้งถิ่นฐานกับไร่นาและสวนของหมู่ที่ 2 หนองเต่าคำ มีการดำรงชีพส่วนใหญ่ด้วยอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ ดังนี้

- ไร่นา 65 %
- สวนผลไม้ 25 %
- สวนครัว 10 %

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 2

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 2 เน้นการทำนาเป็นหลัก หลังจากหมดฤดูกาลทำนา เก็บเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้ว จะใช้พื้นที่สำหรับการเพาะปลูก ถั่วฝักยาวต่อซึ่งได้ผลผลิตเยอะไม่แพ้หมู่บ้านอื่น และนอกเหนือจากนั้นก็มีไม้ยืนต้นประเภทสวนมะม่วง สำหรับการเลี้ยงชีพเชิงเกษตรอีกด้วย บ้างพื้นที่มีการกันมุ้งรอบแปลงเพื่อปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตการเกษตรแบบยั่งยืน

จะเห็นได้ว่าพื้นที่การเกษตรของหมู่ที่ 2 มีอยู่มาก แบบกระจายตัว อยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ภาพที่ 4.15 รูปตัดหมู่ที่ 2 หนองเต่าคำ

ไร่นาหลังจากการเก็บเกี่ยว

การขังน้ำในนา

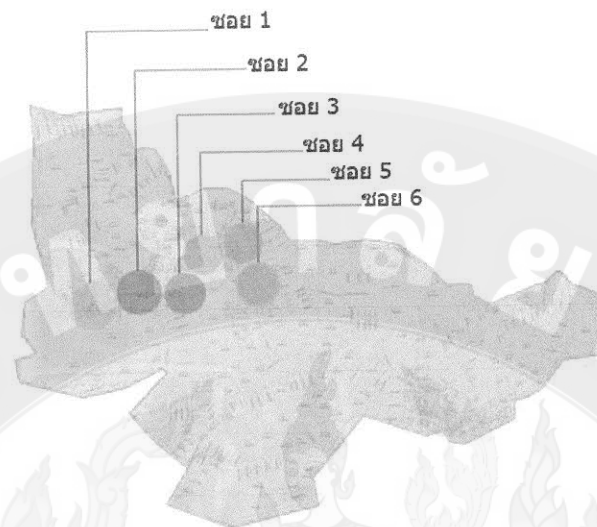
สวนมะม่วง

แปลงสวนครัว

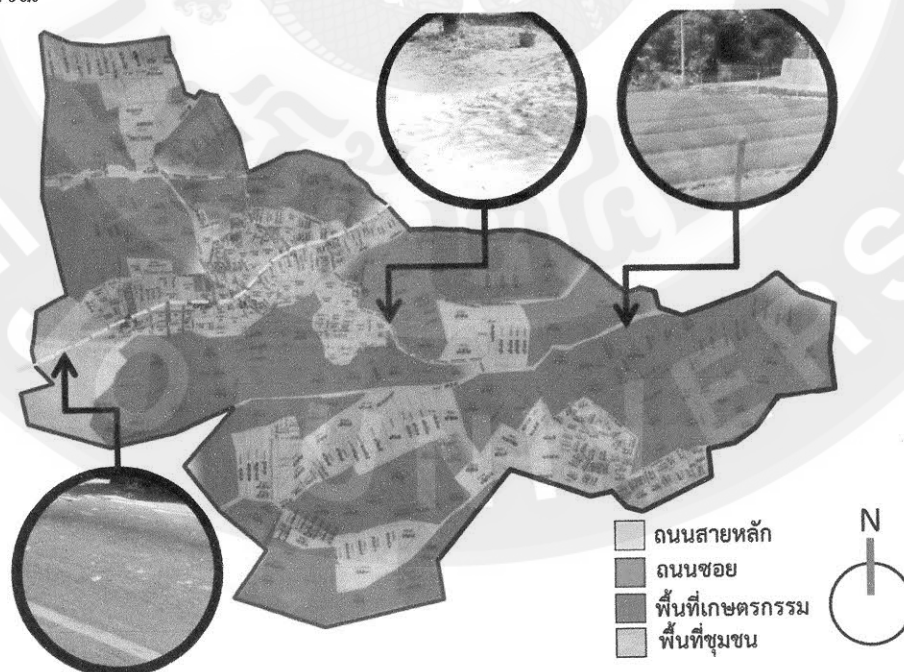
ภาพที่ 4.16 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 2

หมู่ที่ 3 ป่าไผ่

ลักษณะการกระจายตัวและความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ของชุมชน หมู่ที่ 3

การกระจายตัวของพื้นที่ชุมชน (หมู่บ้าน) โดยพื้นที่หมู่บ้านในแต่ละซอย จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่เกษตรกรรม (พื้นที่สีเขียว) ขึ้นอยู่ คนในหมู่บ้านส่วนมากอาศัยกันอยู่เป็น ครอบครัว แต่เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็แยกตัวออกไปสร้างบ้านใหม่ การกระจายตัวของบ้าน ภายในพื้นที่จึงมีมากขึ้นอย่างรวดเร็วภายในช่วงเวลาสิบปีที่ผ่านมา แต่ชาวบ้านก็ยังคงประกอบ อาชีพเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งก็คือการทำนา ส่วนของพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่บ้านป่าไผ่ จะกระจาย อยู่ทั่วบริเวณ

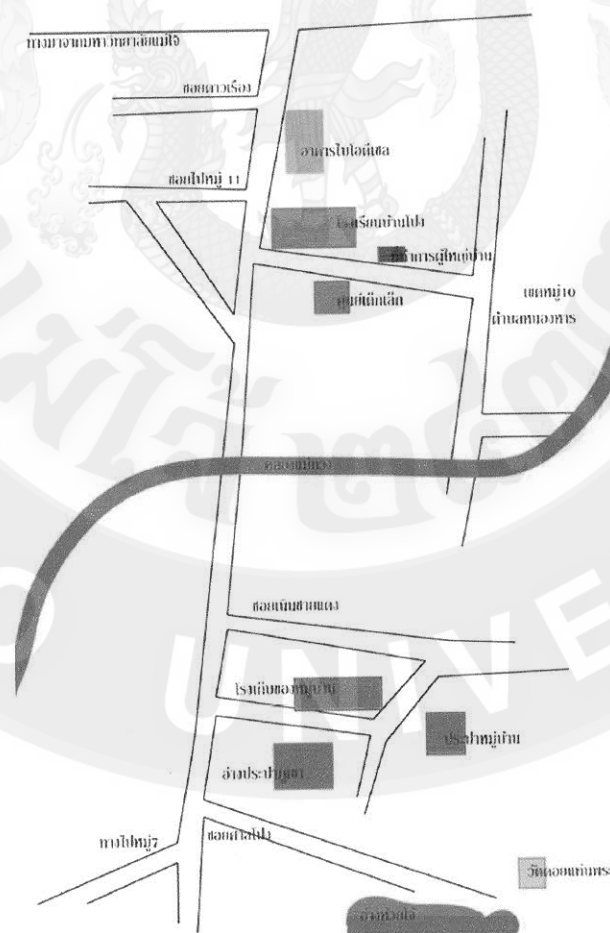

ภาพที่ 4.17 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 3

ภาพที่ 4.19 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 3

หมู่ที่ 6 บ้านโป่ง

ภาพที่ 4.20 แผนผังชุมชนของหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง

สภาพพื้นที่ พื้นที่ต้นน้ำ

สภาพดิน สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย

การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ชุมชนเป็นป่าไม้ที่มีสมบูรณ์ที่สุดของอำเภอสันทราย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง หมู่บ้านโป่งเป็นหมู่บ้านโครงการพระราชดำริ การใช้พื้นที่นอกจากพื้นที่ป่าไม้แล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วย การทำนา การทำสวน พืชผัก สวนลำไย และเลี้ยงสัตว์

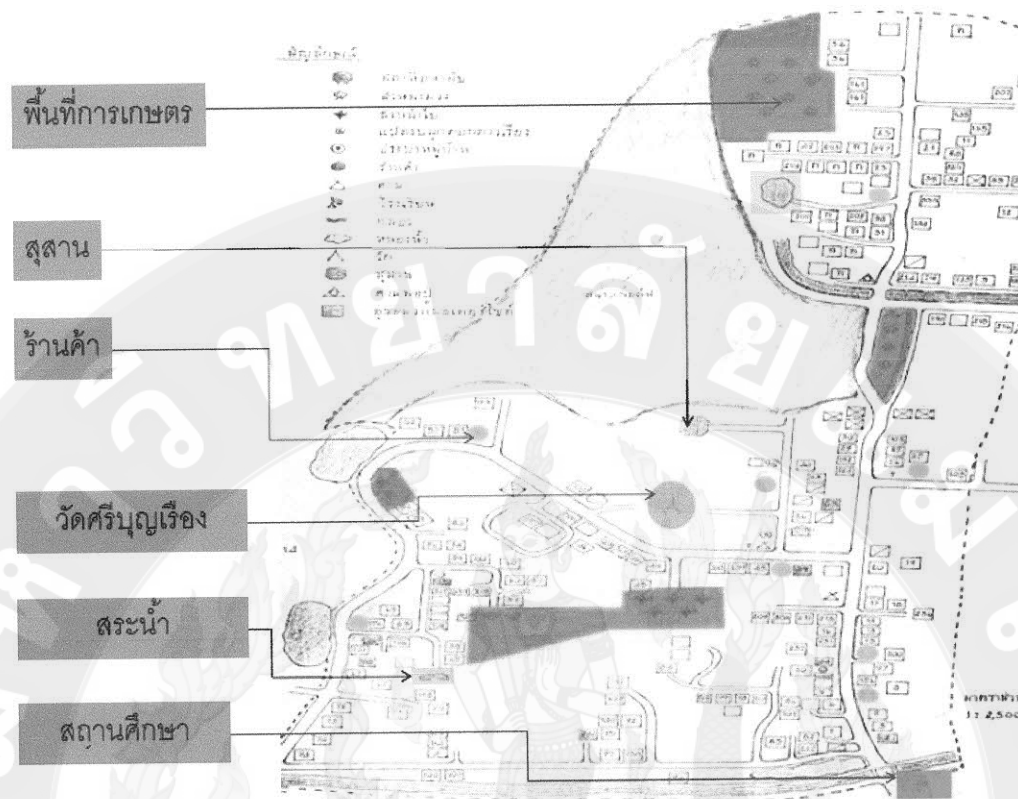
ตารางที่ 4.1 แสดงการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมของหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง

ประเภทการใช้ที่ดิน	ลักษณะการใช้ประโยชน์	พื้นที่ (ไร่)
แปลงสำหรับการทำเกษตร	-ปลูกผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ ถั่ว พักทอง ผักพื้นบ้าน พืชผักตามฤดูกาล -ปลูกชะอม -ปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ลำไย ส้ม กล้วย -ปศุสัตว์ เช่น เลี้ยงหมู ไก่ ปลา	277
แปลงที่อยู่อาศัย	-ปลูกบ้าน -โรงเรียนเลี้ยงไก่	138
แปลงที่สาธารณะ	-เรือนรับรอง -แปลงรวม -ศาลาประชุม -ร้านค้าชุมชน -ถนน อ่างเก็บน้ำ บ่อลูกรัง ลำห้วย	60
รวม		475

หมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง

การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- พื้นที่อยู่อาศัย 1,500 ไร่
- พื้นที่ทำนา 30 ไร่
- พื้นที่ทำไร่ 600 ไร่
- พื้นที่ทำสวน 500 ไร่

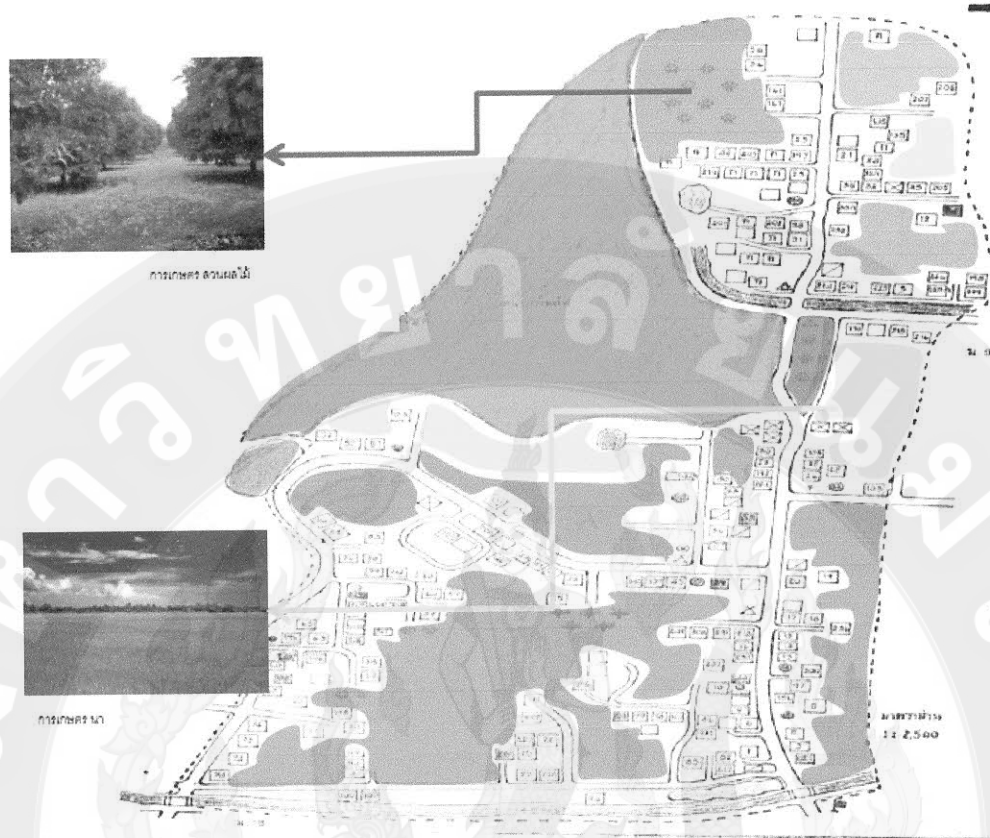
ภาพที่ 4.21 ลักษณะการใช้พื้นที่ที่สำคัญของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง

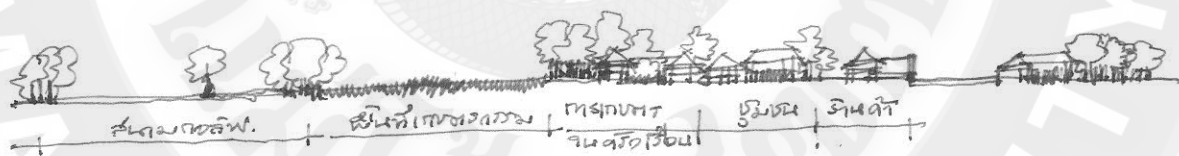
การเกษตรกรรมของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง ประกอบด้วย การทำสวนไม้ผล เช่น มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ หน่อไม้ ฯลฯ การทำนา และการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ผักกาด ผักบุ้ง ซึ่งเป็นอาชีพหลักของหมู่บ้าน ในอดีตพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะอยู่ร่วมกับที่อยู่อาศัย แต่ในปัจจุบันมีการขายสวน ไร่นา กลายเป็นที่พักอาศัยไปส่วนหนึ่ง

ลักษณะการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง ส่วนใหญ่จะเป็นด้านกสิกรรมมากกว่าการเลี้ยงสัตว์ สำหรับการเลี้ยงสัตว์เป็นสัตว์พันธุ์พื้นเมือง เช่น ไก่ หมู วัว ควาย ฯลฯ

ความสัมพันธ์ของแหล่งตั้งถิ่นฐานกับไร่นา แต่เดิมบ้านศรีบุญเรืองเป็นพื้นที่ป่าแพะ ป่ากร้าง จากนั้นได้มีการอพยพของชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจากแม่แก่น้อยเข้ามา มีอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกทำสวน มีสนามกอล์ฟแม่โจ้กอล์ฟคลับ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อน ออกกำลังกายและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

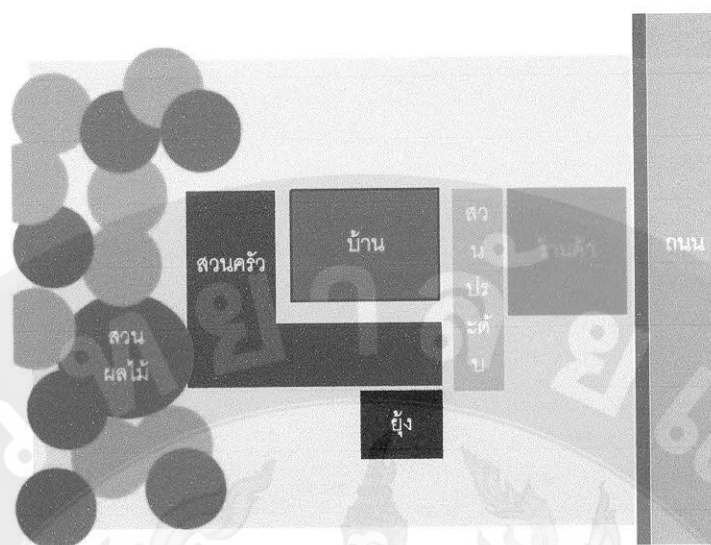
ภาพที่ 4.22 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 7 ศรีบุญเรือง

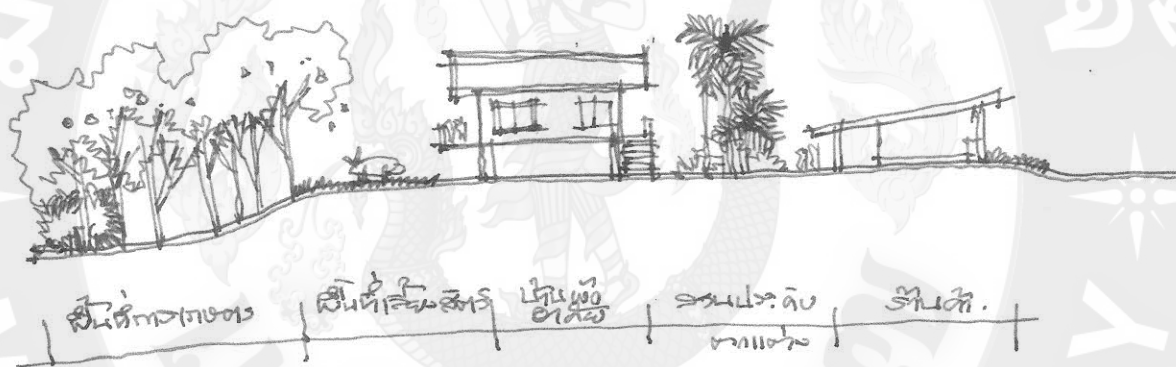
ภาพที่ 4.23 รูปตัดพื้นที่หมู่บ้าน

การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรที่อยู่ร่วมกับที่อยู่อาศัย

การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรที่อยู่ร่วมกับที่อยู่อาศัย มีลักษณะการใช้พื้นที่บริเวณด้านหลังบ้านเป็นสวนไม้ผล ประเภทสวนลำไย มะม่วง เป็นลักษณะบ้านสวน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านว่า แต่ก่อนมีการกางป่าจับจองที่ทำการเกษตรก่อนที่จะมีการสร้างบ้าน

ภาพที่ 4.24 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 7

ภาพที่ 4.25 รูปตัดของผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 7

หมู่ที่ 8 ศรีวังธาร

การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร ประกอบด้วย

- พื้นที่อยู่อาศัย 500 ไร่
- พื้นที่ทำการเกษตร 2,500 ไร่
- พื้นที่ทำนา 2,000 ไร่ (ทำนาปีละ 2 ครั้ง)
- พื้นที่ทำไร่ 2,000 ไร่
- พื้นที่ทำสวน 500 ไร่
- พื้นที่ทำการเกษตรอื่นๆ 100 ไร่
- พื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน 100 ไร่

ภาพที่ 4.26 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร
การทํานามีทั้งการทำนาปีและนาปรัง ข้าวเหนียวและข้าวเจ้า

ภาพที่ 4.27 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทนาข้าวของหมู่ที่ 8

การปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริกทอง มะเขือเทศ ถั่วพริกยาว ผักสลัด พริก
แม็กซิกัน แตงกวาญี่ปุ่น ถั่วแขก กะหล่ำ

ภาพที่ 4.28 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทพืชผักสวนครัวของหมู่ที่ 8

ลักษณะการปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากปลูกบริเวณภายนอกบ้านเรือน แล้ว ยังมีการนั้นมีการปลูกพืชผักสวนครัวแบบใน โดม ซึ่งเป็นการปลูกเพื่อการค้าขายหรือส่งออก เพื่อเพิ่มรายได้ของคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 4.29 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทพืชผักสวนครัวแบบปลูกในโดมของหมู่ที่ 8

การทำสวนไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ มะม่วง ลำไย มะพร้าว แก้วมังกร ขนุน ถั่วลิสง มะละกอ ฯลฯ เป็นการปลูกร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

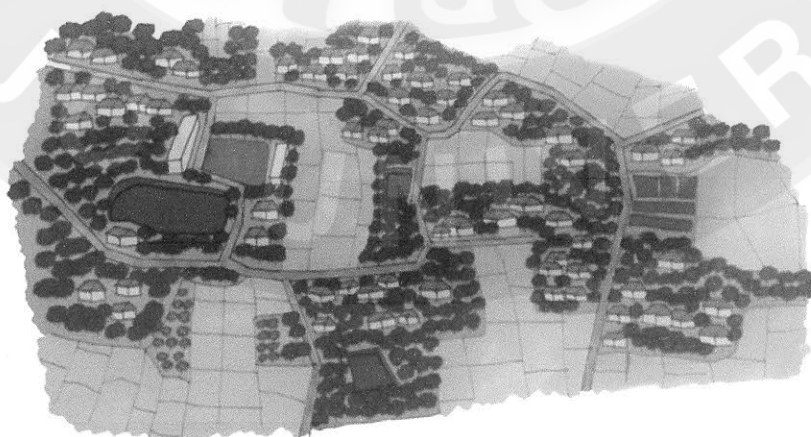
ภาพที่ 4.30 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประเภทสวนไม้ผลของหมู่ที่ 8

การเลี้ยงสัตว์

สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่ ได้แก่ วัว ควาย เป็ด ไก่ ฯลฯ โดยการเลี้ยง วัวและควายเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยไว้ในบริเวณริมคลองชลประทาน บริเวณไร่นาและบริเวณสวน ส่วนเป็ดจะเป็นเช่นเดียวกันแต่นิยมแบบปล่อยไปตามทุ่งนา เพื่อหาหอยและปูกิน หรือเรียกว่า เป็ดไล่ทุ่ง แต่สำหรับไก่จะนิยมเลี้ยงไว้ในบ้าน

ภาพที่ 4.31 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 8

ภาพที่ 4.32 มุมมองระดับหมู่บ้านบริเวณพื้นราบของหมู่ที่ 8

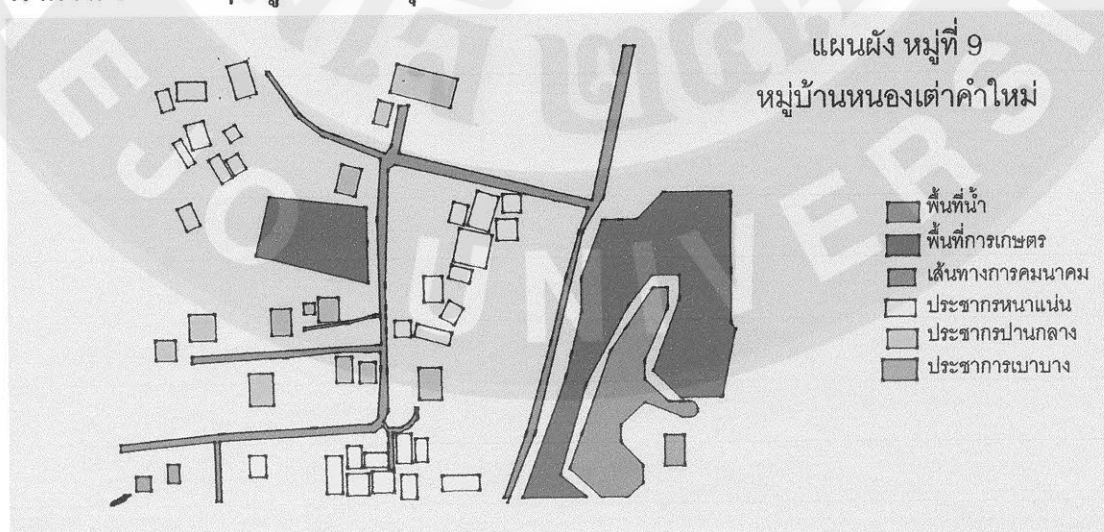
ภาพที่ 4.36 รูปตัดระดับบริเวณบ้านของหมู่ที่ 8

ภาพที่ 4.37 รูปตัดระดับบริเวณคันทนาของหมู่ที่ 8

หมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่

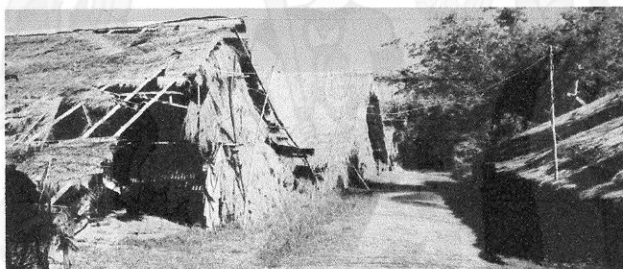
ชุมชนตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขาริมคลองชลประทาน สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินดานมีสภาพแข็งไม่เหมาะสำหรับการทำนา ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงปลูกไม้ผลเป็นส่วนใหญ่ หรือเพาะเห็ด โรงเรือน ช่วงกลางๆ หมู่บ้าน มีการขุดสระน้ำ เพื่อใช้ในการเกษตรกรรม

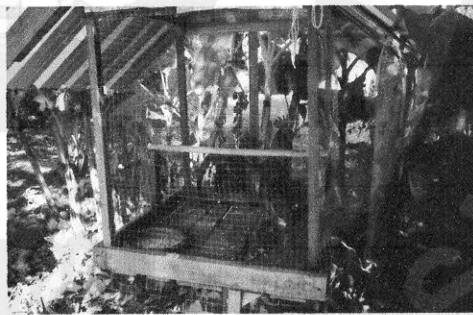
ภาพที่ 4.38 แผนผังการใช้ที่ดินบริเวณหมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 9 หนองเต่าคำใหม่

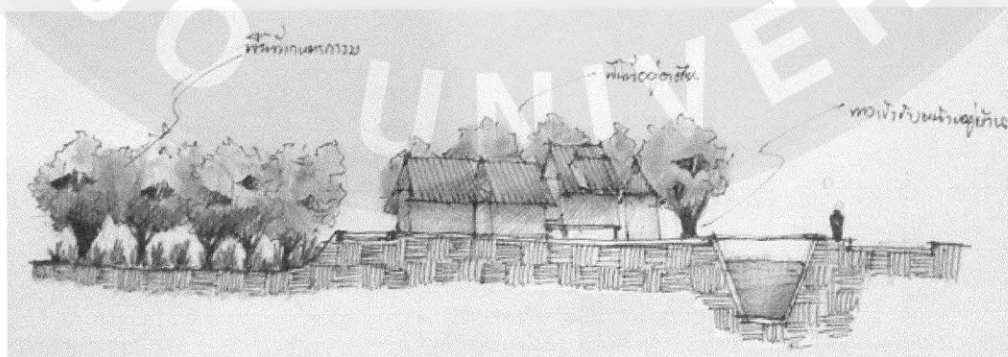
ประเภทการเกษตรกรรมส่วนใหญ่ คือ การทำสวนไม้ผล เช่น ลำไย ลิ้นจี่ และ มะม่วง เป็นต้น รองลงมาเป็นการทำฟาร์มเห็ด ส่วนการทำนา มีบ้างประปราย ประมาณ 5-6 ไร่ หลังคาเรือน มีหัตถกรรมชุมชน คือ กระเช้ากล้วยไม้ ด้านการเลี้ยงสัตว์ ก็จะมีการเลี้ยงวัว เลี้ยงไก่ พื้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ และมีบ่อเลี้ยงปลาเพียงเล็กน้อย

ภาพที่ 4.39 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 9

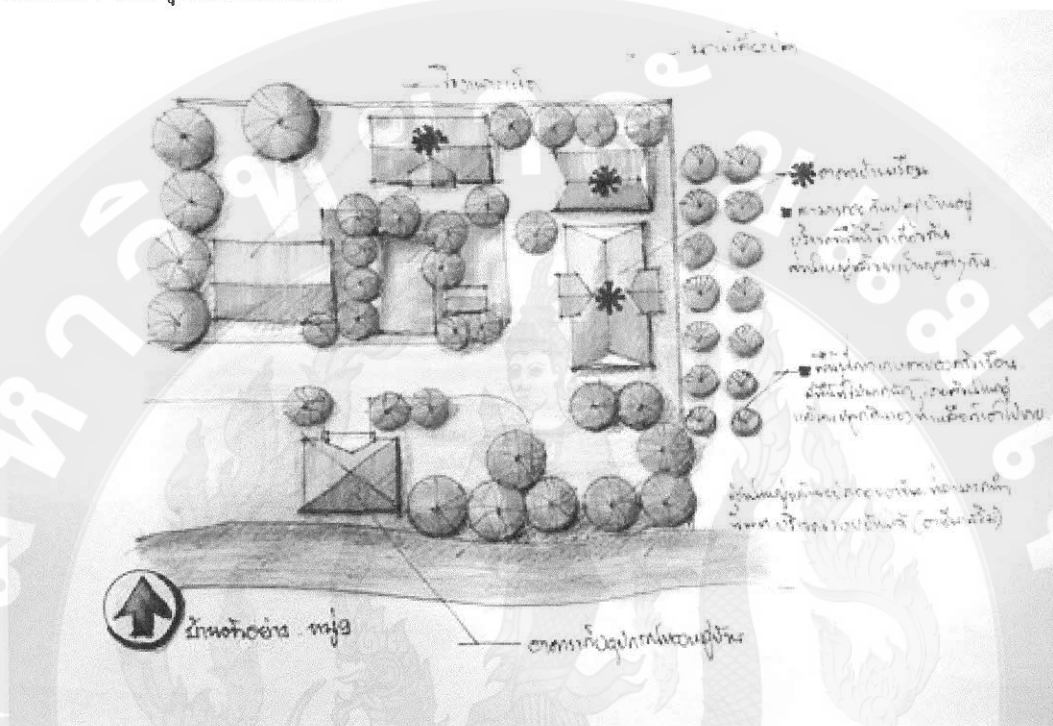

ภาพที่ 4.40 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 9

ภาพที่ 4.41 รูปตัดระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 9

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในบริเวณบ้าน บริเวณโดยรอบบ้านจะเห็นการปลูกไม้ผลที่รับประทานได้ หรือไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้ ปลูกผักริมรั้วบ้าง บางบ้านอาจมีการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และขุดสระเลี้ยงปลา

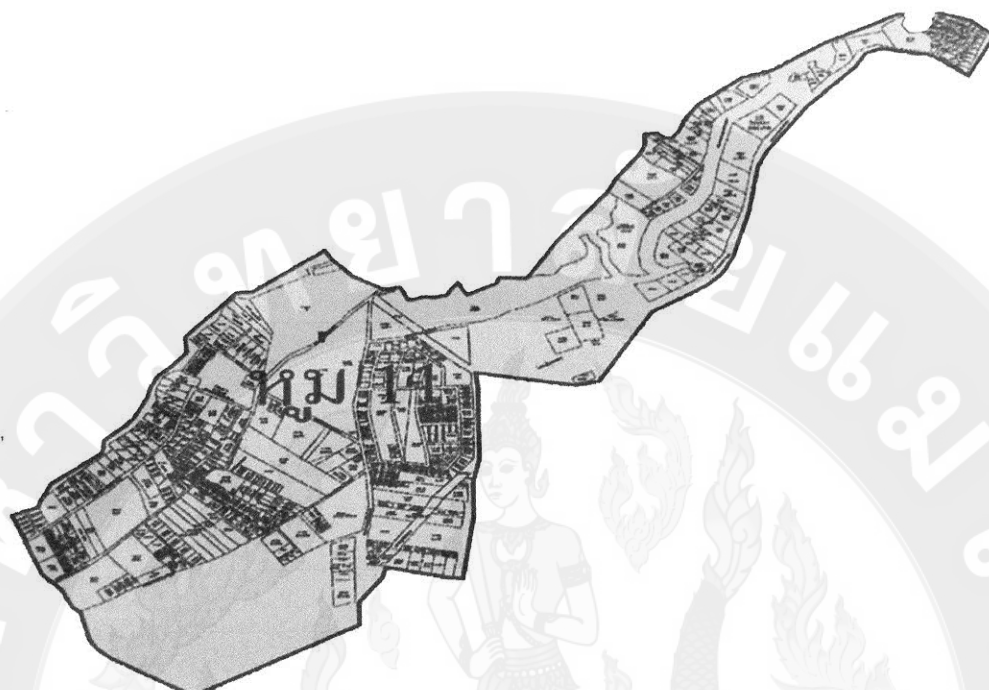
ภาพที่ 4.42 ผังบริเวณระดับบ้านของหมู่ที่ 9

ภาพที่ 4.43 การใช้สอยพื้นที่ระดับบ้านของหมู่ที่ 9

ลักษณะการใช้พื้นที่ของหมู่ที่ 9 จะเป็นไปในทิศทางที่คนในชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน ปลูกผักไว้ตามริมรั้ว เลี้ยงไก่พื้นเมืองในบริเวณบ้าน การทำฟาร์มเห็ด ขุดบ่อเลี้ยงปลา สวนไม้ผล และยังมีหัตถกรรมของชุมชนอีกด้วย

หมู่ที่ 11 ท่ายาว

ภาพที่ 4.44 แผนที่ภายในชุมชน หมู่ที่ 11 ท่ายาว

หมู่ที่ 11 บ้านท่ายาว

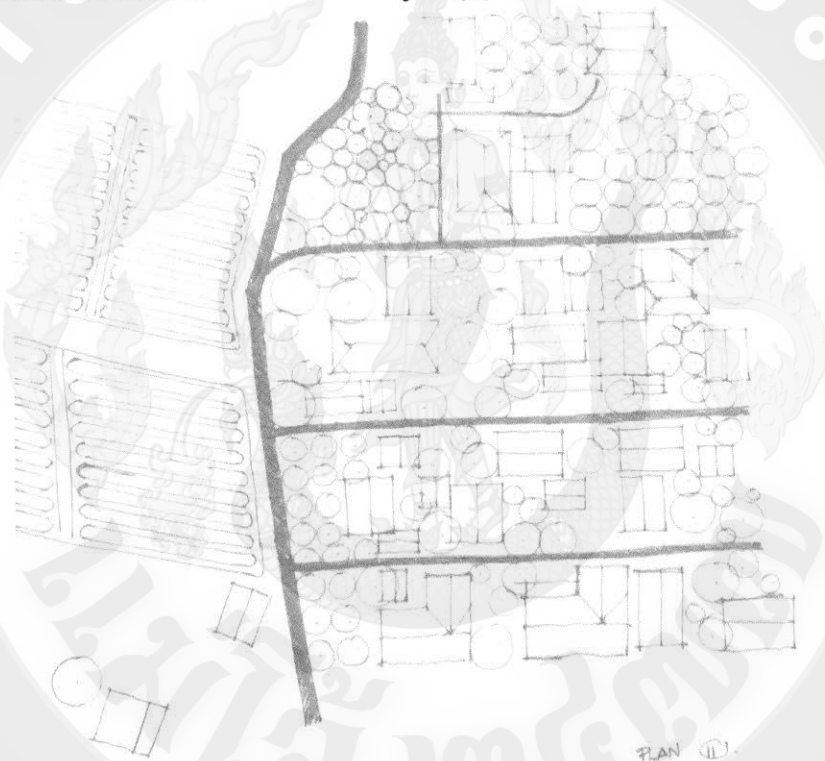

ภาพที่ 4.45 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 11 ท่ายาว

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะกระจายตัวไปตามถนนสายหลักของชุมชน เป็นแนวยาว และตามเส้นทางคมนาคมสายย่อยต่างๆ ในชุมชน

ชุมชนไม่ค่อยมีความหนาแน่นมากนัก มีพื้นที่สวนคั่นกลางระหว่างบ้านเป็นระยะๆ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยทำการเกษตรประเภทนาข้าวมากนัก แต่ก็พอมีเห็นอยู่บ้าง โดยไร่นาจะไม่อยู่ติดกับบ้าน แต่จะอยู่อีกที่หนึ่งบริเวณในชุมชน

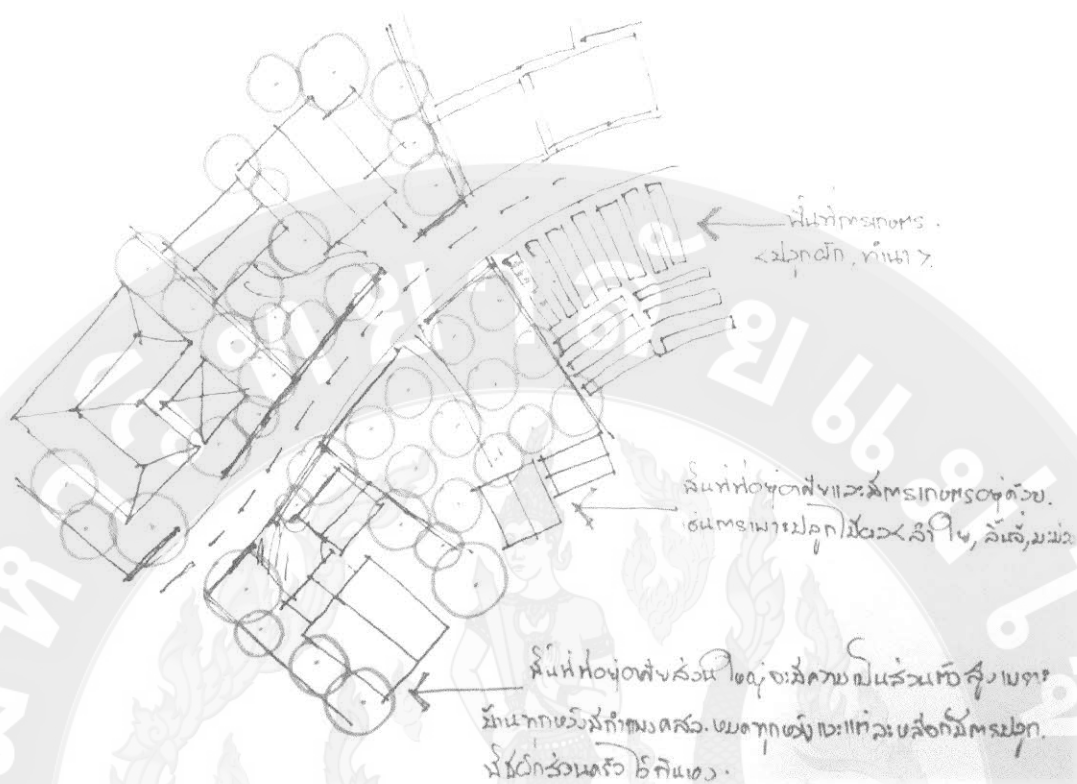
วัฒนธรรมด้านการเกษตรของชุมชน เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาในเรื่องของการเคารพธรรมชาติ โดยก่อนทำนาก็มีพิธีกรรมที่ขอให้ต้นกล้าอุดมสมบูรณ์ มีการสร้างศาลผีบูชาผีสง นอกจากรื่องของความเชื่อแล้ว ยังมีภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง นั่นคือ ผ้าทอ

ภาพที่ 4.46 การกระจายตัวของบ้านที่เกาะกลุ่มกัน โดยมีพื้นที่เกษตรอยู่บริเวณรอบนอกหมู่บ้าน

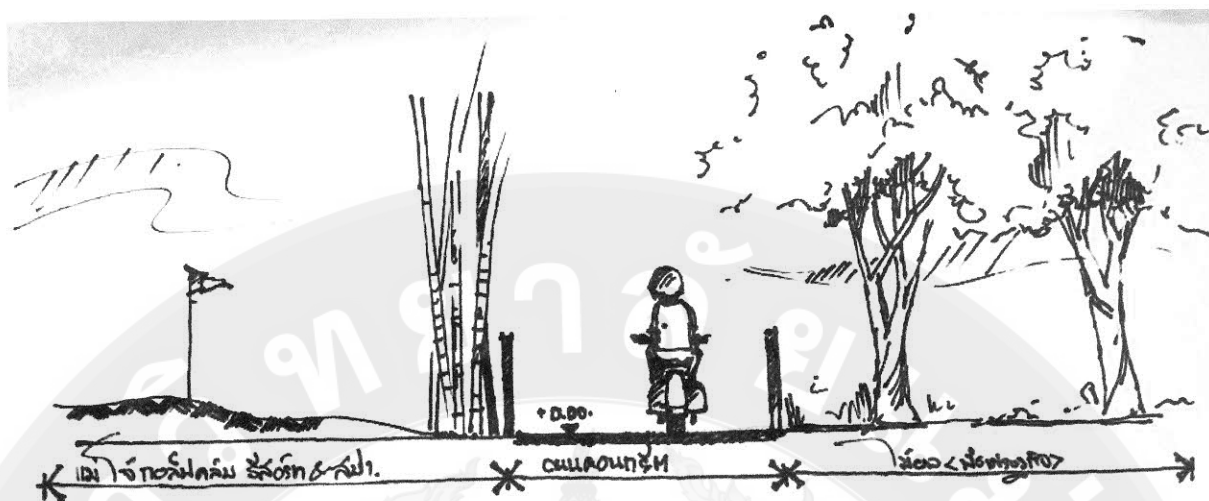
ภาพที่ 4.47 รูปตัดพื้นที่ระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 11

ภาพที่ 4.48 ผังบริเวณพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้าน หมู่ที่ 11

ภาพที่ 4.49 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่การเกษตร

ภาพที่ 4.50 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสนามกอล์ฟกับพื้นที่ชุมชน โดยสนามกอล์ฟจะมีแนวสกรีนด้วยพืชพรรณที่รูปทรงสูงและบริเวณบ้านพักอาศัยจะสอดคล้องแทรกอยู่ในสวนไม้ผล

ภาพที่ 4.51 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านในแต่ละหลังที่เชื่อมด้วยถนนสาธารณะ

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 11 ท่าขาว

การเพาะปลูกภายในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกไม้ผล เช่น ลำไย มะม่วง เป็นต้น มีการทำสวนยางพารา และการทำนาบางบริเวณ การเลี้ยงสัตว์ภายในชุมชนก็จะมี การเลี้ยงแพะ วัวพื้นเมือง และมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองบ้าง

ลักษณะการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมภายในชุมชน มีการนำเอาแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ภายในชุมชน โดยการปลูกผักหรือไม้ผลที่กินได้ไว้ในบริเวณบ้าน เพื่อเป็นการประหยัดรายได้ของครัวเรือน อาชีพหลักของคนในชุมชนอาจจะมีอาชีพรับจ้าง แต่ก็ไม่ใช่ทั้ง อาชีพเกษตรกร คือ มีการทำสวนไม้ผล เช่น ลำไย ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

ภาพที่ 4.52 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 11

ภาพที่ 4.53 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 11

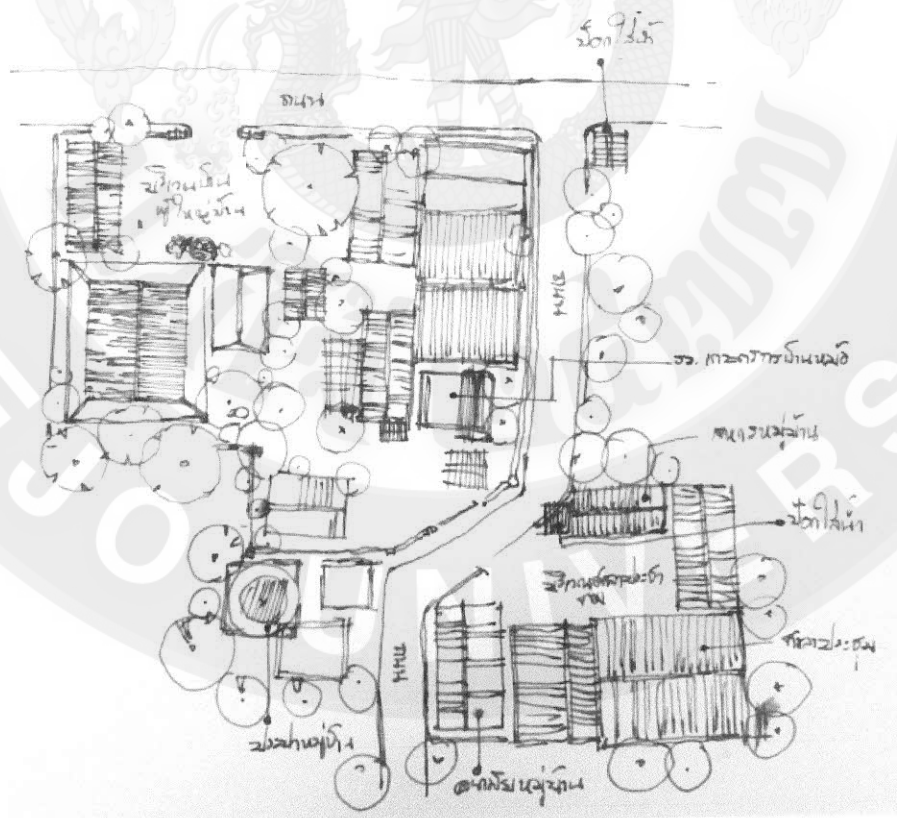
หมู่ที่ 12 บ้านหม้อ

ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร 70 – 80 % ได้แก่ การทำนา ทำสวนแตงกวา สวนพริก สวนบวบ สวนถั่วฝักยาว ทางด้านเลี้ยงสัตว์ ก็จะเป็นการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ไก่ไข่ เป็ดไล่ทุ่ง และมีบางครัวเรือนมีการทำหัตถกรรมในครัวเรือนประเภทเครื่องจักรสาน

บริเวณโดยรอบชุมชนบ้านหม้อเป็นทุ่งนา และพื้นที่สวน ประมาณร้อยละ 60 มีคูน้ำอยู่ตลอดแนวริมถนน เพื่อกระจายระบบชลประทานแก่พื้นที่เกษตรกรรมภายในชุมชน มีการกระจุกตัวของบ้านเรือนบริเวณตอนกลางค่อนข้างไปทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน โดยพื้นที่นาข้าวจะอยู่โดยรอบชุมชน ส่วนพื้นที่ไม้ผลจะสอดคล้องไปกับที่พักอาศัย หมู่บ้านขนาดเล็กมีเพียง 89 หลังคาเรือน บ้านเรือนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่เกษตรกรรม บางบ้านก็จะมีพื้นที่เกษตรกรรมรวมอยู่ในบริเวณบ้าน เส้นทางสัญจรสายหลักของชุมชนจะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก สภาพถนนค่อนข้างดี ไม่ขรุขระ ส่วนทางไปไร่ร่นจะเป็นทางดินลูกรัง

ภาพที่ 4.54 การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 12 บ้านหม้อ

ภาพที่ 4.55ผังบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน หมู่ที่ 12 บ้านหม้อ

ภาพที่ 4.56 รูปตัดระดับหมู่บ้านของหมู่ที่ 12

ภาพที่ 4.57 รูปตัดระดับหมู่บ้านบริเวณศูนย์กลางชุมชน หมู่ที่ 12

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 12 บ้านหม้อ

การเพาะปลูกในพื้นที่ หมู่ที่ 12 จะมีการทำนา ที่มีทั้งนาดำและนาหว่าน โดยจะทำนาปีละ 2 ครั้ง และการปลูกผักสวนครัว เช่น ถั่วฝักยาว แตงกวา บวบ พริก เป็นต้น ด้านการเลี้ยงสัตว์ จะเป็นการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ไก่ไข่ เป็ดไล่ทุ่ง ส่วนวัวและควาย ก็จะมีเพียง 2-3 หลังคาเรือน ซึ่งจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย หรือเลี้ยงบริเวณบ้าน

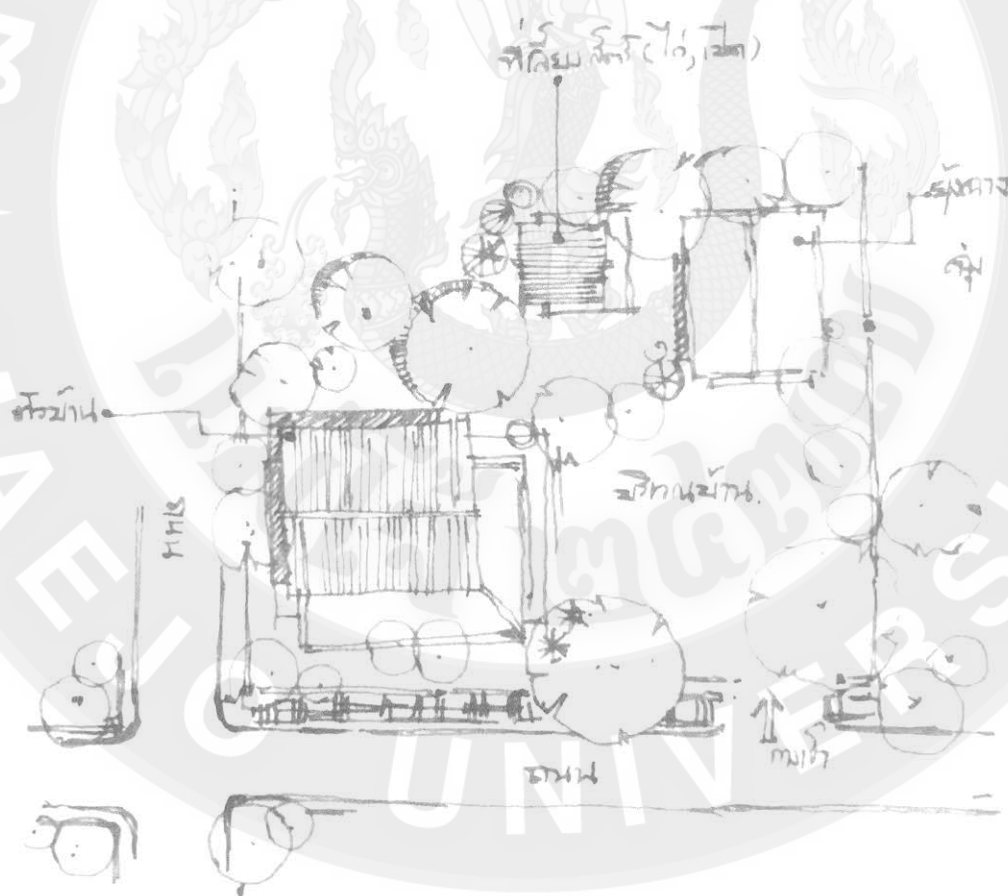

ภาพที่ 4.58 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 12

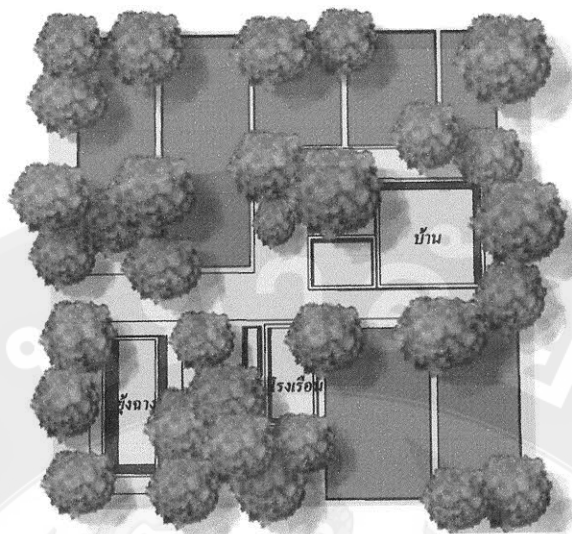

ภาพที่ 4.59 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 12

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในบริเวณบ้าน บริเวณโดยรอบบ้านจะเน้นการปลูกไม้ผล พืชผักสวนครัว พืชผักริมรั้วเป็นส่วนใหญ่ บางบ้านอาจมีการเลี้ยงสัตว์รวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ ส่วนมากในบริเวณบ้านแต่ละหลังจะพบขี้ฉาง

ภาพที่ 4.60 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 12 แบบที่ 1

ภาพที่ 4.61 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 12 แบบที่ 2

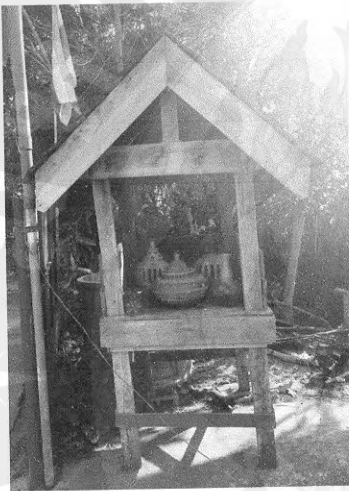

ภาพที่ 4.62 ทุ่งนาในบ้านของหมู่ที่ 12

ภาพที่ 4.63 ศาลเจ้าบริเวณห้วยนา

จุดเด่นของชาวบ้านหม้อ คือ จะมี “ป๊อก” วางอยู่เป็นจุดๆภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สัญจรไปมาแวะเติมน้ำได้ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของชาวล้านนา โดยป๊อกที่เป็นหม้อน้ำจะวางอยู่หน้าบ้านผู้แทนของผู้ใหญ่บ้าน เรียกว่า หัวน้ำป๊อก มีหน้าที่ดูแลคนในละแวกบ้านคนละ 10 หลัง มีทั้งหมด 6 ป๊อก ป๊อก แต่ละจุดจะมีชื่อที่แตกต่างกันไป เป็นชื่อที่ได้มาจากพันธุ์ข้าวที่ชาวบ้านปลูก เช่น ป๊อกข้าวหอมนิล ป๊อกข้าวมะลิแดง เป็นต้น ในปัจจุบันสภาพของป๊อกใสน้ำมีการชำรุดและทรุดโทรมอย่างมาก เพราะไม่มีการใช้และการดูแล อาจเป็นที่วัสดุการสร้างที่เป็นไม้ที่มีอายุการใช้งานที่สั้น เนื่องด้วยสภาพที่ทรุดโทรมแบบนี้ทำให้ไม่มีผู้ใช้งาน และป๊อกจึงกลายเป็นเพียงจุดบอกตำแหน่งของผู้ดูแลเท่านั้นเอง

ภาพที่ 4.64 ป๊อกที่วางอยู่หน้าบ้าน

นอกจากนี้ ชุมชนบ้านหม้อ มีโรงเรียนเกษตรกร บ้านหม้อ ที่จะเน้นการพัฒนาชุมชนด้านคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยนำเอาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชน รวมทั้งนำเทคโนโลยีต่างๆทางด้านการเกษตรมาใช้ไม่ว่าจะเป็นโรงสีข้าวชุมชน เครื่องผลิตปุ๋ยชุมชน รวมถึงมีศูนย์เรียนรู้การเกษตรเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้มากยิ่งขึ้น และยังให้ความสำคัญทางด้านประชาธิปไตยอีกด้วย นอกจากนี้ชุมชนบ้านหม้อยังมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน คือ

- 1) คนในชุมชนห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- 2) ไม่ให้กลุ่มชนเผ่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่
- 3) จดเกล้าในงานประเพณีต่างๆ
- 4) ห้ามจับกบในเขตอนุรักษ์ เนื่องจากชุมชนบ้านหม้อมีการอนุรักษ์กบ โดยชุมชนบ้านหม้อได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของ

จังหวัดเชียงใหม่ประจำปี 2554

หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา

ลักษณะการกระจายตัวของบ้านเรือน หมู่ที่ 15 มีการตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มกันในบริเวณด้านหน้าของหมู่บ้าน โดยพื้นที่จะอยู่ติดกับพื้นที่การเกษตร เป็นการตั้งบ้านเรือนที่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อใช้ทำการเกษตรประเภتناข้าว อีกทั้งยังใกล้กับถนนสายหลัก เพื่อการสัญจรที่สะดวก รวดเร็ว ต่อความต้องการด้านอุปโภค บริโภค และยังเป็นที่ตั้งของศาลาประชาคมของหมู่บ้าน ศาลเจ้าพ่อบ้านที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าซึ่งหันทิศเข้าในหมู่บ้าน เป็นความเชื่อในเรื่องของการปกป้องรักษาลูกบ้าน ร้านค้าขายของชาวตลิ่งชันในการปรุงอาหาร ร้านตัดผม ร้านข้าวแกง สนามกีฬาหมู่บ้าน ส่วนในพื้นที่บริเวณกลางหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นการเกษตรประเภทพืชสวน พืชไร่ อาคารบ้านเรือนที่พักอาศัยเริ่มเบาบาง

บริเวณด้านท้ายหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นที่ราบสูง เป็นที่อยู่ของชนเผ่าลาหู่กับชนเผ่าอาข่า เนื่องจากได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 15 เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา โดยพื้นที่โดยรอบจะมีการปลูกพืชไร่พืชสวน และเป็นป่าแพะรกร้าง

บริเวณด้านบนเป็นพื้นที่ป่า ซึ่งบริเวณโดยรอบจะมีแหล่งกักเก็บน้ำที่ได้ขุดสร้างไว้ และเป็นที่อยู่อาศัยของเกษตรกรเพียงเล็กน้อย

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่ยังคงพึ่งพาระบอบธรรมชาติ คนในชุมชนที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงนำเอาจุดยืนของคนในชุมชนมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านนั่นเอง เป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีชาวเผ่าลาหู่ อาข่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของตั้งอยู่เชิงเขา และมีความลาดชัน

ภาพที่ 4.65 การแบ่งพื้นที่ หมู่ที่ 15

การใช้ที่ดินของหมู่ที่ 15 พื้นที่ 1 ใน 3 เป็นการใช้ที่ดินประเภทพื้นที่ป่าธรรมชาติ ในส่วนพื้นที่ชุมชนมีป่าแพะ ป่ากร่างแทรกอยู่ทั่วไป ตอนกลางของพื้นที่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรประเภทพื้นที่สวนไม้ผลและพืชไร่ ด้านใต้ของหมู่ที่ 15 เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรประเภทนาข้าว เนื่องจากอยู่ใกล้กับคลองชลประทาน

ภาพที่ 4.66 การใช้ที่ดิน หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา

คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพุทธ ประมาณ 90% ของคนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยประเภทยานาข้าวจะปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะมีการปลูกพืชหมุนเวียน ส่วนประเภทสวนไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น สัก ยางพารา ฯลฯ

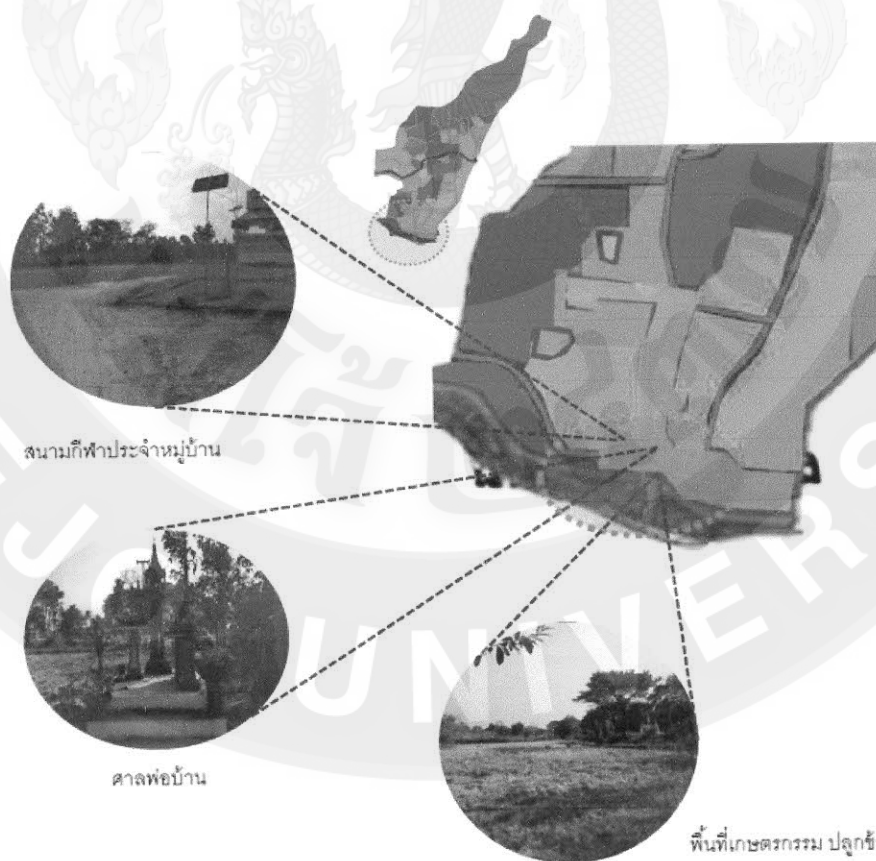
ภาพที่ 4.67 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 15

บ้านเกษตรพัฒนา ประชากร 90%ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม

- พื้นที่ทำนา
- พื้นที่ทำสวน / ไร่
- กลุ่มบ้านเรือน

ภาพที่ 4.68 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรของหมู่ที่ 15

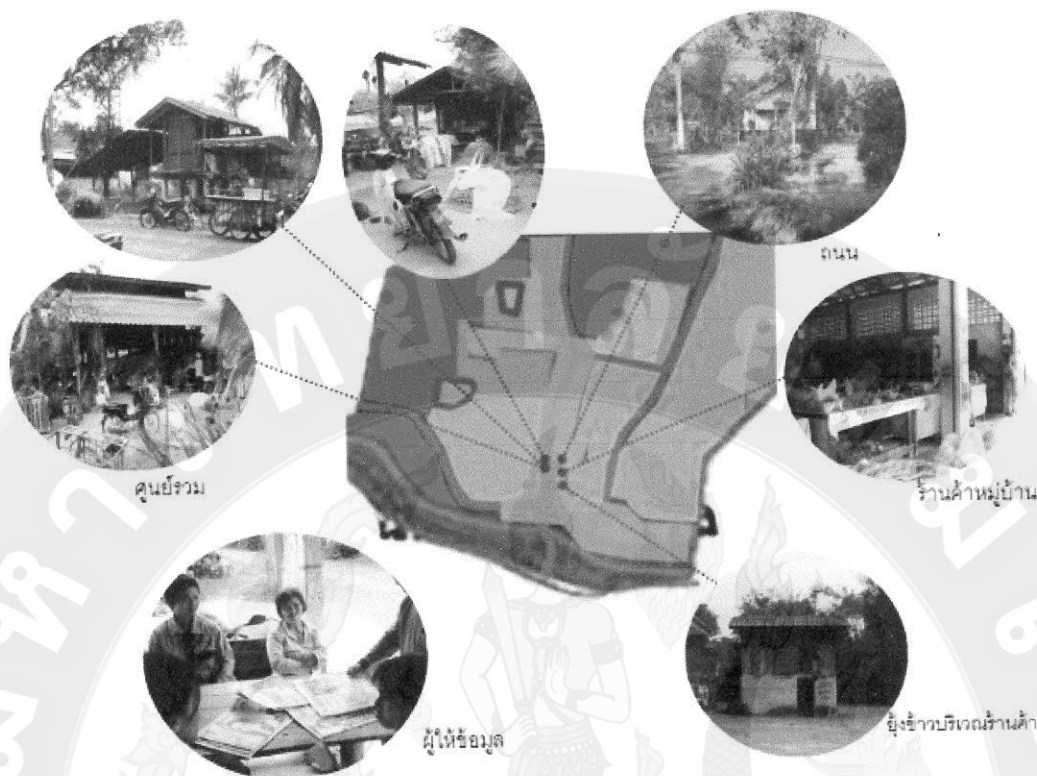

สนามกีฬาประจำหมู่บ้าน

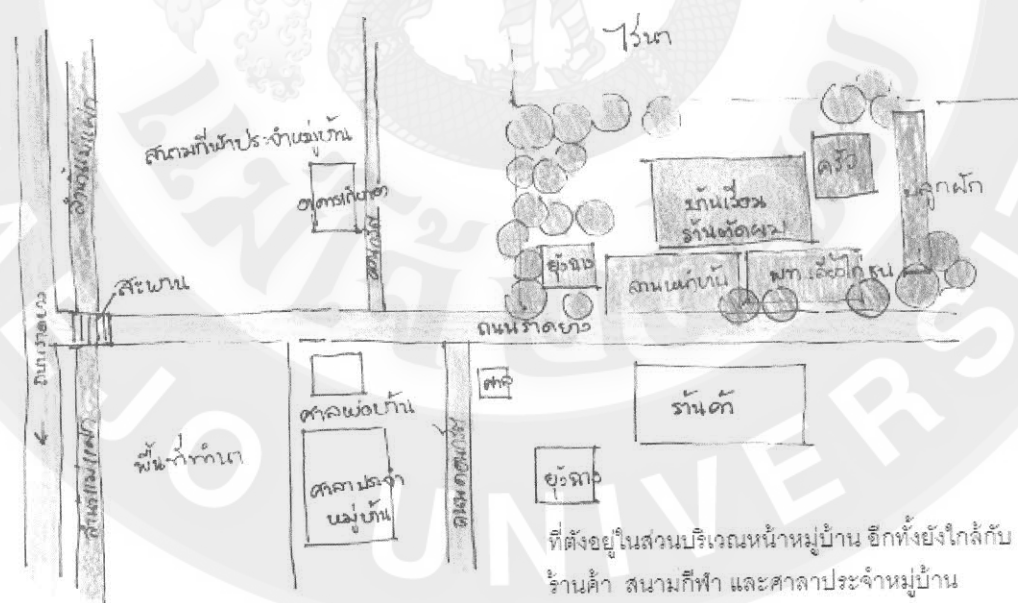
ศาลพ่อบ้าน

พื้นที่เกษตรกรรม ปลูกข้าว

ภาพที่ 4.69 ลักษณะการใช้พื้นที่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้านของหมู่ที่ 15

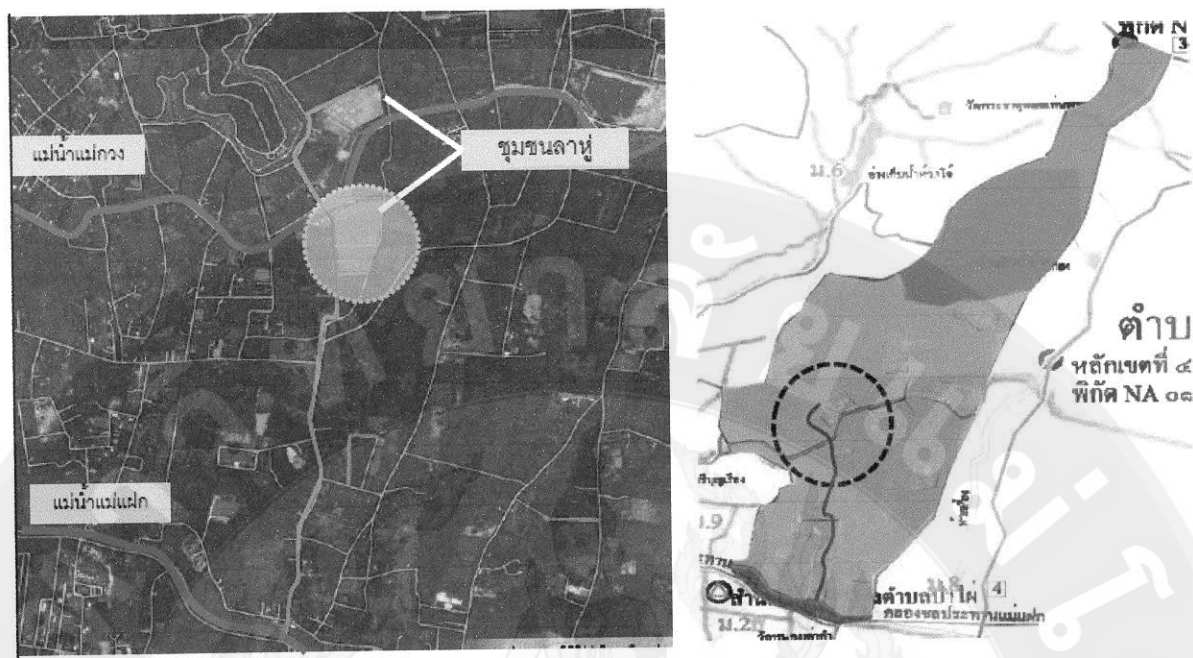

ภาพที่ 4.70 ลักษณะการใช้พื้นที่บริเวณศูนย์กลางหมู่บ้านของหมู่ที่ 15

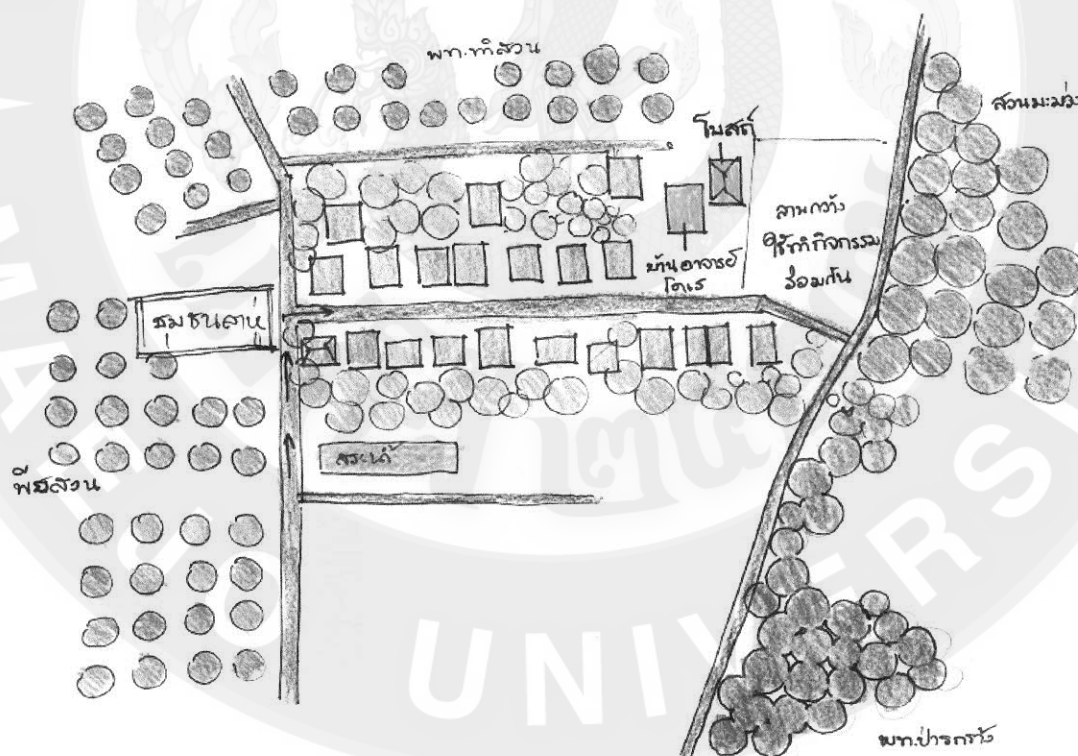

ภาพที่ 4.71 ผังบริเวณศูนย์กลางชุมชน

นอกจากนี้ ในหมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา ยังมีการตั้งถิ่นฐานของชาวลานู โดยชาวลานูที่พบในหมู่ที่ 15 เป็นชาวลานูะเปาะ ของหมู่ที่ 15

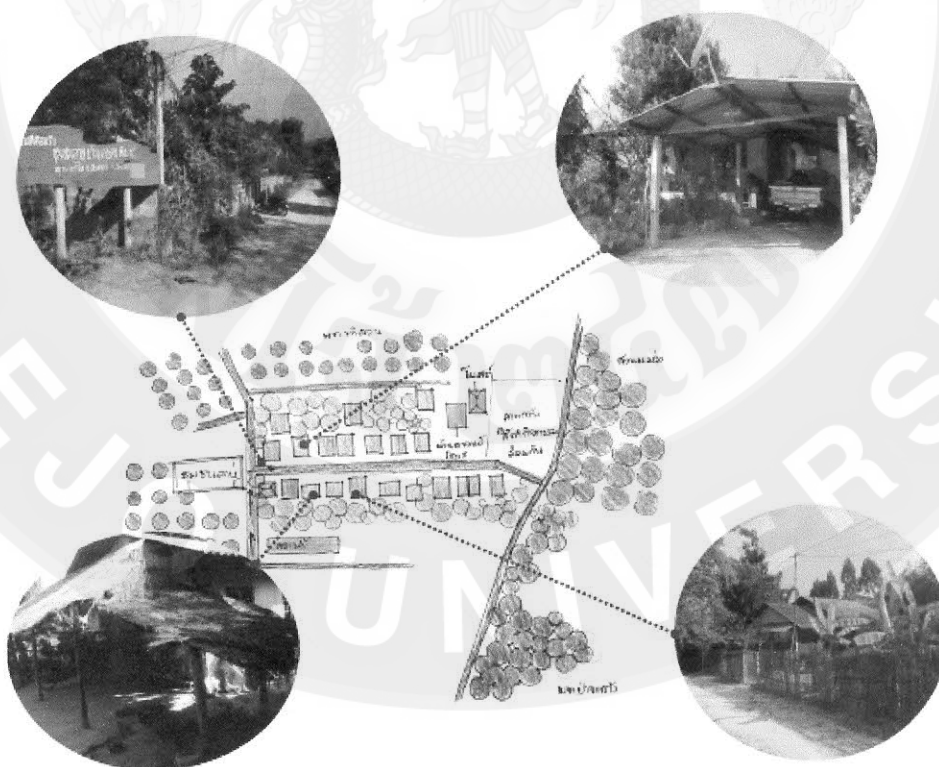
ภาพที่ 4.72 ที่ตั้งของชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านล่างคลองชลประทาน

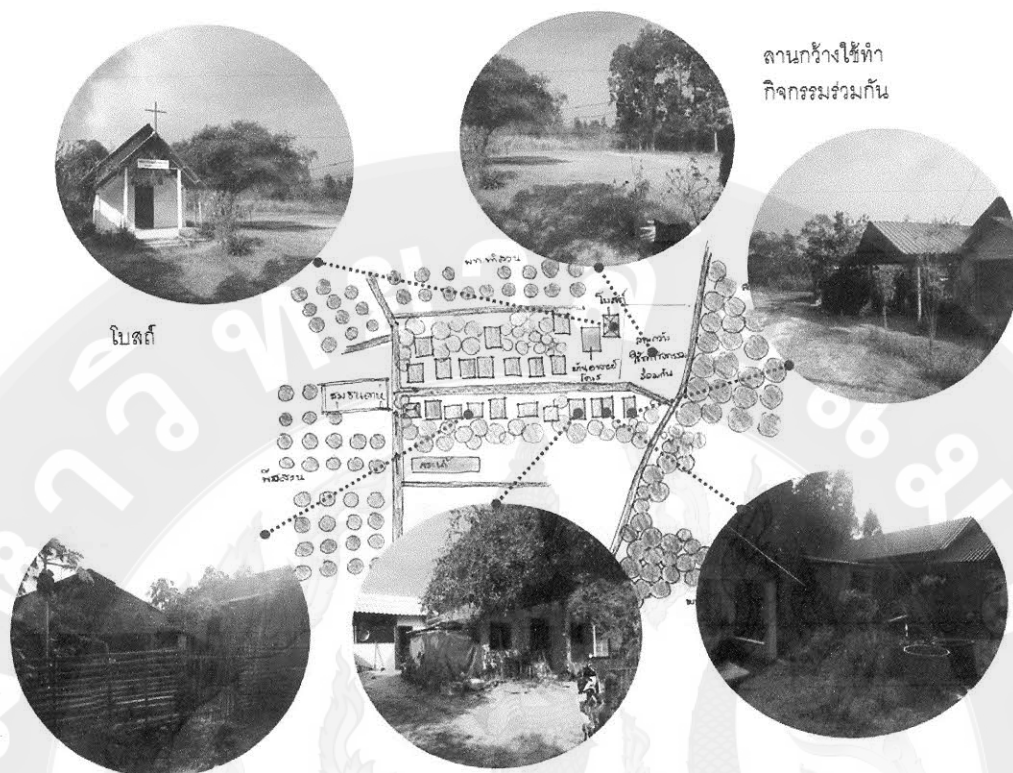
ภาพที่ 4.73 ผังชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านล่างคลองชลประทาน

ภาพที่ 4.74 บริเวณทางเข้าชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15

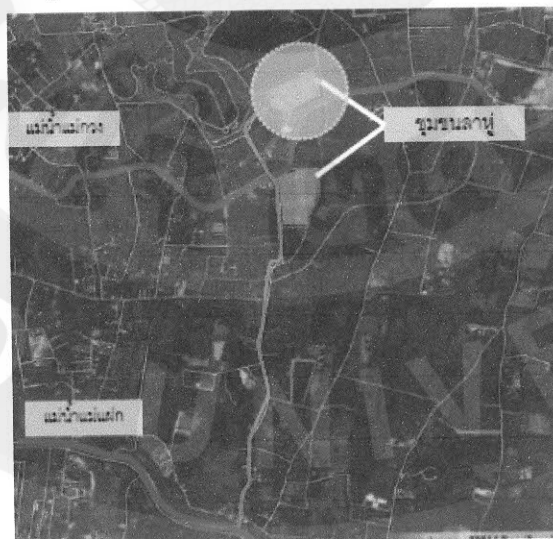

ภาพที่ 4.75 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทานบริเวณด้านทิศตะวันตก

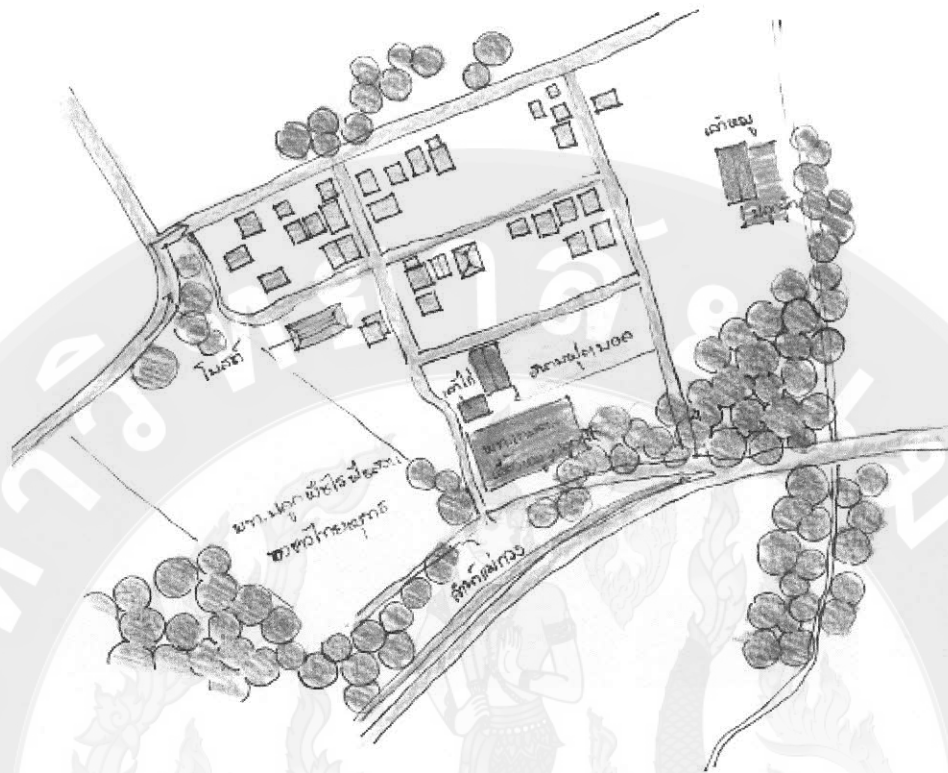

ภาพที่ 4.76 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทาน บริเวณด้านทิศตะวันออก

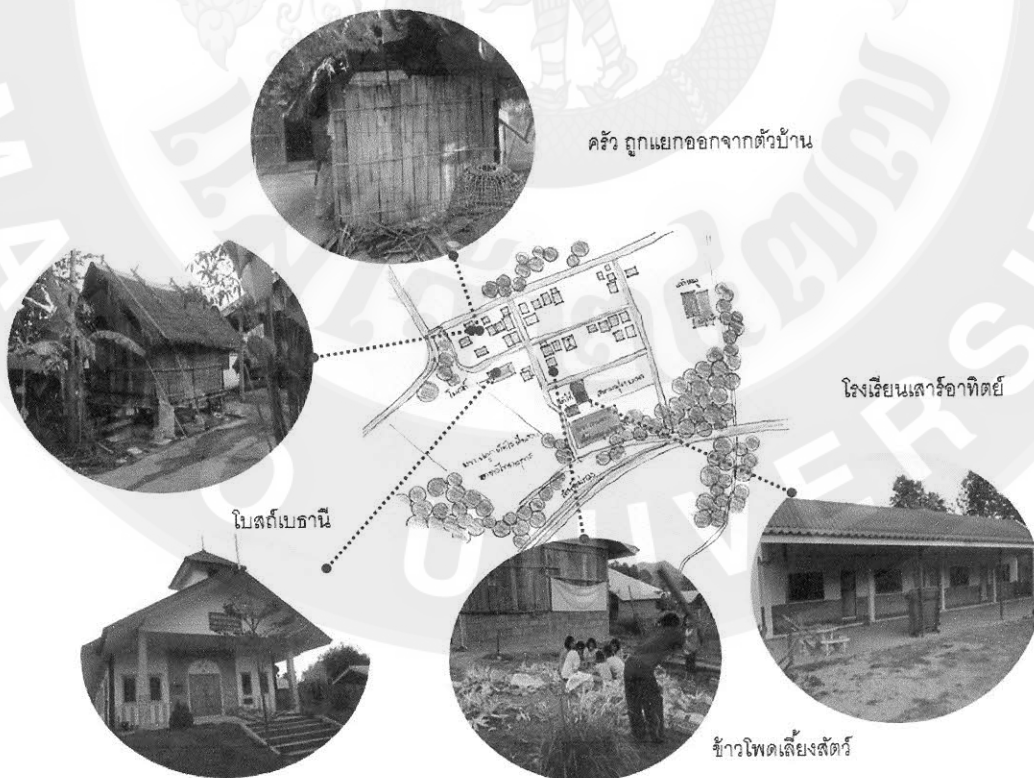
ชาวลาหู่ปะเปาะ (ลาหู่เหลือง) บริเวณด้านบนคลองชลประทานมีประมาณ 20 หลังคาเรือน มีโบสถ์คริสต์อยู่ตอนกลางของหมู่บ้าน

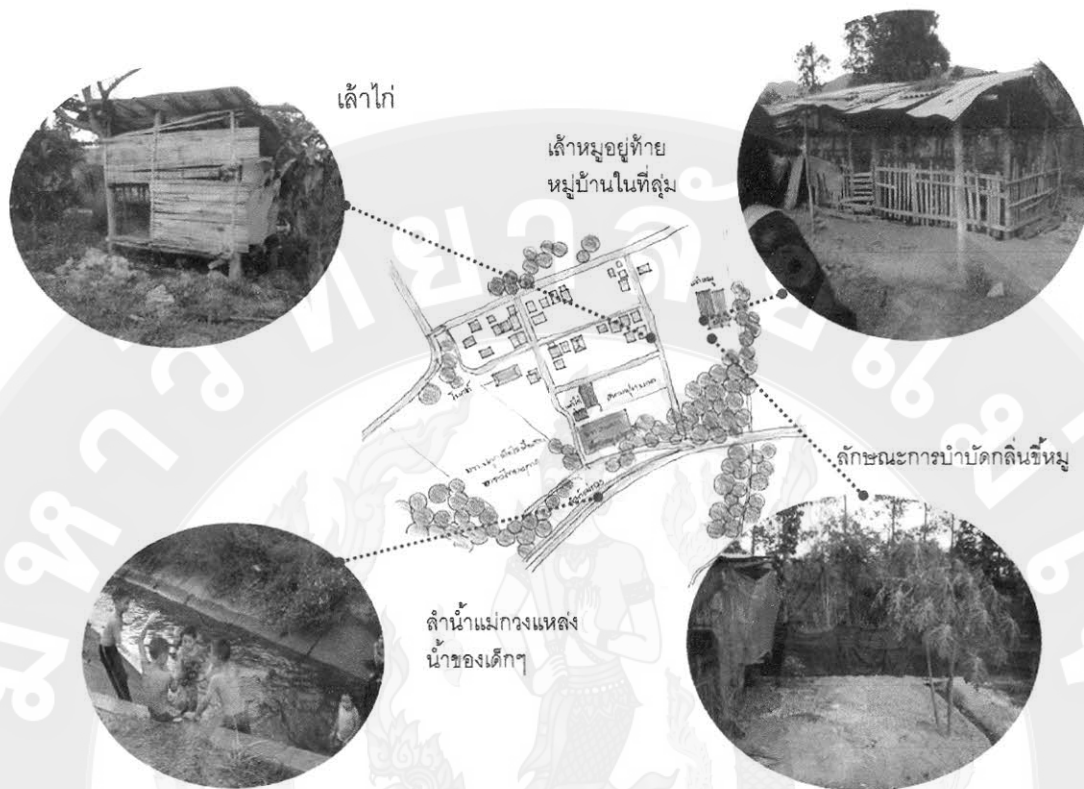
ภาพที่ 4.77 ที่ตั้งของชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านบนคลองชลประทาน

ภาพที่ 4.78 ผังชุมชนลาหู่ของหมู่ที่ 15 บริเวณด้านบนคลองชลประทาน

ภาพที่ 4.79 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนบนของคลองชลประทาน บริเวณด้านทิศตะวันตก

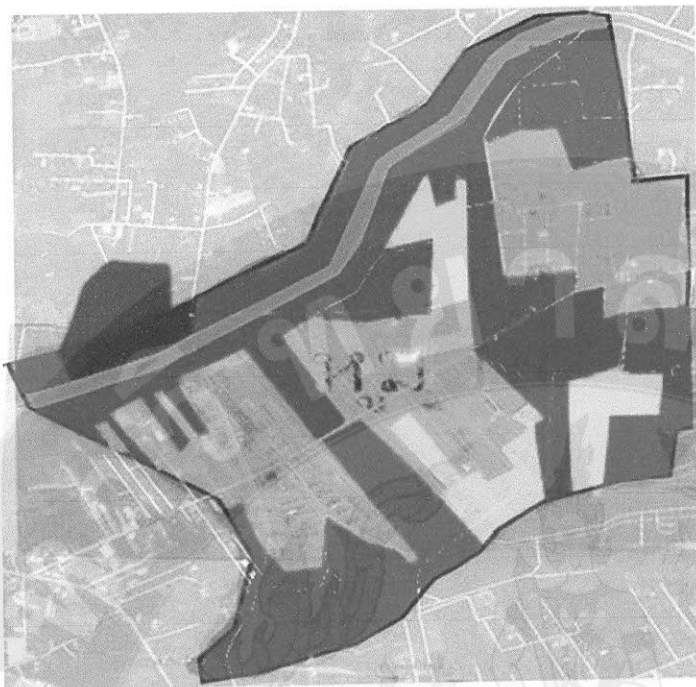

ภาพที่ 4.80 การใช้ที่ดินของชุมชนลาหู่ตอนล่างของคลองชลประทาน บริเวณด้านทิศตะวันออก

หมู่ที่ 16 หนองป่าขาว

พื้นที่ศึกษานั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและการเพาะปลูก จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ซึ่งสัมพันธ์กับอาชีพคือ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนา ทำสวน นอกจากนี้ คนในชุมชนยังประกอบอาชีพ รุกริกจหน่อก และค้าขาย ลักษณะการวางตัวของหมู่บ้านมีทั้งที่เป็นแบบกลุ่ม ตามจุดตัดของเส้นทางสัญจร และแบบแนวยาวเกาะตามถนนที่ตัดผ่าน การวางตัวของบ้านเรือน มักจะเป็นแบบกระจาย คือ บ้านเดี่ยวล้อมรอบด้วยนาและสวน เพราะปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน คือ ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ตลอดจนการเดินทางไปมาเพื่อติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ได้

หมู่บ้านหนองป่าขาว มีลักษณะพื้นที่เป็นทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่า หนองน้ำ เป็นส่วนใหญ่ และมีบ้านอยู่กระจัดกระจาย แต่พบว่าในปัจจุบัน ป่าได้หมดไปแล้วเพราะบุกรุกเป็นพื้นที่ทำกิน และทำการเกษตร ส่วนหนองน้ำเป็นที่สาธารณะและปัจจุบันไม่เหลือสภาพเป็นหนองน้ำแล้ว ยกเว้นหนองปลาขาว โดยมีคลองชลประทานแม่แฝกแม่จัด เป็นแม่น้ำสายหลัก

- บ้านหนาแน่นปานกลาง
- บ้านหนาแน่นน้อย
- พื้นที่เกษตรกรรม
- เกี่ยวกับศาสนา
- ลำน้ำ

ภาพที่ 4.81 การใช้ที่ดิน หมู่ที่ 16 หนองป่าขาว

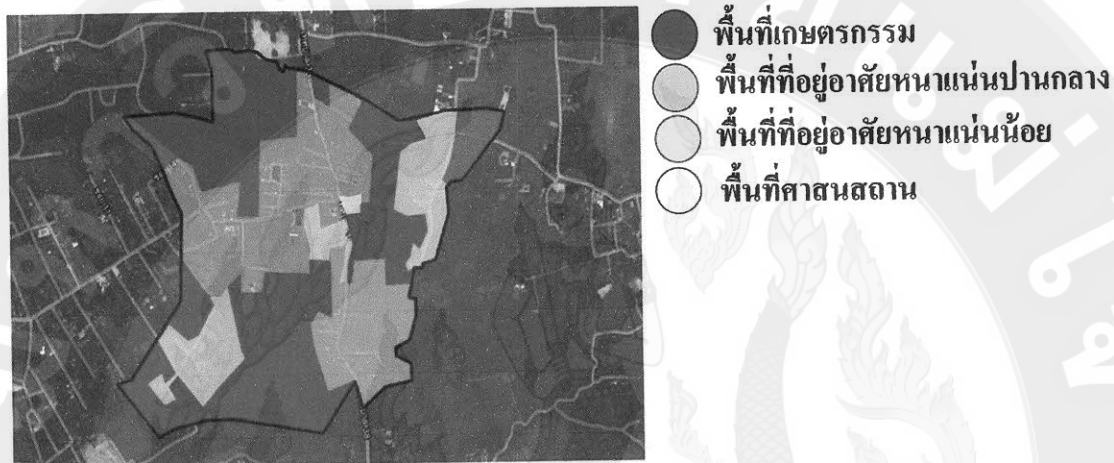
พื้นที่ๆเหมาะแก่การเกษตรกรรม การวาง
บ้านจะเป็นแบบกระจายตัว เพราะจะมี
สวนและนาล้อมรอบ

ลักษณะของบ้านที่ประกอบอาชีพธุรกิจ
หรือค้าขาย จะวางตัวตามแนวลถนน เพื่อ
ง่ายต่อการติดต่อ สัมผัส

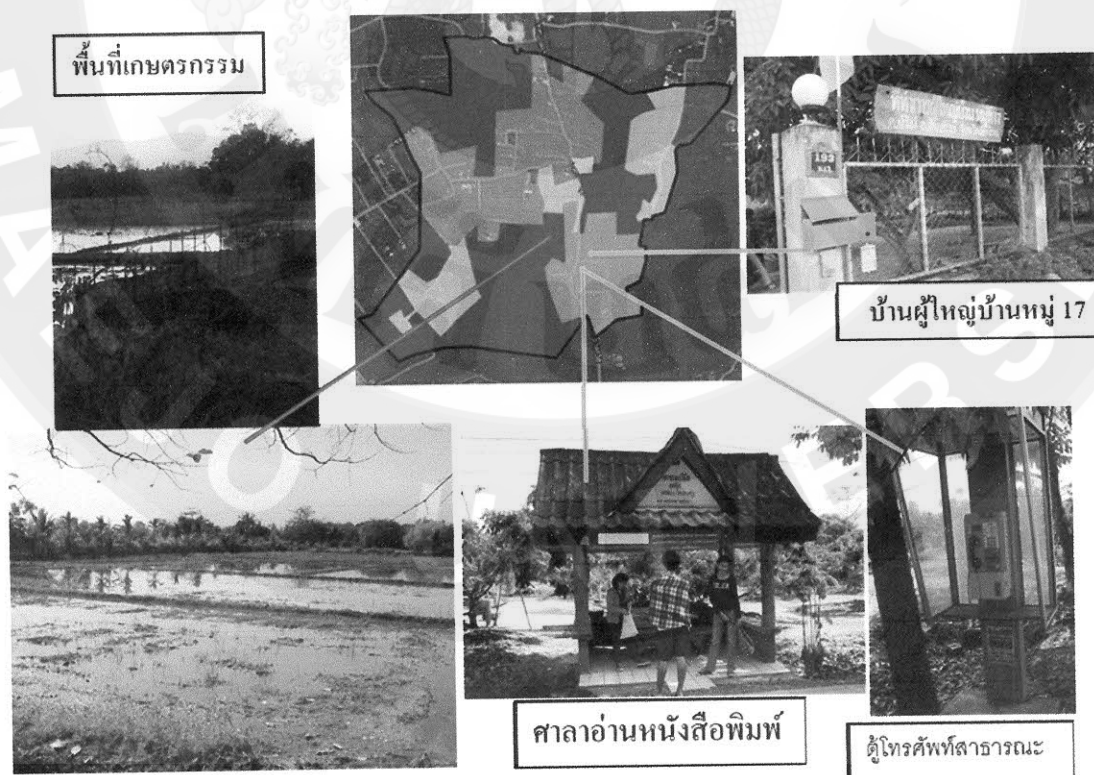
ภาพที่ 4.82 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่ที่ 16 หนองป่าขาว

หมู่ที่ 17 แพะใต้พัฒนา

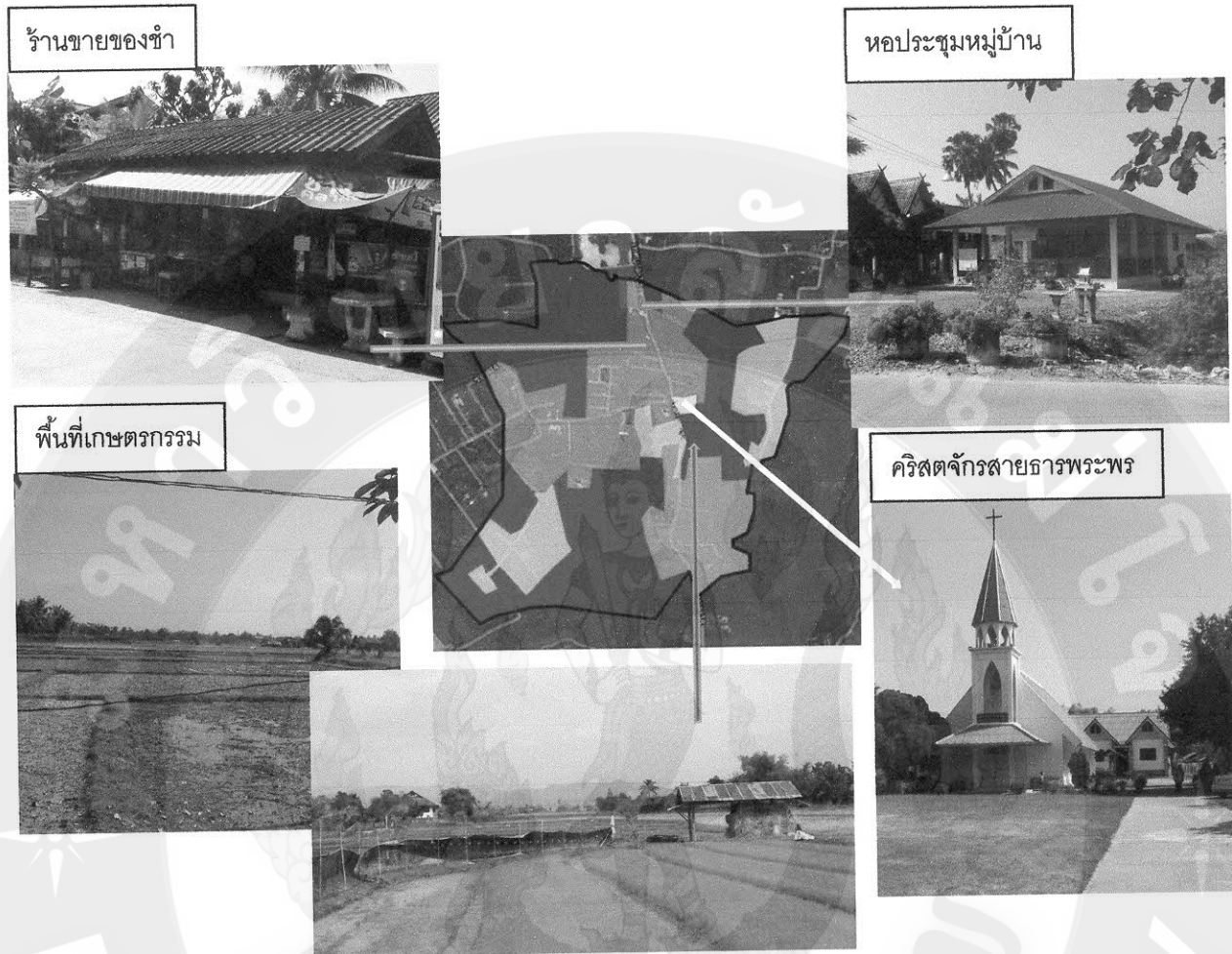
ด้วยขนาดพื้นที่โดยรวมของหมู่ที่ 17 มีค่อนข้างน้อย และมีเส้นทางสัญจรหลักเพียงเส้นทางเดียวที่ใช้เชื่อมต่อกันภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง การกระจายตัวของที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ส่วนกลาง หรือศาสนสถาน ส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางสายหลัก เพื่อสะดวกและง่ายต่อการสัญจร

ภาพที่ 4.83 การใช้ที่ดิน หมู่ที่ 17 แพะใต้พัฒนา

ภาพที่ 4.84 ลักษณะการใช้พื้นที่ที่สำคัญของหมู่ที่ 17 แพะใต้พัฒนา

ภาพที่ 4.85 ลักษณะการใช้พื้นที่ย่านร้านค้า ศาสนสถาน และพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่ที่ 17

ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมของหมู่ที่ 17

การเพาะปลูกในพื้นที่ หมู่ที่ 17 จะมีการทำนา ซึ่งเป็นการปลูกข้าว 2 ครั้งต่อปี หลังจากฤดูเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วฝักยาว คื่นหอย ผักกาด ฯลฯ ถ้าปลูกในปริมาณมาก ๆ จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเพื่อนำไปขายต่อ

การเลี้ยงสัตว์ในหมู่ที่ 17 นี้ มีการเลี้ยงสัตว์เน้นไปที่การเลี้ยงวัวพ่วงพันธุ์แม่พันธุ์ เพราะขายได้ราคาสูง สัตว์เลี้ยงชนิดอื่นที่พบ เช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น

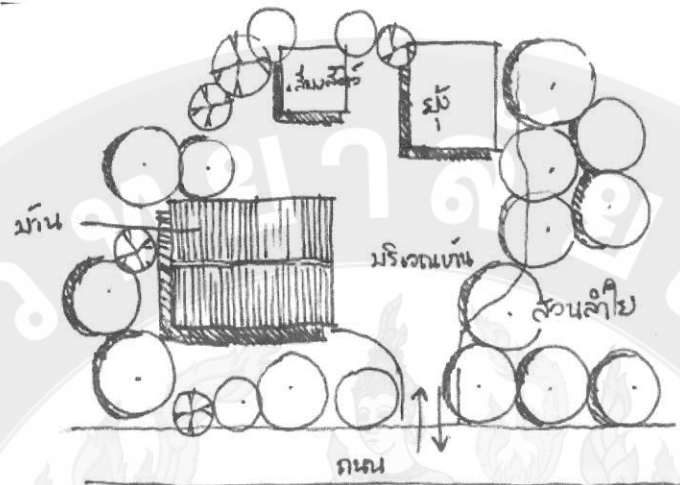

ภาพที่ 4.86 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเพาะปลูกของหมู่ที่ 17

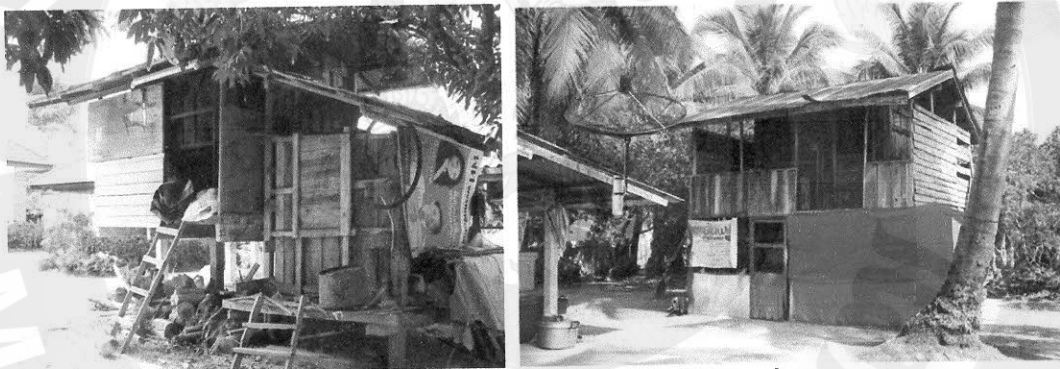

ภาพที่ 4.87 ลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์ของหมู่ที่ 17

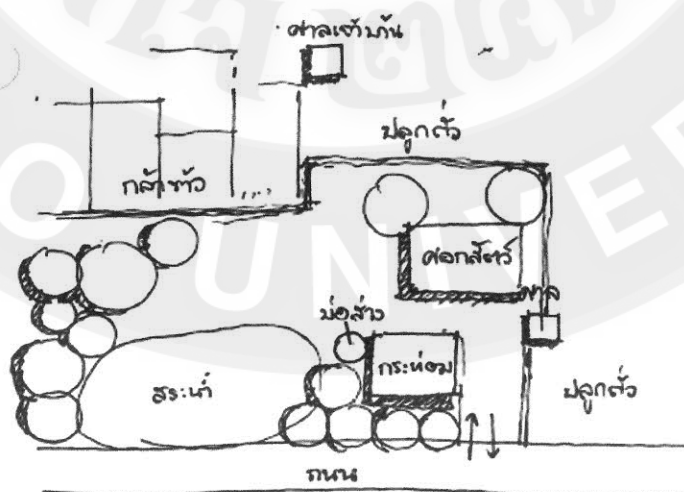
ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในบริเวณบ้าน บริเวณโดยรอบบ้านจะเน้นการปลูกไม้ผล พืชผักสวนครัว มีคอกสัตว์เลี้ยง และขุ้งฉางรวมอยู่ในบริเวณบ้านด้วย

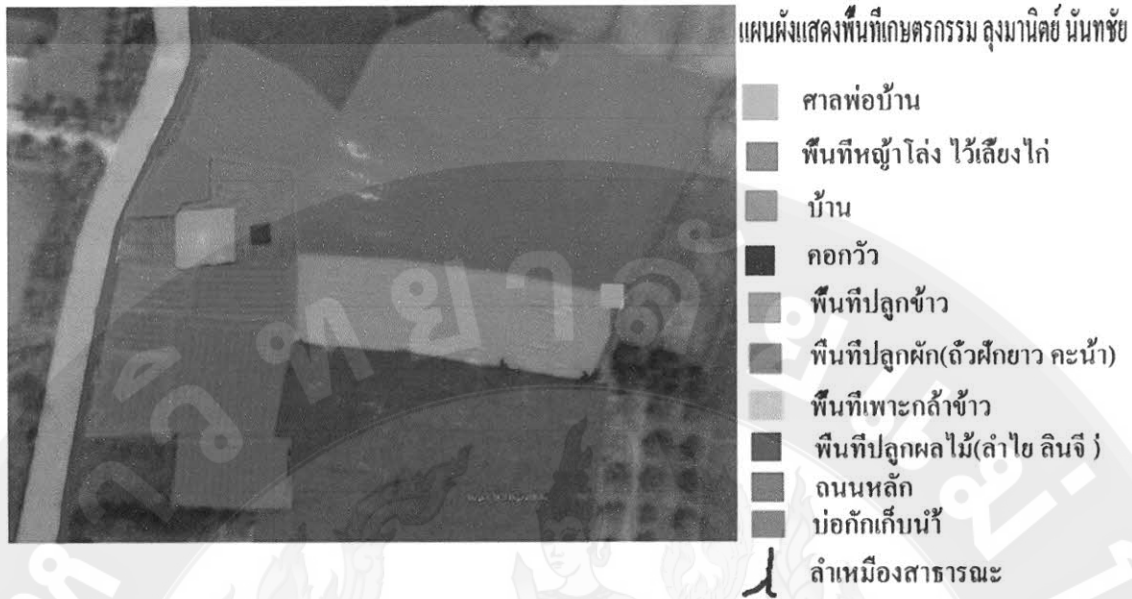
ภาพที่ 4.88 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17

ภาพที่ 4.89 ขุ้งฉางในบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17

ภาพที่ 4.90 ผังบริเวณบ้านของหมู่ที่ 17 ที่มีพื้นที่เกษตรกรรมล้อมรอบ

ภาพที่ 4.91 ผังพื้นที่เกษตรกรรมของกรุงเทพมหานคร นนทบุรี

7) โครงการคมนาคมขนส่ง

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่เทศบาลตำบลป่าไผ่ เดินทางจากอำเภอสนทวาย โดยใช้ถนนสายสนทวาย - ป่าเหมือด จะพบสี่แยกตลาดป่าเหมือด ให้ตรงไปทางบ้านหนองเต่าคำ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสนทวาย ระยะทางประมาณ 12 กม.

ถนนสายหลักเป็นถนนคอนกรีต การสัญจรไม่ค่อยหนาแน่นนัก มีรถยนต์และรถจักรยานยนต์ใช้เส้นทางเป็นระยะ การใช้เส้นทางค่อนข้างสะดวก สืบเนื่องจากถนนที่มีลักษณะเหมือนสร้างได้ไม่นานนัก ถนนยังไม่ค่อยมีการชำรุด แต่ถนนก็ยังมีขนาดเล็ก เมื่อมีรถยนต์ขับสวนกันจึงอาจเกิดอันตรายได้ในจุดที่เป็นถนนโค้ง

เส้นทางการสัญจรสายหลักเป็นถนนลาดยาง สภาพพื้นผิวจราจรค่อนข้างขรุขระเป็นบางช่วงๆ ส่วนเส้นทางสายรองภายในชุมชน เป็นถนนลาดยางและมีถนนคอนกรีตอยู่บ้าง สภาพพื้นผิวจราจรค่อนข้างดี การจราจรในชุมชนจะมีค่อนข้างมีรถสัญจรน้อย แต่ช่วงเช้ากับเย็นจะมีรถเยอะขึ้นหน่อย เนื่องจากเป็นเวลาไปทำงานหรือเวลาเลิกงานนั่นเอง

ในสมัยก่อนนั้นใช้เกวียนลากผ่านตามคันนา พื้นที่ดินเดิมที่ใช้สำหรับเป็นถนนจึงยังมีอยู่ แต่ไม่ได้ใช้เป็นถนนสัญจรหลัก ใช้สำหรับเป็นถนนรองที่ใช้สำหรับการเข้าถึงพื้นที่ส่วนที่ใช้สำหรับทำการเกษตร และการเข้าถึงบ้านเรือนที่ปลูกติดกับคันนา ฤดูฝนถนนจะเป็นทางน้ำไหล ซึ่งมีคลองชลประทานมาพัฒนาตั้งแต่ 50 กว่าปีก่อน ปัจจุบันเป็นถนนคอนกรีตและแอสฟัลต์ มีการมีความสะดวกสบายมากขึ้น

ในภาพรวมการคมนาคม พบว่า มีถนนเส้นใหญ่เส้นเดียวที่จะเชื่อมระหว่างบ้านและแตกออกเป็นซอยย่อยๆ ส่วนใหญ่พบว่า เป็นซอยคั่น สภาพการจราจรภายในชุมชนมีสภาพคล่องตัว เพราะเป็นชุมชนที่อยู่ห่างจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1001 ส่วนใหญ่เป็นสัญจรภายในชุมชน

โครงข่ายการคมนาคมในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีเส้นทางสายหลักที่เชื่อมเข้าสู่หมู่บ้านต่างๆ มีทั้งเส้นทางพื้นผิวจราจรแอสฟัลต์ และคอนกรีต ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1001 (สายเก่า) เชื่อมระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเทศบาลเมืองแม่โจ้ โดยผ่านด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และเป็นเส้นทางที่เข้าสู่สำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่ (สายสั้นทราย – ป่าเหมือด) โดยตรงมาทางทิศบริเวณสี่แยกตลาดป่าเหมือด

- ถนน รพช. บ้านโป่ง-ศรีบุญเรือง เป็นถนนพื้นผิวแอสฟัลต์ที่สามารถเชื่อมกับตำบลหนองหารโดยแยกมาจากถนนบ้านโป่งที่เข้าสู่อ่างเก็บน้ำห้วยไช้

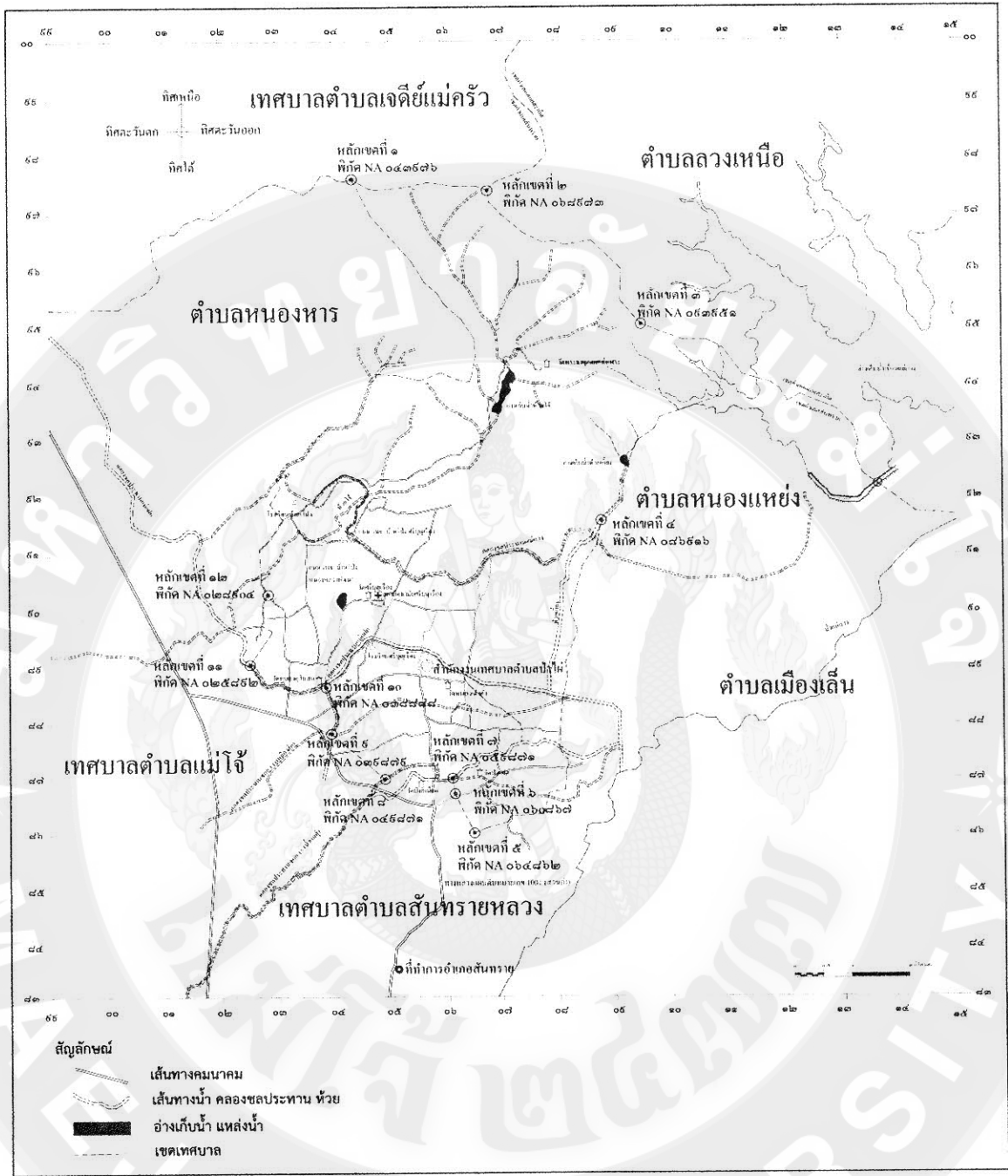
- ถนน รพช. บ้านโป่ง-หนองหลวงพัฒนา

- ถนนบ้านหนองหลวงพัฒนา

- ถนนที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1001 (สายเก่า) ที่เข้าสู่ย่านชุมชนของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่

- ถนนเลียบคลองส่งน้ำชลประทานแม่กวง

- ถนนเลียบคลองส่งน้ำชลประทานแม่แฝก

ภาพที่ 4.92 โครงการขุดคลองในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่

ภาพที่ 4.93 สภาพถนนแอสฟัลต์ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่

ภาพที่ 4.94 สภาพถนนคอนกรีตในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ขนาดทางกว้าง 3-6 เมตร

ภาพที่ 4.95 สภาพเส้นทางเดินเข้าสู่พื้นที่การเกษตร

ภาพที่ 4.96 สภาพถนนดินในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ขนาดทางกว้าง 3 เมตร

4.1.4) ลักษณะด้านเศรษฐกิจ

1) อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนประมงน้ำจืด มีบางส่วนที่ประกอบอาชีพรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ

2) รายได้

ตารางที่ 4.2 อาชีพและรายได้เฉลี่ย

อาชีพ	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครอบครัว/ปี)	หมายเหตุ
การเกษตร	60,000	ปลูกพืช, เลี้ยงสัตว์
รับจ้าง	76,000	ทั่วไป
ค้าขาย	90,000	สัตว์ พืช เศรษฐกิจของตำบล
รับราชการ	220,000	-
อื่นๆ	40,000	ช่าง, หัตถกรรมพื้นบ้าน

อาชีพส่วนใหญ่ คือ การเกษตร ประชาชนมีพื้นที่ในการทำไร่และทำนาเป็นของตัวเอง อีกทั้งการเกษตรเป็นอาชีพหลักที่มีมานานแล้ว จึงทำให้ชาวบ้านยังคงทำการเกษตรต่อไป

อาชีพที่ 2 คือ รับจ้างทั่วไป ตำบลป่าไผ่ถือว่าเป็นตำบลที่มีกิจการทั่วไปมากพอสมควร ผู้คนรองมาจึงหันมารับจ้าง

อาชีพที่ 3 คือ ค้าขาย การเกษตรเป็นอาชีพหลัก จึงเชื่อมกับอาชีพที่ 3 นี้ คือ การค้าขายผลผลิตทางการเกษตรและสัตว์เศรษฐกิจที่ตนเป็นคนเลี้ยง เช่น โค เป็นต้น

อาชีพที่ 4 คือ รับราชการ และอื่นๆ ได้แก่ ช่างต่างๆ เช่น ช่างประปา, ช่างไฟฟ้า และช่างสร้างบ้าน และหัตถกรรมต่างๆ เช่น หัตถกรรมพื้นบ้านในการสานตะกร้าและการสานที่ไต้ปลาจากไม้ไผ่

พืชเศรษฐกิจของตำบลป่าไผ่ คือ ข้าวนาปี และพริก

ปศุสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ โค

หน่วยธุรกิจ

- บัณฑิตวิทยาลัยและกีฬา 9 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง
- โรงสี 2 แห่ง

การรวมกลุ่มของชาวบ้าน หรือกลุ่มวิสาหกิจของชาวบ้านชุมชนตำบลป่าไผ่ ปัจจุบันเหลือ 7 หมู่บ้าน ที่ยังดำเนินการอยู่

ตารางที่ 4.3 กลุ่มวิสาหกิจของชาวบ้านในเทศบาลตำบลป่าไผ่

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อกลุ่ม/ประเภทของกลุ่ม	ประธานกลุ่ม
หมู่ 1 เมืองซอน	กลุ่มผู้ทำเหมม -ผลิตเหมม	นางฟองจันทร์ วิทยา โทร. 081-7469289
หมู่ 2 หนองเต่าคำ	กลุ่มผู้เลี้ยงวัว -สัตว์เศรษฐกิจของหมู่บ้าน (วัว)	นางปิ่นแก้ว ศิริรินทร์ -
หมู่ 7 ศรีบุญเรือง	กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง -สัตว์เศรษฐกิจของหมู่บ้าน (ปลา)	นายประพันธ์ ทาใจ โทร. 086-6547319
หมู่ 8 ศรีวังธาร	กลุ่มน้ำพริกตาแดง -ผลิตน้ำพริกตาแดง	นางปราณี บุญช่วย -
	กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ -ผลิตปุ๋ยชีวภาพ	นายแสวง ระหงส์ -
หมู่ 9 หนองเต่าคำใหม่	กลุ่มหัตถกรรมหนองเต่าคำใหม่ -ผลิตกระเช้ากล้วยไม้	นายวุฒิชัย สุริโย -
หมู่ 11 ท่ายาว	กลุ่มทอผ้าบ้านท่ายาว -ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	นางอรทัย กาญจนานันท์ โทร. 089-634-6855
หมู่ 15 เกษตรพัฒนา	กลุ่มเกษตรกรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ -ผลิตปุ๋ยอินทรีย์	นายน้อยนิค บงจักร -

กองทุนหมู่บ้าน

- สมาคมพัฒนากิจสงเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน
- กองทุนปุ๋ยและยา
- กองทุนออมทรัพย์บ้านหม้อ
- กองทุนข้าวสาร

4.1.5) ลักษณะด้านประชากร

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนทั้งหมด 9,086 คน เป็นเพศชาย 4,444 คน เพศหญิง 4,678 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 3,159 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร จำนวน 1,103 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนครัวเรือนและประชากร ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในปี พ.ศ. 2557

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)		จำนวนประชากร (คน)		
	ทั้งหมด	เกษตร	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ 1 เมืองซอน	290	102	388	436	824
หมู่ 2 หนองเต่าคำ	327	112	408	407	815
หมู่ 3 ป่าไผ่	233	94	343	369	712
หมู่ 6 บ้านโป่ง	380	153	589	551	1,104
หมู่ 7 ศรีบุญเรือง	228	101	334	380	714
หมู่ 8 ศรีวังธาร	284	81	359	381	740
หมู่ 9 หนองเต่าคำใหม่	197	103	303	314	617
หมู่ 11 ท่ายาว	217	76	372	403	775
หมู่ 12 บ้านหม้อ	87	49	133	147	280
หมู่ 14 หนองหลวงพัฒนา	312	69	408	393	801
หมู่ 15 เกษตรพัฒนา	215	62	336	355	691
หมู่ 16 หนองป่าข้าว	272	32	286	345	631
หมู่ 17 แพะไคพัฒนา	117	69	185	197	382
รวม 13 หมู่บ้าน	3,159	1,103	4,444	4,678	9,086

4.2 สภาพปัญหาต่างๆ

จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในการระดมความคิดเห็นในประเด็นสภาพปัญหาด้านต่างๆ ในเทศบาลตำบลป่าไผ่พบว่า มีปัญหา ดังต่อไปนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1.1) การคมนาคมในหมู่บ้านไม่สะดวก ถนนลูกรังมีหลุมบ่อ การสัญจรเป็นไปได้อย่างลำบาก ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อย เกษตรกรขนส่งผลผลิตลำบาก

1.2) ถนนไม่มีทางระบายน้ำ น้ำขังและไหลท่วมบริเวณบ้าน

1.3) ทางระบายน้ำไม่เพียงพอและตันเงิน

1.4) ถนนสายหลักบางจุดไหล่ทางแคบ

1.5) ไฟฟ้าและไฟกิ่งสาธารณะยังไม่ทั่วถึง ทำให้การสัญจรตอนกลางคืนลำบาก มักเกิดอันตรายถึงชีวิตและทรัพย์สินได้

1.6) ขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า

1.7) ไม่มีพื้นที่สาธารณะเพียงพอสำหรับก่อสร้างอาคารสถานที่ของหมู่บ้านและกลุ่มองค์กรมักใช้พื้นที่วัด

1.8) ลำเหมืองและฝายบางสาย เกิดการตื้นเขิน ยังไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุง เช่น คาดลำเหมือง ทำให้เกษตรกรในหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากการใช้น้ำ

1.9) ขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง แหล่งน้ำสำรองเพื่อใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอต่อการเกษตรภายในหมู่บ้าน เกิดการแย่งน้ำสำหรับพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรขาดน้ำและได้รับไม่ทั่วถึงทำให้ผลผลิตเสียหาย

1.10) บางพื้นที่ไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อการอุปโภคบริโภค

1.11) น้ำใช้ในการอุปโภคและบริโภค น้ำในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะใช้น้ำบ่อน้ำตื้น สภาพน้ำมีสนิม มีตะกอน และมีกลิ่น ซึ่งไม่เหมาะกับการอุปโภคและบริโภค ทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้อุปโภคและบริโภคได้ต้องซื้อจากโรงผลิตน้ำในราคาที่สูง

1.12) ในฤดูฝนมีน้ำท่วมผลผลิตเสียหาย

1.13) มีการปนเปื้อนสารเคมีจากการเกษตรลงสู่แหล่งน้ำ

1.14) ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน

1.15) อุปกรณ์ของหมู่บ้านขาดสถานที่เก็บรักษาในปัจจุบันที่เก็บของหมู่บ้านอาศัยเก็บที่โรงเรียนร้าง และตอนนี้ทางโรงเรียนร้างจะปรับปรุงเป็นศูนย์ CC. อุปกรณ์ที่เก็บอยู่ก็ต้องขนย้ายออกไป ยังไม่มีที่เก็บรักษา

1.16) ประชาชนขาดที่ดินทำกิน ฐานะของประชาชนบางส่วนค่อนข้างยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงต้องเช่าที่ดินในการทำกินและจ่ายค่าเช่าค่อนข้างสูงและได้ผลผลิตไม่ค่อยดี ประกอบกับต้นทุนในการเกษตรมีราคาที่สูง จึงเกิดปัญหานี้ขึ้นตามมา

2) ด้านเศรษฐกิจ

2.1) ชาวบ้านและสตรีในหมู่บ้าน มุ่งแต่ผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียวโดยเวลาว่างในการเกษตรไม่ได้ทำอย่างอื่น ไม่มีรายได้เสริม ไม่ได้รับการส่งเสริมอาชีพเสริมหลังจากการทำนา ไม่มีทุนประกอบอาชีพเสริม

2.2) ในการใช้ชีวิตประจำวันและในการทำงานมีค่าใช้จ่ายสูงมากขึ้น และมีค่านิยมในด้านวัตถุมากขึ้นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยไม่ได้คิดถึงความปลอดภัยและไม่มีเงินพอในการเก็บออม ไม่มีความตระหนักในด้านการลดรายจ่าย ครวี่เรือนในชุมชนไม่มีการลดรายจ่ายด้านการบริโภค ไม่มีการปลูกพืช (เลี้ยงสัตว์) ลดรายจ่ายของครอบครัว

2.3) ผลผลิตที่ผลิตสู่ท้องตลาดไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาด ไม่ได้มาตรฐานและไม่มีคุณภาพ จึงขายไม่ได้ ราคาตกต่ำ และราคาพืชผลทางการเกษตรไม่แน่นอน

2.4) ขาดตลาดกลางที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร ไม่มีตลาดกลางที่สามารถรองรับในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ถูกเอารัดเอาเปรียบ การแสวงหาผลประโยชน์ และกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

2.5) ค่าต้นทุนในการเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช ฯลฯ มีราคาสูง และต้องใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงและตรงตามความต้องการของตลาด

2.6) คนในชุมชนมีการอาศัยเครื่องจักรกลเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นในด้านเกษตรทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

2.7) ชาวบ้านขาดความรู้ ความเข้าใจในการผลิตที่ถูกต้อง ขาดความรู้ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตรทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ มีการถูกกดราคา

2.8) ขาดทุน เกิดหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

2.9) เกษตรกรในชุมชนยังขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการเกษตร

2.10) ประชาชนมีการกู้ยืมเงินนอกระบบ

2.11) มีคนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น

2.12) ชาวต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านมาก มีการทำงานกันเป็นกลุ่มและแย่งงานกันในชุมชนเนื่องจากราคาถูกและทำทุกอย่าง มีการจ้างงานแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมากทำให้ชาวบ้านขาดการจ้างงานซึ่งส่งผลถึงการขาดรายได้ของคนในชุมชน

3) ด้านสังคม การเมือง การปกครอง

3.1) ชาวบ้านคงมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เกิดจากการสงสารและพวกพ้องมาก มีความรู้สึกว่เมื่อรับเงินก็ลงคะแนนให้เพราะเกรงใจ ทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้งของท้องถิ่นและระดับประเทศ เกิดความไม่เป็นธรรม ประชาชนขาดอำนาจในการใช้ประชาธิปไตย ประชาชนไม่มีบทบาทในการใช้สิทธิของตัวเอง

3.2) เจ้าหน้าที่ของรัฐทำตัวไม่เป็นกลาง ละเลยหน้าที่ ไม่ได้ปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่ เห็นประโยชน์พวกพ้องตนเองเป็นหลัก มีการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการ

3.3) การเรียกเก็บส่วยและสร้างอิทธิพลมืด

3.4) เด็กและเยาวชนมีค่านิยมด้านวัตถุรวมตัวกันเพื่อที่จะทำกิจกรรม เช่นการเล่นเกมส์ ซื้อของใช้ราคาแพง ซึ่งไม่จำเป็น และห่างเหินจากครอบครัว เพราะติดเพื่อน

3.5) สตรี ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน อื่นๆ ถูกหลอกลวง ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกทอดทิ้ง สุขภาพอ่อนแอ ขาดผู้อุปการะ, อยู่ในครอบครัวยากจน, ไม่สามารถประกอบอาชีพได้

3.6) ขวดยานสัญจรตามถนนสายหลักเพิ่มมากขึ้น มีการขับซึ่ด้วยความเร็วและประมาท มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้งที่ถนนสายหลัก

3.7) นำโรคติดต่อเข้ามาในพื้นที่

3.8) ปัญหาเด็กเล็กขโมยน้อย

3.9) ก่อเหตุความวุ่นวายต่อเพื่อนบ้าน/ผู้อยู่อาศัยเดิม

3.10) เยาวชนมีความเสี่ยงสูงที่เข้าไปพัวพันกับสิ่งเสพติด อาทิ บุหรี่ ยาสูบ สุรา/ของมีเมา และการมั่วสุม เที่ยวกลางคืน

3.11) มีประชาชนคิดการพนัน ยาเสพติด ดิดสุรา สูบบุหรื อยู่บางส่วน และไม่ประกอบอาชีพ

3.12) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมน้อย เพราะสาเหตุไม่ตรงกับความต้องการจึงไม่อยากจะรวมกลุ่มกันจริงๆ

3.13) ขาดกลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้านอย่างเพียงพอ ต้องการตั้งกลุ่มเพิ่มเติมโดยอิสระและช่วยกันพัฒนากิจกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของประชากรของในหมู่บ้าน

3.14) ฐานะของประชาชนบางส่วนค่อนข้างยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

3.15) การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส (คนชรา, เด็กยากไร้, ผู้พิการ, ฯลฯ) ไม่ทั่วถึง และที่ได้รับก็ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต

3.16) พื้นที่ของหมู่บ้านมีขนาดกว้างใหญ่ แต่กลุ่มประชากรมีจำนวนน้อย การพัฒนาไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

3.17) ประชากรได้รับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและขาดความต่อเนื่อง

3.18) มีกลุ่มผู้คนจากที่อื่นและนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ก่อความเดือดร้อนปัญหาในชุมชนในเวลากลางคืน คือ นำสุรามาค่ก้นที่บนอ่างห้วยโจ้และได้ส่งเสียงดังเวลาผ่านเข้าออกในหมู่บ้าน

3.19) ความเจริญด้านวัตถุ และการรับวัฒนธรรมตะวันตก เปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มคน

4) ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

4.1) ชาวชนผ่านการศึกษาคะทั่งระดับ แต่ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ยังขาดงบประมาณที่สนับสนุน ประกอบกับปัจจุบันค่าครองชีพสูงมากกว่าเท่าตัว จึงทำให้เยาวชนขาดโอกาส อยากให้ทางภาครัฐสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าเรียนฟรีตามนโยบายของรัฐบาล

4.2) ประชากรมุ่งแต่ทำงานจนละเลยที่จะสืบทอดภูมิปัญญา และลูกหลานไม่รับการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ล้าสมัย ไม่ทันสมัย และมีสิ่งที่ยั่วยุไปในทางที่เรียนแบบโดยอาศัยจากโทรทัศน์เป็นแบบอย่าง

4.3) ประเพณีบางอย่างสูญหายไป เนื่องจากการอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น ชุมชนเปลี่ยนรูปแบบเป็นแบบชุมชนเมืองมากขึ้นตามการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ทำให้ประเพณีของพื้นบ้านสูญหายไป

4.4) ประชากรมุ่งหวังแต่เรื่องของปากท้องเป็นหลัก ในการทำมาหากินเป็นเรื่องใหญ่ จึงทำให้ขาดจิตสำนึกในศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ห้างเหินศาสนาเพราะมุ่งหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ประเพณีบางอย่างเกิดการสูญหาย เกิดวัฒนธรรม ประเพณีใหม่ๆขึ้นมาแทนที่

4.5) ขาดแคลนงบประมาณในการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา

4.6) มีแนวโน้มในพฤติกรรมที่สื่อในทางที่ผิดศีลธรรมอันดี

4.7) การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้าน (วัฒนธรรมไทย/พื้นบ้าน) โดยเฉพาะเด็กๆ และวัยรุ่นรับเอาวัฒนธรรมทางแบบต่างประเทศเข้ามา

โดยไม่รู้ตัว เช่น รับจากสื่อโทรทัศน์ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ทำให้ชุมชนในหมู่บ้านเกิดการเลียนแบบกัน ไปในทางที่เสื่อมเสีย

4.8) ขาดความหวงแหน และสำนึกรักบ้านเกิด ขาดจิตสำนึกความเป็นไทย

4.9) ขาดจิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม ประชาชนมีการเข้าวัดจริง แต่ว่าการเข้าวัดนั้น ไม่ได้ขัดเกลากจิตใจให้เกิดจิตที่เป็นกุศล จัดอบรมคุณธรรมและจริยธรรมที่วัดให้บ่อย และช่วยแนะนำขัดเกลากจิตใจจากพระและวิทยากรที่สามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ได้

5) ด้านสาธารณสุข

5.1) คราวเรือนใช้ยาชุดในการรักษาเบื้องต้นคราวเรือนมีการตั้งอยู่ห่างไกลจากสถานอนามัยมาก การเดินทางราคาของยาในการรักษาและอาศัยลำบากเล่าที่ผิดๆ จึงหาซื้อยามาทานเอง และขาดความรู้และเข้าใจในการใช้ยาต้องการให้หน่วยงานสาธารณสุขออกหน่วยพื้นที่ให้ทั่วถึง และอบรมให้ความรู้กลุ่มแกนนำในการแนะนำเบื้องต้น และชี้ให้เห็นโทษของการใช้ยาเกินขนาด และผิดประเภทให้มากทางชุมชนยังนิยมใช้ยาชุดในการรักษาและเป็นที่นิยมตามความเชื่อที่ไม่เหมาะสมอยากเข้ารับการรักษาที่ถูกวิธีและตามมาตรฐานที่กระทรวงกำหนด

5.2) หลงเชื่อคำโฆษณาที่เกินความเป็นจริง ใช้ยาผิดประเภทและเกินขนาด อาศัยความสะดวกสบายในการหายาทำง่าย และกลัวเสียเวลาไปหาหมอที่โรงพยาบาล

5.3) การขาดแคลนเครื่องเวชภัณฑ์เบื้องต้นประจำหมู่บ้าน

5.4) การอบรมให้ความรู้เฉพาะกลุ่ม ทำให้การกระจายของข้อมูลหรือการให้ความรู้ไม่ทั่วถึง ความเข้าใจไม่กระจ่างชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง

5.5) ขาดความรู้ในการดูแลรักษาเบื้องต้นในการดูแลรักษาสุขภาพและใช้ยาเกินขนาดและผิดประเภทการเจ็บป่วยเรื้อรัง เพิ่มมากขึ้น ขาดความรู้ในการช่วยเหลือผู้อื่นเบื้องต้น และการสนับสนุนทำให้ขาดความต่อเนื่อง

5.6) คนในคราวเรือนนิยมบริโภคของสุกๆ ดิบๆ คนในหมู่บ้านนิยมบริโภคลาบหรือส้า ซึ่งดิบและไม่ทำให้สุกก่อนจึงให้เห็นโทษและอบรมความรู้

5.7) ประชากรในหมู่บ้านมีการดื่มเหล้า บุหรี่ และการพนัน มีแหล่งสนับสนุนการดื่มเหล้า บุหรี่ และการพนันมากจนแยกไม่ออกว่าอย่างไรหนูกหรือผิดจนกลายเป็นวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ “ที่ไหนมีงานที่นั่นมีเหล้าดื่มมีการพนันเล่น” ตั้งโครงการเพื่อส่งเสริมสุขภาพเพื่อชี้ให้เห็นโทษและผลกระทบต่อเนื่องให้ชัดเจน

5.8) โรคระบาดตามฤดูกาล การรับรู้ข่าวสารไม่เพียงพอทำให้เกิดความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ได้ทำการป้องกันอย่างถูกต้องเพราะคิดว่าคงไม่เป็นอะไรอะไร ต้องการให้

หน่วยงานสาธารณสุขออกหน่วยพื้นที่ให้ทั่วถึงและอบรมให้ความรู้กลุ่มแกนนำในการแนะนำ เบื้องต้นและแจ้งข่าวสารสถานการณ์ของโรคและแนวทางการป้องกัน

5.9) ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงก็มีการแพร่ระบาดของโรคซึ่งมีตัวแปรหลายด้าน อย่างเช่นทำให้สุขภาพของประชากรติดเชื้อโรคได้ง่าย ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

6) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

6.1) การทิ้งขยะในหมู่บ้านไม่เป็นระบบปัจจุบันชาวบ้านยังนิยมซื้ออาหารถุงหรือ ใส่โฟม และไม่มีการจัดเก็บเพราะขาดงบประมาณ อยากให้กลุ่มองค์กรมีการจัดเก็บขยะที่ถูกต้อง และมีที่กำจัดขยะอย่างถูกวิธี

6.2) ขาดการจัดการกับขยะที่ดี ขยะที่ใช้ภายในบ้านและในการเกษตรมีทั้งเปียก และแห้ง มีการกำจัดโดยการเผาอย่างเดียว ซึ่งเกิดเป็นมลพิษขึ้น ประชากรไม่ทราบถึงวิธีการจัดการ กำจัดขยะที่ดี และขาดจิตสำนึกอาศัยความง่าย สะดวก ขาดความรู้ในการกำจัดขยะ ไม่ทราบว่าขยะ สามารถทำอะไรได้บ้างนอกจากเผาอย่างเดียว และทำแค่ในบ้านของตนเองคงไม่กระทบใคร การ กำจัดขยะไม่ถูกวิธี

6.3) ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะและทิ้งรีไซเคิลกระจายตามถนนสาธารณะ ทั่วไปและไม่มีใครจะมาดูแล นำขยะไปทิ้งตามมุมต่างๆ ภายในหมู่บ้านเกิดปัญหาส่งกลิ่นเหม็นและ ไม่มีใครสนใจจะจัดการ

6.4) ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

6.5) สภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

6.6) การใช้สารเคมี/สารอันตรายในการกำจัดศัตรูพืช การใช้สารเคมีในพื้นที่ การเกษตร และปล่อยลงสู่แม่น้ำลำคลองสาธารณะ ส่งผลกระทบต่อสัตว์ ดิน และแหล่งน้ำลำคลอง ไม่มีงบประมาณมาช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน หนองน้ำสาธารณะ

6.7) พื้นที่ว่างในหมู่บ้านไม่ได้รับการพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟู พื้นที่รกร้างไม่ได้ รับการพัฒนาถูกทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์

4.3 การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของชุมชนต่างๆ ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ พบว่า เทศบาลตำบลป่าไผ่มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

4.3.1) จุดแข็ง (Strength)

(1) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(1.1) มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และหนองน้ำสาธารณะประโยชน์ เรียกว่า มีทรัพย์ในดิน สินในน้ำ

(1.2) ที่ดินมีแร่ธาตุที่ยังคงอุดมสมบูรณ์

(1.3) สภาพแวดล้อมน่าอยู่ มีสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

(1.4) พื้นที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ

(1.5) ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติมากพอเพียงที่จะนำมาใช้ให้ก่อ

ประโยชน์ได้

(1.6) ระบบชลประทานและคลองชลประทานส่งน้ำผ่านพื้นที่การเกษตร สามารถทำการเกษตรได้ทุกฤดูกาล

(1.7) สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

(1.8) ด้านการติดต่อคมนาคมขนส่ง สามารถทำได้ง่ายเพราะห่างจากตัวเมืองระยะทางเพียง 10 กิโลเมตร

(2) ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

(2.1) มีสถาบันหลักครบ 3 องค์ประกอบ คือ บ้าน วัด โรงเรียน

(2.2) ผู้นำและองค์กรมีความเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและ เป็นสามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

(2.3) เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ด้านเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศเข้าถึงได้ง่าย

(2.4) ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพและรายได้ได้อย่างพอเพียง

(2.5) ประชาชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ชุมชน ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสม่ำเสมอ มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญทัดเทียมชุมชนอื่น

(2.6) ในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชนมีการระดมทุนในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน ประชาชนให้การสนับสนุนบริจาค และออมทรัพย์ร่วมกัน เพื่อร่วมจัดกิจกรรม มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรแต่ละอาชีพ เพื่อที่จะปรึกษาและหาแนวทางใหม่ๆ ที่จะให้ตนเองนั้นอยู่รอด

(2.7) มีการส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มองค์กร

(2.8) ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

(2.9) ทรัพยากรมนุษย์ที่ถือเป็นวัยที่จะช่วยสร้างสรรค์พัฒนาท้องถิ่นมี

ปริมาณพอสมควร

(2.10) ภายในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรจากผู้มีประสบการณ์

ของชุมชน

(2.11) ประชากรในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันจึงไม่กระทบต่อการดำรงชีพของประชากรโดยส่วนใหญ่

(2.12) ในชุมชนถือว่าเป็นผู้ผลิตสินค้าด้านเกษตรมากพอสมควร ที่จะป้อนวัตถุดิบเพื่อไปเลี้ยงประชากรของชุมชนใกล้เคียง

(2.13) โดยส่วนใหญ่ประชากรมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง

(2.14) คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่มีอัตราอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

(2.15) ในชุมชนมีกองทุนที่จะช่วยเหลือสมาชิกที่มีความเดือดร้อนใน

ปัญหาต่างๆ

(3) ด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

(3.1) การมีสถานศึกษาอยู่ในพื้นที่

(3.2) ประชากรมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม และสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนในปัจจุบันได้ดี

(3.3) การดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นอยู่อย่างมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นของตนเองตามรอยบรรพบุรุษ

(3.4) ประชากรในชุมชนโดยรวม มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

(3.5) ในชุมชนมีจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้ได้รับรู้โดยทั่วกัน

(3.6) มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย

(3.7) ประชากรยังคงนับถือศาสนาพุทธและร่วมกันอนุรักษ์รวมถึงรักษาความเป็นพุทธมามกะที่ดี ตามแบบอย่างที่ควรทำของชาวพุทธ

(4) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ด้านสื่อสารสารสนเทศและองค์ความรู้

(4.1) ประชาชนส่วนใหญ่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่สามารถเข้าถึงสื่อเพื่อเสริมองค์ความรู้ได้ง่าย เช่น โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ประจำชุมชน

(4.2) ความสามารถในการเข้าถึงเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตได้ เนื่องจากใกล้สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

(4.3) ชุมชนมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วผ่านหอกระจายข่าวประจำชุมชน

(4.4) การมีสถานที่ออกกำลังกายของประชาชน อันได้แก่ ลานกีฬาประจำชุมชน ลานกีฬาของโรงเรียน และสวนสาธารณะของชุมชน รวมถึงการมีกลุ่มออกกำลังกายแบบแอโรบิกในชุมชน

(4.5) ชุมชนมีอุปกรณ์กีฬาหลายประเภทประจำชุมชน อาทิเช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ เทนนิส เทเบิลเทนนิส เป็นต้น

(4.6) ภายในชุมชนมีสถานบริการ สถานประกอบการที่หลากหลาย เช่น ปั๊มน้ำมัน เปลี่ยนยางรถยนต์ อู่ซ่อมรถ ร้านขาย-ซ่อมโทรศัพท์มือถือ ร้านขายอาหาร เป็นต้น

(4.7) เกษตรกรมีเครื่องทุ่นแรงในการประกอบอาชีพ

(4.8) ประชาชนมีความสนใจ และอยากเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ

(4.9) มีรถโดยสารประจำทางผ่านชุมชนเข้าตัวอำเภอ และตัวเมือง

(5) ด้านการบริหารจัดการ การเมืองและการปกครอง

(5.1) มีการร่วมกันบริหารจัดการชุมชน โดยการแบ่งงานกันทำ รวมถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนและฝ่ายงาน ร่วมบริหารจัดการ แบ่งงานกันทำ มีการวางแผนงานในชุมชนที่จะพัฒนามีเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อการทำงานอย่างเป็นระบบ

(5.2) มีการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงการมีกฎระเบียบข้อบังคับใช้ในชุมชนสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือสิ่งผิดกฎหมาย

(5.3) การบริหารงานของคณะกรรมการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

(5.4) การยอมรับมติจากเสียงส่วนใหญ่ และการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น

คิดเห็น และรับฟังซึ่งกันและกัน

(5.5) มีการขอคำปรึกษาจากทุกองค์กร เช่น วัด โรงเรียน

(5.6) นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติ

(6) ด้านระเบียบข้อกฎหมาย

(6.1) เน้นการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง

(6.2) ส่งเสริมให้มีการประนีประนอมยอมความ โดยคณะกรรมการฝ่าย
ประนีประนอมยอมความ

(6.3) มีกฎระเบียบข้อบังคับใช้ในชุมชนสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
หรือสิ่งผิดกฎหมาย

(7) ด้านการสนับสนุนจากภายนอก

(7.1) อยู่ห่างจากสถานการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โรงเรียน
พายัพเทคโนโลยีฯ

(7.2) เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถานการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยแม่
โจ้ นักศึกษาพยาบาล

(7.3) มีกลุ่มองค์กรจากหลายสถาบันเข้ามาศึกษาดูงานการทำงานโดย
ใช้ได้เดือนดิน

(7.4) มีโอกาสได้รับสื่อหลายรูปแบบ เช่น เอกสาร แลปวิทัศน์ จาก
องค์กรต่าง ๆ

4.3.2) จุดอ่อน / จุดด้อย (Weakness)

(1) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(1.1) ถนนสายหลักและสายรองของชุมชนยังไม่ค่อยได้รับการพัฒนา มี
สภาพที่เป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การเดินทางไปมาไม่สะดวก และยากลำบากโดยเฉพาะช่วงหน้าฝน
ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อย

(1.2) มักเกิดอุบัติเหตุทางถนนบ่อยครั้ง เนื่องจากเป็นทางโค้ง ถนนแคบ
และไม่มีป้ายจราจร

(1.3) ไม่มีป้ายบอกทาง และถนนขรุขระในชุมชน

(1.4) ภายในชุมชนยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือ
โบราณสถาน

(1.5) มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ไม้ ป่าไม้ถูกทำลายลดลง

- (1.6) น้ำประปาสำหรับอุปโภคบริโภคมีไม่ทั่วถึง
- (1.7) เหมืองฝาย ท่อน้ำอุดตัน ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน
- (1.8) ไม่มีศาลาอเนกประสงค์ สำหรับจัดประชุม เป็นที่ทำการกลุ่ม เก็บ

รักษาทรัพย์สินของชุมชน

- (1.9) ไฟฟ้าและไฟกึ่งสาธารณะมีไม่ทั่วถึง
- (1.10) มีบุคคลภายนอกนำขยะเข้ามาทิ้งในชุมชน มีขยะในชุมชนเพิ่มมาก

ขึ้น

(2) ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

- (2.1) การที่เกษตรกรมักจะถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
- (2.2) ปัจจุบันราคาผลผลิตตกต่ำและไม่แน่นอน โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรที่มักเสียหายด้วยระยะเวลาที่จะเก็บไว้ได้ไม่นาน ไม่คงทน
- (2.3) การที่ไม่มีตลาดชุมชน/ตลาดกลางรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการที่ไม่มีร้านค้าสหกรณ์การเกษตรประจำชุมชน
- (2.4) ใช้เครื่องจักรกลด้านเกษตรมาก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง หนี้สินเพิ่มขึ้น
- (2.5) ใช้สารเคมีในการเกษตรมาก ต้นทุนการผลิตสูง เป็นภัยต่อเกษตรกร
- (2.6) คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นยังไม่ค่อยเท่าเทียมกัน
- (2.7) การส่งเสริมอาชีพในชุมชนยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ ราษฎรบางรายยังไม่มีอาชีพที่แน่นอน
- (2.8) ไม่มีการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่และอาชีพที่คนในชุมชนต้องพึ่งตนเอง
- (2.9) การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ยังไม่ทั่วถึง
- (2.10) เยาวชน เด็กด้อยโอกาส และผู้สูงอายุในชุมชนไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่
- (2.11) มีเยาวชนและประชาชนคิดการพนัน ยาเสพติด ดิดสุรา สูบบุหรี่ย โดยเฉพาะยาเสพติด ที่เป็นสิ่งที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ
- (2.12) เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมเมืองมาใช้ในชุมชน เยาวชนไม่รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี

(2.13) ประชาชนไม่ได้ให้ความสนใจในสุขภาพของตน สุขภาพของประชาชนในชุมชนไม่ได้มาตรฐาน เสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตและเบาหวานเพิ่มขึ้น

(2.14) การอยู่อาศัยต้องพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาด้านบุคคล ต้องใช้ทุนในการจัดซื้อสูง เพื่อประโยชน์เล็กน้อย

(2.15) การใช้จ่ายไม่เป็น เกิดปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น

(2.16) ความร่วมมือของคนภายในชุมชนขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ประชาชนต่างถิ่นมาอาศัยในชุมชนเป็นจำนวนมาก เพราะพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่กว้าง

(2.17) ประชาชนส่วนใหญ่มีการกำจัดขยะไม่ถูกวิธี อาจเกิดมลภาวะเป็นพิษได้ การกำจัดขยะไม่ถูกวิธี ก่อเกิดมลพิษทางอากาศ

(3) ด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

(3.1) การนำเอาประเพณี วัฒนธรรมต่างชาตินำมาใช้ในชุมชนของกลุ่มเยาวชนบางกลุ่ม

(3.2) การส่งบุตรหลานไปศึกษาภายนอกพื้นที่ ส่งผลให้สถาบันการศึกษา (โรงเรียนศรีบุญเรือง) มีนักเรียนน้อย และส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ทำให้เสียสิทธิในการใช้ประโยชน์หลายอย่าง

(3.3) เยาวชนในชุมชนยังขาดการศึกษาในระดับที่ดี เยาวชนที่มีฐานะยากจน ไม่ได้เรียนต่อ

(4) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ด้านสื่อสารสารสนเทศและองค์ความรู้

(4.1) การขาดความต่อเนื่องขององค์ความรู้ที่ได้รับจากสถาบันองค์กรต่างๆ ที่นำมาฝึกอบรมให้กับประชากรในชุมชนรวมถึงการนำกลับไปใช้และมีการปรับใช้น้อยมา

(4.2) ยังขาดการประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ

(4.3) ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ทันสมัยและจำเป็นประจำชุมชนหลายอย่าง

(4.4) ประชากรที่เป็นเกษตรกรขาดเครื่องมือที่ทันสมัยในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น

(4.5) การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง เช่น การใช้เสียงตามสายประชาสัมพันธ์ส่วนมากราษฎรรับฟังเสียงชัดเจนและบางแห่งไม่ได้ยินเสียง เพราะพื้นที่ลุ่มๆ ดอนๆ เสียงกระจายไปไม่ทั่วถึง ซึ่งเป็นผลเสียต่อการดำเนินงานในชุมชน

(5) ด้านการบริหารจัดการ การเมืองและการปกครอง

- (5.1) การไม่รู้ ขาดความเข้าใจเรื่องกฎหมาย เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนส่วนใหญ่
- (5.2) การเพิกเฉย และไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อกฎหมาย
- (5.3) ผู้นำขาดการตัดสินใจที่เด็ดขาดและแน่นอน
- (5.4) ไม่อาจสนองนโยบายหรือภารกิจให้เป็นที่พึงพอใจได้ทุกเรื่อง
- (5.6) ทีมงานส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แม้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม

- (5.7) การบริหารกลุ่มเงินของเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพ คือ เอื้อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง

(6) ด้านระเบียบข้อกฎหมาย

- (6.1) เปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวเข้าประเทศอย่างถูกกฎหมาย ทำให้เข้ามาอาศัยพื้นที่เพิ่มขึ้น
- (6.2) มีการแอบอ้างเจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นเป็นใจให้กระทำผิดกฎหมายโดยการจ่ายส่วย
- (6.3) การเพิกเฉย และไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อกฎหมายบางประการที่เห็นว่าอนุโลมได้ เช่น แอบจำหน่ายเครื่องดื่มมีนเมานอกเวลาที่กฎหมายกำหนด การเผาขยะทิ้งขยะตามที่สาธารณะ

(7) ด้านการสนับสนุนภายนอก

- (7.1) ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
- (7.2) ราคาผลผลิตตกต่ำ และไม่แน่นอน
- (7.3) ความรู้ที่ได้รับจากสถาบันองค์กรต่างๆ มีการนำมาปรับใช้น้อยมาก และขาดความต่อเนื่อง
- (7.4) ยังขาดการประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ หรือองค์กรต่างๆ
- (7.5) ขาดงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ทัดเทียมกับท้องถิ่นอื่น

4.3.3 โอกาส (Opportunity)

(1) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(1.1) มีนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

(2.1) มีนโยบายการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการแก่ผู้
จนทะเบียนไว้

(2.2) มีนโยบายด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยสนับสนุนการจัดตั้งชุด ชรบ. รวมถึงการจัดแบ่ง ป้อม เพื่อการเฝ้าระวังเรื่องยาเสพติด เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลความเรียบร้อยของชุมชน

(2.3) นโยบายภาคีรัฐบาลการสนับสนุนการลดการกู้ยืมเงินนอกระบบ และการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่ถูก เช่น ได้รับเงินกองทุน 1 ล้านบาทจากรัฐบาล กองทุนเงิน 1 ล้านบาท หรือโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

(2.4) มีนโยบายการจัดระเบียบสังคม

(2.5) นโยบายภาคีรัฐบาลการสนับสนุนด้านงบประมาณ เช่น โครงการ SML จากรัฐบาล เพื่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชน มีการสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่น ประชาชนได้รับการส่งเสริมอาชีพเป็นการ สร้างเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน

(2.6) การได้รับงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจและบอุดหนุนกลุ่มองค์กร ต่างๆ ในชุมชน จากภาคีรัฐบาล เพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มองค์กร และการส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

(2.7) การได้รับความช่วยเหลือด้านสุขภาพจากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

(2.8) มีแหล่งรับซื้อสินค้าชุมชนจากภายนอก

(2.9) ตัวแทนกลุ่มองค์กรได้รับความรู้จากภายนอก เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ และภูมิปัญญาชาวบ้าน

(3) ด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

(3.1) มีแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้กับชุมชนชุมชน เช่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โรงเรียนพายัพเทคโนโลยีฯ แม้แต่โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง

(3.2) นโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ในรูปแบบการจัดงานเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนต้องเข้าร่วม

(3.3) มีโอกาสพบปะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กร และหน่วยงานอื่นๆ

(3.4) ประชาชนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจากศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียน

(4) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ด้านสื่อสารสารสนเทศและองค์ความรู้
(4.1) การศึกษาเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่านเครื่องมืออุปกรณ์
ประจำชุมชน

(4.2) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน
(4.3) มีโอกาสได้รับสื่อหลายรูปแบบ เช่น เอกสาร แอปพลิเคชันจาก
องค์กรต่าง

(4.4) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือร่วมกิจกรรมกับองค์กรต่างๆ ระดับ
ชุมชน ตำบล ซึ่งอาจพัฒนาเป็นเครือข่ายองค์กรต่อไป

(4.5) ได้รับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว และทันสมัย

(5) ด้านการบริหารจัดการ การเมืองและการปกครอง

(5.1) การได้รับข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ และส่วนราชการ อย่างรวดเร็ว
ยิ่งขึ้น

(5.2) การกระจายอำนาจสู่การปกครองท้องถิ่น

(5.3) การให้ประชาชนมีสิทธิ์เลือกตั้ง ตรวจสอบการทำงาน และถอดถอน
ผู้แทนองค์กรทุกระดับ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ประชาชนเป็นการรวมการหน่วย
เลือกตั้ง หรือ กกต.

(5.4) การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง กฎหมาย
ทั่วไปแก่ผู้นำท้องถิ่น

(5.5) ผู้นำท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาของ
ท้องถิ่นได้ดี

(6) ด้านการสนับสนุนภายนอก

(6.1) หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางเกษตร เป็นแหล่งสนับสนุนการทำ
เกษตรที่สามารถยั่งยืน

4.3.4) อุปสรรค / ข้อจำกัด (Treat)

(1) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(1.1) การซื้อที่ดินจากคนภายนอกชุมชน เพื่อทำเป็นบ้านจัดสรร

(1.2) การถูกรบกวนจากมลภาวะทางเสียงและฝุ่นละอองจากรถ จากบุคคลภายนอกชุมชน เพราะเป็นทางผ่านเข้าสู่ตัวอำเภอ มหาวิทยาลัย และตัวเมือง

(2) ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

(2.1) งบประมาณการพัฒนาชุมชนมีอยู่อย่างจำกัดและต้องอาศัยงบประมาณจากส่วนกลาง ส่งผลให้แผนการดำเนินงานบางอย่างต้องล่าช้าออกไป ไม่เป็นไปตามแผน และขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

(2.2) การให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐการส่วนกลางขาดความชัดเจนแน่นอน และต่อเนื่อง

(2.3) ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายได้หรือค่าแรงงานยังเท่าเดิม หรือปรับเปลี่ยนเล็กน้อย

(2.4) ราคาผลผลิตทางการเกษตร ยังคงขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

(3) ด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

(3.1) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มคน เยาวชน เนื่องจากความเจริญด้านวัตถุ และการรับวัฒนธรรมตะวันตก

(3.2) การรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวันขึ้น เนื่องจากมีคนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินเพิ่มขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

(4) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ด้านสื่อสารสารสนเทศและองค์ความรู้

(4.1) การรับสื่อข้อมูลสารสนเทศในทางที่ผิดๆ ก่อเกิดการนำมาใช้ที่ผิดวัตถุประสงค์

(4.2) การได้รับข้อมูลข่าวสารในแต่ละครั้งจากองค์กรภายนอกไม่เหมือนกัน ก่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด

(4.3) การเกิดเครือข่ายต่างๆ ในขณะที่ชุมชนยังไม่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรม

(4.4) ระบบสารสนเทศ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่พัฒนาไปไกล แต่ประชากรยังไม่มีความรู้ที่จะนำมาใช้ให้ก่อประโยชน์ต่อชุมชน

(5) ด้านการบริหารจัดการ การเมืองและการปกครอง

(5.1) ภาวะทางการเมืองการปกครองที่ความผันผวนบ่อยครั้ง

(5.2) นโยบายทางการเมืองที่ไม่มีความแน่นอน เนื่องจากอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จนทำให้เกิดผลกระทบต่อการ อนุมัติงบประมาณโครงการ ลำช้าไม่แน่นอน

(5.3) การประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กร หรือส่วนราชการ มีความซ้ำซ้อน หลายขั้นตอน ยุ่งยาก เสียเวลา ลำช้า

(5.4) ปัญหาอุปสรรค ผลประโยชน์ทางการเมือง การซื้อสิทธิ์ขายเสียงที่มีหลายรูปแบบอย่างเปิดเผย

(5.5) นโยบายเรื่องการแก้ไขปัญหาระงางานต่างด้าวเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย ยังไม่สัมฤทธิ์ผล ก่อเกิดปัญหา ขโมยและอาชญากรรมบ่อยครั้ง

(5.6) นโยบายการพัฒนาแห่งชาติยังเอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นกลางขึ้นไป แต่ประชากรในระดับรากหญ้าที่คอยผลิตอาหารให้ทุกคนบริโภคกลับไม่ค่อยได้รับการดูแลสนใจเท่าที่ควร

4.4 สรุปปัญหาและศักยภาพของชุมชน

จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในการระดมความคิดเห็นในประเด็นสภาพปัญหาด้านต่างๆ และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของชุมชนต่างๆ ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ สามารถสรุปประเด็นปัญหาของชุมชนที่สำคัญ ได้ดังนี้

1) ด้านกายภาพ

(1) การคมนาคมไม่สะดวก

เทศบาลตำบลป่าไผ่มีโครงข่ายการคมนาคมที่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน แต่มีบางหมู่บ้านที่เส้นทางคมนาคมยังไม่ค่อยได้รับการพัฒนา พื้นผิวจราจรเป็นถนนลูกรัง มีสภาพที่เป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การเดินทางไปมาไม่สะดวก และยากลำบากโดยเฉพาะช่วงหน้าฝน ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อย เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด และเส้นทางคมนาคมบางเส้นทาง ไม่มีทางระบายน้ำ ส่งผลให้มีน้ำขังและไหลเข้าท่วมบริเวณบ้านของประชาชน เป็นปัญหาด้านกายภาพที่มีความสำคัญรองลงมา (ลำดับที่ 2) นอกจากนี้ มีบางเส้นทางที่ตัดเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งอาจจะเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

(2) การจัดการน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานสำหรับการเกษตรไม่มีประสิทธิภาพ

แหล่งน้ำสำหรับการเกษตรของเทศบาลตำบลป่าไผ่ เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ลำเหมือง คลองชลประทาน และฝาย ปัจจุบันเกิดการตื้นเขิน ยังไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุง ส่งผลให้ขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ แหล่งน้ำสำรองเพื่อใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอต่อการเกษตรภายในหมู่บ้าน เกิดการแย่งน้ำสำหรับพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรขาดน้ำและได้รับไม่ทั่วถึงทำให้ผลผลิตเสียหาย ซึ่งเป็นปัญหาด้านกายภาพที่มีความสำคัญรองลงมา (ลำดับที่ 2)

(3) น้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคไม่เพียงพอ

น้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภคของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ส่วนใหญ่จะใช้น้ำบ่อน้ำตื้น สภาพน้ำมีสนิม มีตะกอน และมีกลิ่น ซึ่งไม่เหมาะกับการอุปโภคและบริโภค ทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้อุปโภคและบริโภคได้ต้องซื้อจากโรงผลิตน้ำในราคาที่สูง นอกจากนี้ บางพื้นที่ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นปัญหาด้านกายภาพที่มีความสำคัญลำดับที่ 3

(4) การซื้อที่ดินจากคนภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น

จากศักยภาพของเทศบาลตำบลป่าไผ่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ที่มีพื้นที่การเกษตรมากมาย และอยู่บริเวณเชิงเขา ทำให้มีคนภายนอกชุมชนมาซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น เพื่อทำเป็นบ้านจัดสรร ส่งผลการรุกคืบพื้นที่เกษตรกรรมที่มีสมรรถนะดินเหมาะสมกับการเกษตรกรรมประเภทต่าง และมีโครงข่ายระบบชลประทานที่ครอบคลุม

2) ด้านการเงิน

(1) งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ไม่เพียงพอ

เทศบาลตำบลป่าไผ่เป็นเทศบาลขนาดเล็กและเป็นเทศบาลที่มีชุมชนเป็นชุมชนเกษตร มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้การจัดเก็บภาษีได้น้อย ประกอบกับงบประมาณจากส่วนกลางที่ได้รับมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ฯลฯ จึงทำให้งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ไม่เพียงพอ เป็นปัญหาด้านการเงินที่สำคัญที่สุด

(2) เกษตรกรขาดแหล่งเงินทุน

เกษตรกรในชุมชนเทศบาลตำบลป่าไผ่ยังขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการเกษตร เนื่องจากต้นทุนในการลงทุนภาคการเกษตรสูง ประกอบราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอน ส่งผลให้เกษตรกรมีการกู้ยืมเงินนอกระบบ ประกอบกับการทำการเกษตรไม่ได้ผลกำไรขาดทุน เกิดหนี้สินเพิ่มพูนขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาด้านการเงินที่มีความสำคัญรองลงมา (ลำดับที่ 2)

3) ด้านการลงทุน

(1) การไม่ได้รับการส่งเสริมอาชีพเสริมนอกฤดูการเกษตร

ประชาชนในหมู่บ้าน มุ่งแต่ผลิตทางการเกษตรอย่างเดียวโดยเวลาว่างในการเกษตรไม่ได้ทำอย่างอื่น ไม่มีรายได้เสริม ไม่ได้รับการส่งเสริมอาชีพเสริมหลังจากการทำนา ไม่มีทุนประกอบอาชีพเสริม ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนไม่เพียงพอ และไม่มีเงินพอในการเก็บออม เป็นปัญหาด้านการลงทุนที่สำคัญที่สุด

(2) ต้นทุนการผลิตในการเกษตรสูง

ค่าต้นทุนในการเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช ฯลฯ มีราคาสูง และต้องใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงและตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้เกษตรกรบางคน มีการอาศัยเครื่องจักรกลเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นในด้านเกษตร ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เป็นปัญหาด้านการลงทุนที่สำคัญรองลงมา (ลำดับที่ 2)

(3) การขาดตลาดกลางที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร

เทศบาลตำบลป่าไผ่ไม่มีตลาดกลาง ที่สามารถรองรับในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ถูกเอารัดเอาเปรียบ การแสวงหาผลประโยชน์ และกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ประกอบกับราคาพืชผลทางการเกษตรไม่แน่นอน เป็นปัญหาด้านการลงทุนที่สำคัญเป็นลำดับที่ 3

4) ด้านการศึกษา

(1) การขาดความรู้ความสามารถในการพัฒนาด้านการเกษตร

ชาวบ้านขาดความรู้ ความเข้าใจในการผลิตที่ถูกต้อง ขาดความรู้ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร เทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ๆ เทคโนโลยีการผลิต ระบบการผลิตด้านการเกษตรกรรม ทำให้ผลผลิตที่ผลิตสู่ท้องตลาดไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาด ไม่ได้มาตรฐานและไม่มีคุณภาพ จึงขายไม่ได้ ราคาตกต่ำ มีการถูกกดราคา เป็นปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญที่สุด

(2) เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม

ส่วนใหญ่เยาวชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ผ่านการศึกษามาแค่บังคับ แต่ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ ยังขาดงบประมาณที่สนับสนุน ประกอบกับปัจจุบันค่าครองชีพสูงมากกว่าเท่าตัว จึงทำให้เยาวชนขาดโอกาสด้านการศึกษาต่อ เกิดความไม่เท่าเทียมกันด้านการศึกษา เป็นปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญรองลงมา (อันดับที่ 2)

(3) การขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ

ปัจจุบันชาวบ้านในเทศบาลตำบลป่าไผ่ นิยมซื้ออาหารถุงหรือใส่โฟม ส่งผลให้มีการทิ้งขยะและทิ้งรีไซเคิลกระจายตามถนนสาธารณะทั่วไป และไม่มีใครจะมาดูแล นำขยะไปทิ้งตามมุมต่างๆ ภายในหมู่บ้านเกิดปัญหาส่งกลิ่นเหม็นและไม่มีใครสนใจจะจัดการ เนื่องมาจากการขาดจิตสำนึกอาศัยความง่าย สะดวก ประกอบกับการขาดความรู้ในการกำจัดขยะ ไม่ทราบว่า ขยะสามารถทำอะไรได้บ้างนอกจากเผาอย่างเดียว เป็นปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญเป็นลำดับที่ 3

5) ด้านสังคม การเมือง การปกครอง

(1) การขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ประชากรมุ่งแต่ทำงานจนละเลยที่จะสืบทอดภูมิปัญญา โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการเกษตร และลูกหลานไม่รับการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ล้าสมัย ไม่ทันสมัย และมีสิ่งที่ยั่วยุไปในทางที่เรียนแบบโดยอาศัยจากโทรทัศน์ เป็นแบบอย่าง รวมทั้ง การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้าน (วัฒนธรรมไทย/พื้นบ้าน) โดยเฉพาะเด็กๆ และวัยรุ่นรับเอาวัฒนธรรมทางแบบต่างประเทศเข้ามาโดยไม่รู้ตัว เช่น รับจากสื่อโทรทัศน์ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ทำให้ชุมชนในหมู่บ้านเกิดการเลียนแบบกัน ไปในทางที่เสื่อมเสีย เป็นปัญหาด้านด้านสังคม การเมือง การปกครองที่สำคัญที่สุด

(2) การซื้อสิทธิ์ขายเสียง

ชาวบ้านคงมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เกิดจากการสงสาร และพวกพ้องมาก มีความรู้สึกว่ามีเมื่อรับเงินก็ลงคะแนนให้เพราะเกรงใจ ทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้งของท้องถิ่นและระดับประเทศ เกิดความไม่เป็นธรรม ประชาชนขาดอำนาจในการใช้ประชาธิปไตย ประชาชนไม่มีบทบาทในการใช้สิทธิ์ของตัวเอง เป็นปัญหาด้านสังคม การเมือง การปกครองที่สำคัญรองลงมา (อันดับที่ 2)

(3) ความไม่เป็นกลางของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เจ้าหน้าที่ของรัฐทำตัวไม่เป็นกลาง ละเลยหน้าที่ ไม่ได้ปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่ เห็นประโยชน์พวกพ้องตนเองเป็นหลัก มีการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการ เป็นปัญหาด้านสังคม การเมือง การปกครองที่สำคัญเป็นอันดับที่ 3

(4) การขาดจิตสำนึกในศาสนา วัฒนธรรม และสำนึกรักบ้านเกิด

ประชากรมุ่งหวังแต่เรื่องของปากท้องเป็นหลัก ในการทำมาหากินเป็นเรื่องใหญ่ จึงทำให้ขาดจิตสำนึกในศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ห้างเหินศาสนาเพราะมุ่งหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ประเพณีบางอย่างเกิดการสูญหาย เกิดวัฒนธรรม ประเพณีใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่

รวมทั้งขาดความหวงแหน และสำนึกรักบ้านเกิด ขาดจิตสำนึกความเป็นไทย เป็นปัญหาด้านสังคม การเมือง การปกครองที่สำคัญเป็นอันดับที่ 3

จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ผู้แทนชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในการระดมความคิดเห็นในประเด็นสภาพปัญหาด้านต่างๆ และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของชุมชนต่างๆ ในเทศบาลตำบลป่าไผ่ สามารถสรุปประเด็นศักยภาพของชุมชนที่สำคัญ ได้ดังนี้

1) ด้านกายภาพ

(1) การมีแหล่งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์

เทศบาลตำบลป่าไผ่มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และหนองน้ำสาธารณะประโยชน์ เรียกว่า มีทรัพย์ในดิน สินในน้ำ มีสภาพแวดล้อมน่าอยู่ มีสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีพื้นที่การเกษตรที่น่าสนใจ พื้นที่เหล่านี้ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สามารถมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับการนันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจของชุมชนด้วย นอกจากนี้ มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าสันสันทราย ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ที่ควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธารด้วย

(2) การมีโครงข่ายชลประทานที่ครอบคลุม

เทศบาลตำบลป่าไผ่มีระบบชลประทานและคลองชลประทานส่งน้ำผ่านพื้นที่การเกษตรที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ สามารถทำการเกษตรได้ทุกฤดูกาล

2) ด้านการเงิน

(1) การจัดตั้งกองทุนชุมชน

ชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่มีความเดือดร้อนในปัญหาต่างๆ

3) ด้านการลงทุน

(1) การจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน

ชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน มีการระดมทุนในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน ประชาชนให้การสนับสนุนบริจาค และออมทรัพย์ร่วมกัน เพื่อร่วมจัดกิจกรรม มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรแต่ละอาชีพ เพื่อที่จะปรึกษาและหาแนวทางใหม่ๆ ที่จะให้ตนเองนั้นอยู่รอด

4) ด้านการศึกษา

(1) การอยู่ใกล้กับสถานศึกษาที่มีความชำนาญด้านการเกษตร

เทศบาลตำบลป่าไผ่ อยู่ห่างจากสถาบันการศึกษาที่มีความชำนาญด้านการเกษตร คือ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทำให้สามารถใช้องค์ความรู้ด้านการเกษตรจากสถาบันการศึกษามาพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในชุมชนมีจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้ได้รับรู้โดยทั่วกัน นอกจากนี้ เทศบาลตำบลป่าไผ่เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้

5) ด้านสังคม การเมือง การปกครอง

(1) การมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย

ชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย ประชากรมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม และสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนในปัจจุบันได้ดี การดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นอยู่อย่างมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นของตนเองตามรอยบรรพบุรุษ

(2) การให้รวมกลุ่มของคนในชุมชนที่เข้มแข็ง

ประชาชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ชุมชน ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสม่ำเสมอ มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญทัดเทียมชุมชนอื่น

4.4 การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่

ในบทนี้ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาทางด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม การเกษตรกรรม เป็นการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อหาความเหมาะสมจากการได้เปรียบทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ดังกล่าวจะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสม และปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งอยู่ภายใต้สมมุติฐานว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม โดยในการวิเคราะห์ได้ใช้เทคนิคการซ้อนทับแผนที่โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยเทคนิค Potential Surface Analysis (PSA) ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม โดยปัจจัยสำคัญที่นำมาวิเคราะห์ คือ พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร (สมรรถนะดิน) โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ความสะดวกในการเข้าถึง พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง

(พื้นที่เสี่ยงภัย) พื้นที่การค้า (การบริการตลาด) สถานศึกษาและสถานพยาบาล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะ มีการให้ค่าคะแนนในการวิเคราะห์ต่างกัน โดยในแต่ละปัจจัยผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักที่ต่างกัน ตามความสำคัญของแต่ละปัจจัย และสนับสนุนต่อการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และการ อนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา โดยวิเคราะห์ศักยภาพของแต่ละการใช้ ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

4.4.1 ศักยภาพของพื้นที่ด้านการอยู่อาศัย

ในส่วนนี้ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการ พัฒนาทางด้านการอยู่อาศัย เป็นการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อหาความเหมาะสมจากการได้เปรียบทาง กายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่ อยู่อาศัย จะพิจารณาจาก ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัย และปัจจัย ที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งอยู่ภายใต้สมมุติฐานว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่ อาศัย โดยในการวิเคราะห์ได้ใช้เทคนิคการซ้อนทับแผนที่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการ ใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย โดยปัจจัยสำคัญที่นำมาวิเคราะห์คือ พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร (สมรรถนะดิน) โครงข่ายชลประทานและแหล่ง น้ำ ความสะดวกในการเข้าถึง พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง (พื้นที่เสี่ยงภัย) พื้นที่การค้า (การบริการตลาด) สถานศึกษาและสถานพยาบาล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีการให้ค่าคะแนนในการวิเคราะห์ต่างกัน โดย ในแต่ละปัจจัยผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักที่ต่างกัน ตามความสำคัญของแต่ละปัจจัย และ สนับสนุนต่อการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา

สำหรับพื้นที่สภาพพื้นที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ควรเป็น พื้นที่ที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ไม่เป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะทาง การเกษตรดี ไม่อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วม ถึง ควรเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง อยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด สถานศึกษา และ สถานพยาบาล

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลการต่อ การพัฒนาการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ซึ่งปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย ได้แก่ ปัจจัยในด้านพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยด้าน พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร ปัจจัยด้านโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ปัจจัยด้านพื้นที่ลุ่ม น้ำท่วมถึง ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึง ปัจจัยด้านการบริการตลาด ปัจจัยด้านสถานศึกษา

และปัจจัยด้านสถานพยาบาล การวิเคราะห์โดยการนำค่าศักยภาพของแต่ละปัจจัยมาซ้อนทับกันแล้ว สามารถสรุปศักยภาพของพื้นที่ศึกษา โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุด ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ไม่เป็นพื้นที่ที่มีความสมรรถนะทางการเกษตรดี ไม่อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ควรเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง อยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด สถานศึกษา และสถานพยาบาล ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุดนี้ อยู่บริเวณด้านตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ บริเวณย่านโรงเรียนบ้านโป่ง บริเวณตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ย่านวัดศรีบุญเรือง สถานีอนามัยศรีบุญเรือง โรงเรียนศรีบุญเรือง ตอนกลางของบ้านเกษตรพัฒนา

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมาก ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นสมรรถนะทางการเกษตรปานกลางถึงค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่ห่างจากการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำระยะ 500 - 1000 เมตร เป็นพื้นที่ที่อาจเกิดภาวะน้ำแล้ง น้ำท่วมขัง เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง อยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด สถานศึกษา และสถานพยาบาล ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุดนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ล้อมรอบพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุด และอยู่กระจายทางตอนใต้ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ส่วนใหญ่เป็นย่านที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่แล้ว โดยเฉพาะตามแนวถนนสายหลักและสาขารอง เช่น ถนนทางเข้าสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่ ฯลฯ ย่านวัดหนองอุโบสถ ย่านโบสถ์ธรรมนิคม ย่านคริสจักรนิคม ย่านโรงเรียนหนองเต่าคำ ย่านโรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น ย่านวัดเมืองขอนแก่น ย่านโรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยปานกลาง ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ แต่มีบางส่วนอยู่บริเวณชายขอบของแนวเขตป่าไม้ พื้นที่ทางตอนบน เป็นพื้นที่ที่ไม่มีสมรรถนะทางการเกษตรดี ส่วนทางตอนใต้เป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตรค่อนข้างสูงถึงสูง ส่วนใหญ่อยู่ใกล้การให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำระยะ 500 เมตร เป็นพื้นที่ที่อาจเกิดภาวะน้ำแล้ง น้ำท่วมขัง เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงปานกลาง อยู่ห่างจากรัศมีการให้บริการตลาด สถานศึกษา และสถานพยาบาล ระยะปานกลางถึงมาก ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยปานกลางนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ล้อมรอบพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมาก และเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยต่ำและต่ำที่สุด ได้แก่ เป็นบริเวณพื้นที่ป่าไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ บริเวณที่ดินมีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็น

พื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ อยู่ห่างจากพื้นที่ชลประทานและแหล่งน้ำ มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย อยู่ห่างจากตลาด สถานศึกษา และสถานพยาบาล เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่มีน้ำตลอดทั้งปี พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยต่ำและต่ำที่สุด มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1 ใน 2 ของพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ ซึ่งจะอยู่บริเวณทางตอนเหนือของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย (แผนที่ 4.97)

Residential

พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมากที่สุด
 พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมาก
 พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยปานกลาง
 พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยต่ำ
 พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยต่ำที่สุด

ภาพที่ 4.97 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านการอยู่อาศัย

4.4.2 ศักยภาพของพื้นที่ด้านพาณิชยกรรม

ในส่วนนี้ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาทางด้านพาณิชยกรรม เป็นการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อหาความเหมาะสมจากการได้เปรียบทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม จะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับพาณิชยกรรม และปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งอยู่ภายใต้สมมุติฐานว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม โดยในการวิเคราะห์ได้ใช้เทคนิคการซ้อนทับแผนที่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม โดยปัจจัยสำคัญที่นำมาวิเคราะห์คือ พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร (สมรรถนะดิน) โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ความสะดวกในการเข้าถึง พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง (พื้นที่เสี่ยงภัย) และพื้นที่การค้า (การบริการตลาด) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีการให้ค่าคะแนนในการวิเคราะห์ต่างกัน โดยในแต่ละปัจจัยผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักที่ต่างกัน ตามความสำคัญของแต่ละปัจจัย และสนับสนุนต่อการพัฒนาพื้นที่พาณิชยกรรม ในพื้นที่ศึกษา

สำหรับพื้นที่สภาพพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมที่เหมาะสม ควรเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ไม่เป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตรดี ไม่อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ควรเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง อยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลการต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ซึ่งปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม ได้แก่ ปัจจัยในด้านพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยด้านพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร ปัจจัยด้านโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ปัจจัยด้านพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึง และปัจจัยด้านการบริการตลาด การวิเคราะห์โดยการนำค่าศักยภาพของแต่ละปัจจัยมาซ้อนทับกันแล้ว สามารถสรุปศักยภาพของพื้นที่ศึกษา โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้

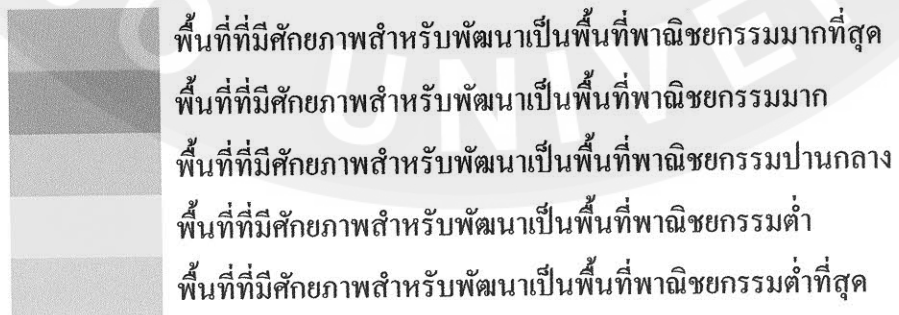
- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมากที่สุด ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ไม่เป็นพื้นที่ที่มีความสมรรถนะทางการเกษตรดี ไม่อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง แต่อาจมีบางบริเวณที่เป็นพื้นที่ลุ่มที่อาจเกิดน้ำท่วมขัง ควรเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และอยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมากที่สุดนี้ อยู่บริเวณด้าน

ตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ บริเวณย่านโรงเรียนบ้านโป่ง ตามแนวนอนบ้านโป่ง บริเวณตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ย่านวัดศรีบุญเรือง สถานีอนามัยศรีบุญเรือง โรงเรียนศรีบุญเรือง ตอนกลางของบ้านเกษตรพัฒนา ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ย่านวัดหนองอุโบสถ ทางตอนใต้ ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1001 (สายเก่า : ทางเข้าสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่) ลักษณะของพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านพาณิชยกรรมจะกระจายตามชุมชนในเทศบาลตำบลป่าไผ่

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมาก ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นสมรรถนะทางการเกษตรปานกลางถึงค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่ห่างจากการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำระยะ 500 - 1000 เมตร เป็นพื้นที่ที่อาจเกิดภาวะน้ำล้นตลิ่ง น้ำท่วมขัง เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และอยู่ในรัศมีการให้บริการตลาด ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมากนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ล้อมรอบพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมากที่สุด และอยู่กระจายทางตอนใต้ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ โดยเฉพาะตามแนวนอนสายหลักและสาขาย่อย เช่น ถนนทางเข้าสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่ ฯลฯ ย่านโบสถ์ธรรมนิคม ย่านคริสจักรนิคม ย่านโรงเรียนหนองเต่าคำ ย่านโรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น ย่านวัดเมืองขอนแก่น ย่านโรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมปานกลาง ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ แต่มีบางส่วนอยู่บริเวณชายขอบของแนวเขตป่าไม้ พื้นที่ทางตอนบนเป็นพื้นที่ที่ไม่มีสมรรถนะทางการเกษตรดี ส่วนทางตอนใต้เป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตรค่อนข้างสูงถึงสูง ส่วนใหญ่อยู่ใกล้การให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำระยะ 500 เมตร เป็นพื้นที่ที่อาจเกิดภาวะน้ำล้นตลิ่ง น้ำท่วมขัง เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงปานกลาง อยู่ห่างจากรัศมีการให้บริการตลาด ระยะปานกลางถึงมาก ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมปานกลางนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ล้อมรอบพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมมาก

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมต่ำและต่ำที่สุด ได้แก่ เป็นบริเวณพื้นที่ป่าไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ บริเวณที่ดินมีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ อยู่ห่างจากพื้นที่ชลประทานและแหล่งน้ำ มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย อยู่ห่างจากตลาด เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่มีน้ำตลอดทั้งปี พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมต่ำและต่ำที่สุด มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1 ใน 2 ของพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ ซึ่งจะอยู่บริเวณทางตอนเหนือของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย (แผนที่ 4.98)

ภาพที่ 4.98 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านพาณิชยกรรม

4.4.3 ศักยภาพของพื้นที่ด้านเกษตรกรรม

ในส่วนนี้ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม เป็นการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อหาความเหมาะสมจากการได้เปรียบทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่เกษตรกรรมจะพิจารณาจาก ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรมและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งอยู่ภายใต้สมมุติฐานว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยในการวิเคราะห์ได้ใช้เทคนิคการซ้อนทับแผนที่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม โดยปัจจัยสำคัญที่นำมาวิเคราะห์ คือ พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร (สมรรถนะดิน) โครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ความสะดวกในการเข้าถึง พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง (พื้นที่เสี่ยงภัย) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีการให้ค่าคะแนนในการวิเคราะห์ต่างกัน โดยในแต่ละปัจจัยผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักที่ต่างกัน ตามความสำคัญของแต่ละปัจจัย และสนับสนุนต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา

สำหรับพื้นที่สภาพพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่เหมาะสม ควรเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ไม่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง มีโครงข่ายการบริการของระบบชลประทานอย่างทั่วถึง ทำให้สามารถทำการเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้บริเวณที่เป็นพื้นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ และพื้นที่ที่ปราศจากสิ่งปลูกสร้างก็สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมได้ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการขนส่งผลิตผลทางการเกษตร

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลการต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินทั้งประเภทเกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ ปัจจัยในด้านพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยด้านพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร ปัจจัยด้านโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ปัจจัยด้านพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึง การวิเคราะห์โดยการนำค่าศักยภาพของแต่ละปัจจัยมาซ้อนทับกันแล้ว สามารถสรุปศักยภาพของพื้นที่ศึกษา โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด ได้แก่ บริเวณที่ดินมีสมรรถนะดินหรือมีความอุดมสมบูรณ์สูง ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำปลูกพืชไร่และพืชผักในช่วงฤดูแล้ง และบริเวณที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น อยู่ในพื้นที่ชลประทานและอยู่ใกล้แหล่ง

น้ำ มีความสะดวกในการเข้าถึงในระดับปานกลาง บางบริเวณเป็นพื้นที่ลุ่มที่อาจเกิดน้ำท่วมขัง ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุดนี้ อยู่บริเวณพื้นที่ตอนใต้และทางด้านทิศตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ตามแนวคลองชลประทานแม่แฝก พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุดนี้ มีขนาดพื้นที่มากถึง 1 ใน 3 ของพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมาก ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ เป็นพื้นที่ที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็ว อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง แต่อาจมีบางบริเวณที่เป็นพื้นที่ลุ่มที่อาจเกิดน้ำท่วมขัง ควรเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุดนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ทางตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และอยู่โดยรอบพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมปานกลาง ได้แก่ บริเวณที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ แต่มีบางส่วนอยู่บริเวณชายขอบของแนวเขตป่าไม้ เป็นพื้นที่ที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็ว อยู่ในรัศมีการให้บริการโครงข่ายชลประทานและแหล่งน้ำ มีความสะดวกในการเข้าถึงปานกลาง ไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมในระดับปานกลาง ส่วนมากอยู่บริเวณพื้นที่ทางตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่ำและต่ำที่สุด ได้แก่ เป็นบริเวณพื้นที่ป่าไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ บริเวณที่ดินมีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ อยู่ห่างจากพื้นที่ชลประทานและแหล่งน้ำ มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่ที่มีน้ำตลอดทั้งปี พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่ำและต่ำที่สุด มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1 ใน 2 ของพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ ซึ่งจะอยู่บริเวณทางตอนเหนือของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสันทราย (แผนที่ 4.99)

Agricultural

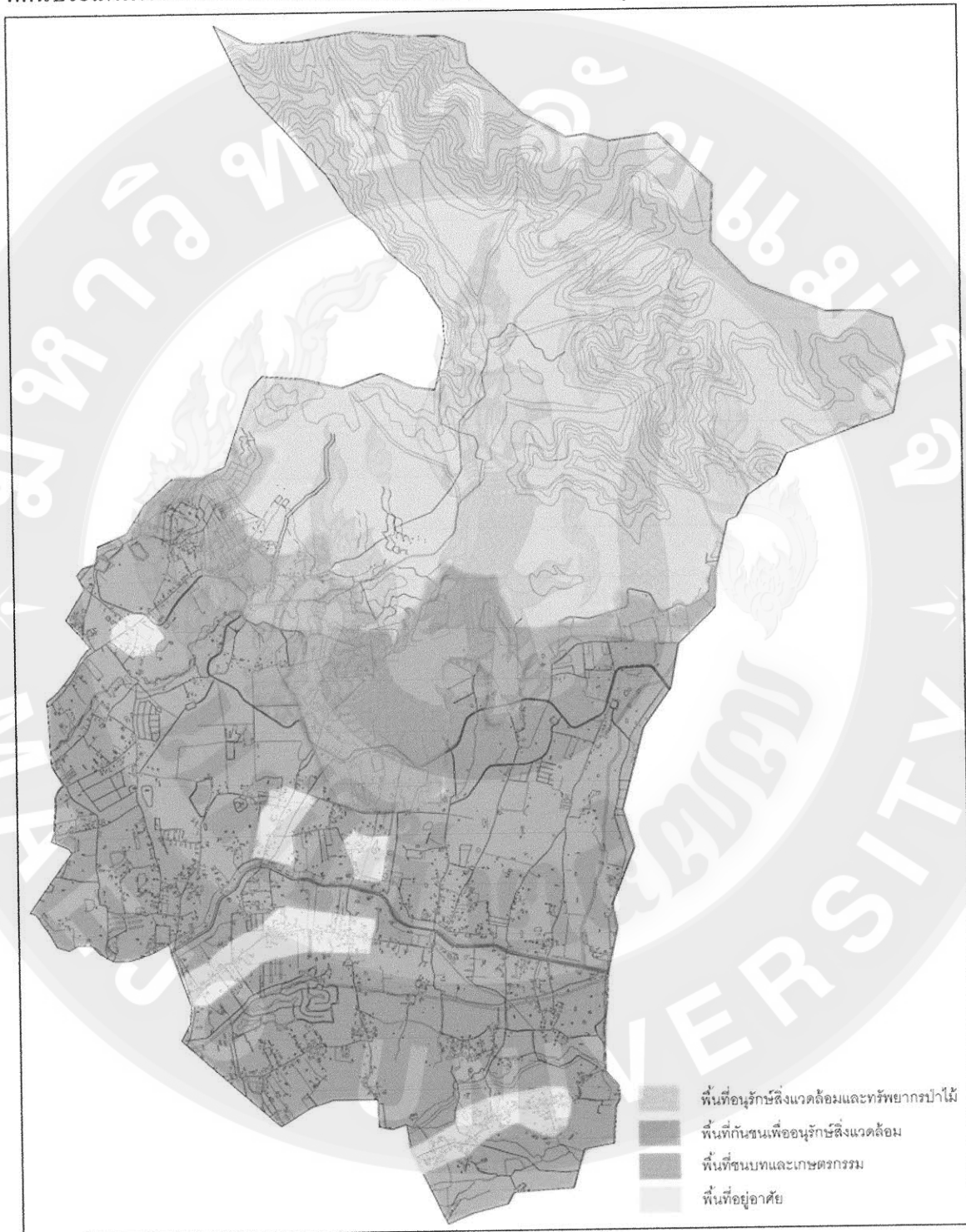

- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด
- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมาก
- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมปานกลาง
- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่ำ
- พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่ำที่สุด

ภาพที่ 4.99 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้านเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา พบว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม เนื่องจากปัจจัยทางกายภาพ ในด้านพื้นที่ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร โครงข่ายชลประทาน และแหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ความสะดวกในการเข้าถึง ปัจจัยด้านการบริการตลาด ปัจจัยด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านสถานพยาบาล แต่จากสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาได้มีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม เกษตรกรรม และมีการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมปะปนอยู่ด้วย และมีการพัฒนาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม โดยเฉพาะการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยที่มีความต้องการในการใช้พื้นที่เพิ่มขึ้น สังเกตได้จากการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรรที่เพิ่มตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก อันเนื่องมาจากความสะดวกในการเข้าถึง ส่งผลให้มีการขยายตัวด้านพาณิชยกรรมตามมาด้วย การพัฒนาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมเหล่านี้ เมื่อมีการพัฒนาไปแล้ว ย่อมยากแก่การนำพื้นที่กลับมาพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ควรสงวนพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของประเทศ เป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาและอนุรักษ์ไว้สำหรับชุมชนและประเทศ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง ในที่นี้คือ ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย ส่วนพื้นที่ที่เป็นรอยต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ควรกำหนดเป็นพื้นที่กันชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย แต่ได้มีการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรสำหรับพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาไว้ในลำดับต่อไป ให้เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำเกษตรมากที่สุด ได้แก่ พื้นที่บริเวณพื้นที่ตอนใต้และทางด้านทิศตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ตามแนวคลองชลประทานแม่แฝก จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานของเทศบาลตำบลป่าไผ่ที่มีลักษณะเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท การกำหนดการใช้ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางการเกษตรแบบชุมชนป่าไผ่ ควรน้อมนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืนของแหล่งอาหารที่จะส่งต่อให้คนรุ่นหลังได้มีพื้นที่สำหรับผลิตอาหารเลี้ยงคนในชุมชน ดังนั้น การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม ควรจะมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนสอดแทรกปะปนไปในพื้นที่เกษตรกรรมด้วย และในบางบริเวณมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมสอดแทรกไปด้วย ได้แก่ บริเวณตามแนวถนนสายหลักและสายรอง เช่น ถนนทางเข้าสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่ ฯลฯ ย่านวัดหนองอุโบสถ ย่านโบสถ์ธรรมนิคม ย่านคริสจักรนิคม ย่านโรงเรียนหนองเต่าคำ ย่านโรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น ย่านวัดเมืองขอนแก่น ย่านโรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์ นอกจากนี้ ได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุด บริเวณด้านตะวันตกของเทศบาล

ตำบลป่าไผ่ บริเวณย่านโรงเรียนบ้านโป่ง บริเวณตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ย่านวัดศรีบุญเรือง สถานีอนามัยศรีบุญเรือง โรงเรียนศรีบุญเรือง ตอนกลางของบ้านเกษตรพัฒนา โดยมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมสอดแทรกไปด้วย เพื่อให้บริการคนในชุมชน

ภาพที่ 4.100 แสดงการกำหนดการใช้ที่ดินตามศักยภาพของพื้นที่และบริบทของชุมชน

4.6 แนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลป่าไผ่

การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผลมาจากการศึกษาและการศึกษาสภาพปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ดังนั้น การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวคิดในการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด ดังนี้

1) การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้คำนึงถึง ความสัมพันธ์ของโครงสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยในการวางแผนยกระดับกายภาพและเศรษฐกิจเมือง ความมั่นคงด้านอาหาร และความยั่งยืนของระบบนิเวศ

2) การใช้ประโยชน์ที่ดิน ควรเป็นการวางแผนการใช้ที่ดินอยู่บนพื้นฐานแนวคิดหลักการเติบโตอย่างชาญฉลาด ในด้านการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน เพื่อประหยัดและความคุ้มค่าในการใช้ที่ดิน รวมทั้งเพื่อสงวนรักษาพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร สำหรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ผสมผสาน เป็นกิจกรรมมีความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน เช่น การผสมผสานกิจกรรมพาณิชยกรรม การพักอาศัย สังคม วัฒนธรรม และการเกษตรกรรม โดยลดการกระจุกกระจายของที่พักอาศัยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปยังพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ธรรมชาติ กายภาพที่ออกแบบต้องมีขนาดเหมาะสมตามลักษณะการใช้งานจริง นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องมีแนวขอบหรือมีขอบเขตพื้นที่อนุญาตให้พัฒนาอย่างชัดเจน โดยมีแนวคิดการใช้ที่ดินหลัก ๆ 3 ประเภท คือ

2.1) การใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยการสงวนพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของประเทศ เป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาและอนุรักษ์ไว้สำหรับชุมชนและประเทศ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง ในที่นี้คือ ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสันทราย ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าเขาดันน้ำลำธาร และแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีพื้นที่ดั้งเดิมตามธรรมชาติ และสร้างพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ไม่ให้ได้รับผลกระทบจากการแผ่ขยายของชุมชนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

2.2) การสร้างแนวขอบสีเขียว ให้เป็นพื้นที่ถาวรและสงวนรักษาให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นรอยต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้กับพื้นที่การเกษตร ควรกำหนดเป็นพื้นที่กันชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย แต่ได้มีการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร

2.3) การสงวนรักษาพื้นที่การเกษตร (Agriculture Land) ให้เป็นพื้นที่ถาวรและสงวนรักษาให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งกำหนดให้เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม โดยน้อมนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืนของแหล่งอาหารที่จะส่งต่อไปให้คนรุ่นหลังได้มีพื้นที่สำหรับผลิตอาหารเลี้ยงคนในชุมชน

3) การพัฒนาชุมชนให้มีเอกลักษณ์เฉพาะทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่โดดเด่น สำหรับชุมชนป่าไม้ที่เป็นชุมชนขนาดเล็กและมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ด้วยการวางผังและออกแบบกายภาพสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ให้มีความโดดเด่น สร้างกายภาพให้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยการเสริมศักยภาพฐานทรัพยากรที่ท้องถิ่นมีอยู่ให้เป็นอัตลักษณ์ที่มีความเด่นชัด รวมทั้งการปรับปรุงฟื้นฟูและออกแบบเส้นทางสีเขียว (Greenway) ที่โล่ง (Open Space) เช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาจะสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความเห็นร่วมและการสนับสนุนจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น ในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด จึงได้กำหนดให้มีการใช้ทุกกลยุทธ์ในการถ่ายทอดความรู้ สื่อสารกับประชาชน และนำข้อสรุปเข้าผสมผสานกับเกณฑ์หลัก นอกจากนี้ กำหนดให้น้องค์ความรู้จากแต่ละสาขาประยุกต์ใช้ และให้บูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าว เพื่อนำมาเป็นกรอบการปฏิบัติ ซึ่งหากแนวทางใดเมื่อประยุกต์ใช้แล้วเกิดผลในเชิงบวก และได้รับการยอมรับจากประชาชน หรือเมื่อได้เทียบเคียงการปฏิบัติกับสถาบันอื่นๆ แล้ว มีความโดดเด่น ก็ให้ถือว่าองค์ความรู้และวิธีการดังกล่าวเป็น “วิธีปฏิบัติที่ดี” ในการวางแผนพัฒนาเมืองซึ่งควรได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป รวมทั้งสร้างแผนงาน ผังการฟื้นฟูทางกายภาพ แผนปฏิบัติการ และข้อกำหนดให้มีความยืดหยุ่น สามารถรองรับการปรับปรุงแก้ไขตามโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนอกจากนี้ การระดมองค์ความรู้และประสบการณ์จากทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะก่อให้เกิดการสนับสนุนการปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางด้านการเกษตร ในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านกายภาพ

(1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ ป่าปลูกป่าและบำรุงรักษาป่าไม้เดิมของชุมชน รวมถึงการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ

(2) การพัฒนาระบบการจัดการน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ

เทศบาลตำบลป่าไผ่ กรมชลประทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเกษตรกร ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการน้ำให้ครอบคลุมและทั่วถึง พัฒนาโครงข่ายความเชื่อมโยงของแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นให้สัมพันธ์กัน พัฒนาแหล่งน้ำให้มีคุณภาพ รวมทั้งการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ไม่ให้มีการรुक้าลำน้ำสาธารณะ ขุดลอกลำน้ำที่ตื้นเขิน ดูแลรักษาแหล่งน้ำไม่ให้ตื้นเขิน และสามารถนำน้ำมาใช้ในการเกษตรได้

(3) การควบคุมโครงการก่อสร้างและโครงข่ายระบบสาธารณูปโภคให้เป็นระเบียบ

การพัฒนาโครงการคมนาคม โครงข่ายสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้มีความพร้อม และควรจะมีการควบคุมการพัฒนาไม่ให้มีมากเกินไปจนเกินไป จำเป็น นอกจากจะเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สิ้นเปลืองงบประมาณในการพัฒนาแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ ตามมาด้วย ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรม การพัฒนาโครงการคมนาคม โครงข่ายสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ควรจะเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองและส่งเสริมเน้นเพื่อการเกษตรเท่านั้น เช่น การพัฒนาระบบคมนาคม เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่เกษตรกรรม การขนส่งผลผลิต และการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

(4) การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ธรรมชาติ และพื้นที่กันชน (Buffer Zone)

ควรมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ โดยมีการกำหนดให้มีการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีระดับความเข้มข้นที่แตกต่างตามศักยภาพของพื้นที่ ควรสนับสนุนให้มีการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสมรรถนะดิน ซึ่งจะกำหนดรายละเอียดเป็นบริเวณที่เหมาะสมกับการเกษตรกรรมประเภทต่าง เช่น บริเวณที่เหมาะสมสำหรับการทำนา การปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผัก เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพมากที่สุด ควรกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม มีการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม และเพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำหลากในช่วงฤดูน้ำหลากและฤดูฝน โดยควรจะมีการห้ามการถมพื้นที่ หรือพัฒนาสิ่งปลูกสร้างใน

บริเวณนี้ เนื่องจากกีดขวางและปิดกั้นทิศทางการไหลของน้ำ อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นสำหรับพื้นที่ที่มีการพัฒนาด้านการให้บริการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ให้สามารถพัฒนาได้บ้าง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เป็นชุมชนเกษตรในพื้นที่ พื้นที่นอกเหนือจากนี้ ควรส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่อไป โดยควบคุมการพัฒนาต่างๆ เพื่อลดการขยายตัวของชุมชนรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม สำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพมากถึงปานกลาง ควรกำหนดเป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมเช่นกัน แต่สามารถพัฒนาได้บ้าง

ควรมีการกำหนดพื้นที่ที่เป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ และพื้นที่ชุมชน เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมืองรุกล้ำพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ ควรกำหนดพื้นที่สาธารณะต่างๆ ทั้งที่เป็นพื้นน้ำและพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ ที่ห้ามการพัฒนา

(5) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร

ควรมีการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าบ้านโป่ง การกำหนดพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรอย่างยั่งยืน การทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำการเกษตรตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯลฯ รวมถึงการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการเกษตรของชุมชนที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการปลูกฝังให้เด็กและคนรุ่นใหม่ มีความพึงพอใจและปรารถนาที่สืบต่อการทำการเกษตรกรรมต่อไป

(6) การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของชุมชนสำหรับการนันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจ

การพัฒนา ออกแบบ และปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะสวนสุขภาพ หนองน้ำสาธารณะต่างๆ ให้สวยงาม เพื่อเป็นพื้นที่นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน อันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

2) ด้านการเงิน

(1) การจัดหาเงินทุนให้แก่เกษตรกร โดยการจัดตั้งกองทุนหรือสหกรณ์

การจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกร ถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากต้นทุนในการลงทุนภาคการเกษตรสูง ประกอบราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอน ดังนั้น การจัดกองทุน

หรือการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบสหกรณ์ โดยเกษตรกรสามารถกู้เงินในลักษณะการยืมเงินเพื่อการลงทุนทางการเกษตร อาจจะเน้นไปที่การลงทุนทางการเกษตรที่ปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ หรือการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกษตรกรรม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าท้องตลาด และได้รับดอกเบี้ยในรูปแบบเงินปันผล ซึ่งไม่ต้องเสียภาษี หรือไม่คิดดอกเบี้ย แต่อาจคิดจากสัดส่วนของผลกำไรจากการขายผลผลิตเพียงเล็กน้อย เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถตั้งตัวได้ และจูงใจให้เกษตรกรพึงพอใจที่จะทำการเกษตรต่อไป โดยเฉพาะการสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นการปรับปรุงฟื้นฟูสมรรถนะดินและสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

(2) มาตรการด้านภาษี

สำหรับบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมที่ต้องการอนุรักษ์ไว้ ภาครัฐควรมีมาตรการทางภาษีในการลดหย่อนภาษี หรือกำหนดภาษีที่ดินในอัตราต่ำสำหรับการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม และมีการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรอย่างคุ้มค่า แต่สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม มีการกำหนดภาษีในระดับสูงขึ้น ส่วนพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีการใช้ประโยชน์ ควรมีการเก็บภาษีที่แพงกว่าพื้นที่ทำการเกษตรกรรม สำหรับพื้นที่เช่าเพื่อทำการเกษตร ควรมีการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีกรณีมีการทำสัญญาเช่าระยะยาว

3) ด้านการลงทุน

(1) การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และผลผลิต ให้มีคุณภาพดี

ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ผลผลิต ให้มีคุณภาพดี มีผลผลิตต่อไร่สูง รวมทั้งการพัฒนาปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อแจกจ่ายหรือถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มราคาผลผลิตให้ได้ราคาสูงขึ้น

(2) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแปรรูปผลผลิต

ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเกษตรกรมีการแปรรูปผลผลิต รวมทั้งมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยมีการผลิตที่หลากหลาย หรือแปรรูปผลผลิตเดิมให้มีมูลค่าสูงขึ้น อาทิ การทำผลไม้อบแห้ง การปลูกผักแบบไร้ดิน เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการจัดงานหรือจัดกิจกรรม แสดงพืชผลทางการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรที่มีการแปรรูป

แล้ว เพื่อให้เกษตรกรแสดงความสามารถทางด้านการผลิตอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร รวมทั้งเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้านการเกษตร

(3) การพัฒนาตลาดกลางเพื่อการเกษตร

ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดหาตลาดกลางเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการเพิ่มทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการขายผลผลิตทางการเกษตร ให้ได้ราคาสูงขึ้น รวมทั้งเป็นการตรวจสอบระดับราคาสินค้าทางการเกษตรด้วย

(4) มาตรการด้านการตลาด

ในส่วนของมาตรการทางการตลาด ภาครัฐควรมีการกำหนดมาตรการควบคุมสัดส่วนระหว่างราคาประกันผลผลิต ราคาผลผลิต และราคาปัจจัยการผลิตให้ชัดเจน รวมทั้งการหาแหล่งรับซื้อผลผลิตให้กับเกษตรกร การทำการตลาด ในการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นการท่องเที่ยวทางการเกษตรกรรม โดยการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลด้านการเกษตร และวัฒนธรรมการเกษตรที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว

4) ด้านการศึกษาและการฝึกอบรม

(1) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยการจัดหาแหล่งเงินทุน ในการช่วยเหลือด้านการศึกษา สำหรับเยาวชนที่ยากจน

(2) การปลูกจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนให้เห็นความสำคัญของพื้นที่เกษตรกรรม

ภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกร ประชาชนและเยาวชน ให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่า พื้นที่เกษตรกรรม สิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียว รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และควรมีการส่งเสริมและปลูกฝังให้เยาวชนรักและภูมิใจในการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมต่อไป อาจจะด้วยการจัดงานหรือจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเกษตร ประโยชน์ของพื้นที่เกษตรและพื้นที่สีเขียว และมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง ทั้งในรูปแบบสื่อโฆษณา และโลกออนไลน์

(3) การพัฒนาให้ความรู้และข่าวสารแก่เกษตรกร

ภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ และจัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ๆ เทคโนโลยีการผลิต ระบบการผลิตด้านการเกษตรกรรม การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยการให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญ เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ด้วยการสาธิตและให้เกษตรกรได้มีการปฏิบัติงานจริง อาจจะมีการศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร

รวมทั้งการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและทุนในการทำเกษตรกรรม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ไม่ใช่สารเคมี การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการเกษตรมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ เพื่อเพิ่มรายได้ กระตุ้นให้เกษตรกรมีความตื่นตัว และต้องการทำการเกษตรกรรมต่อไป

5) ด้านสังคม

(1) การพัฒนาการรวมกลุ่มด้านการเกษตร

ภาครัฐ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันทางการเกษตร สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อช่วยเหลือกันในการทำการเกษตร เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ร่วมมือกันในการวางแผนพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนและพอเพียง และสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

(2) การสร้างศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Community Center)

เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนแบบยั่งยืนได้ ทั้งด้านการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการรวมกลุ่มของคนในชุมชนและเยาวชนที่สนใจที่จะเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้ของชุมชนสู่สาธารณชน เป็นการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน ด้วยการสร้างความเข้าใจ ปรับความคิดใหม่ ทำให้เห็นผลอย่างจริงจังจากกลุ่มเล็กๆ แล้วค่อยขยายกลุ่มออกไป

6) ด้านระเบียบข้อกฎหมาย

(1) จัดตั้งกฎหมายและระเบียบในการนำขยะมาทิ้งในหมู่บ้าน

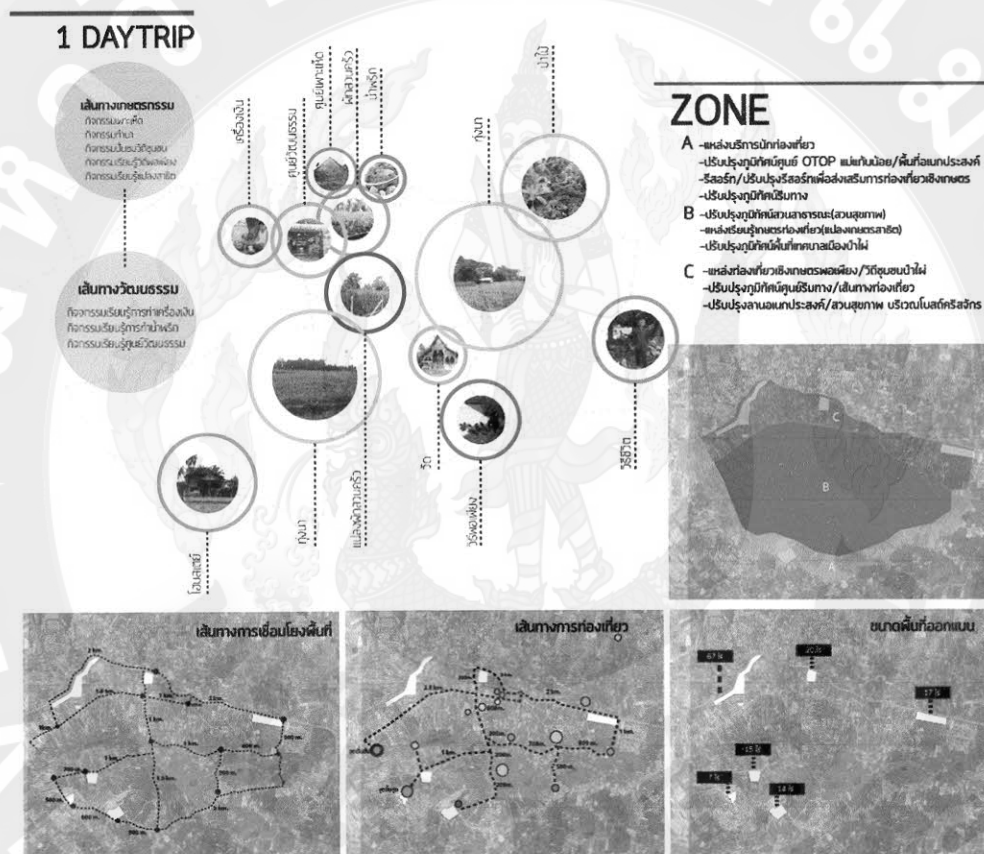
(2) จัดตั้งกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้

การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะประสบความสำเร็จได้ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของคนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเกษตรต้นแบบอย่างยั่งยืน ดังนั้น การเลือกแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

4.7 ตัวอย่างโครงการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร

โครงการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นกรณีศึกษา ที่มาจากการบูรณาการงานวิจัยฉบับนี้ กับรายวิชา ภาส 471 การวางแผนเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน ของนักศึกษาสาขาวิชาภูมิสถาปัตย์กรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม

โดยนักศึกษาได้เสนอเส้นทางท่องเที่ยว 1 วัน ประกอบด้วยเส้นทางเกษตรกรรม เส้นทางวัฒนธรรม

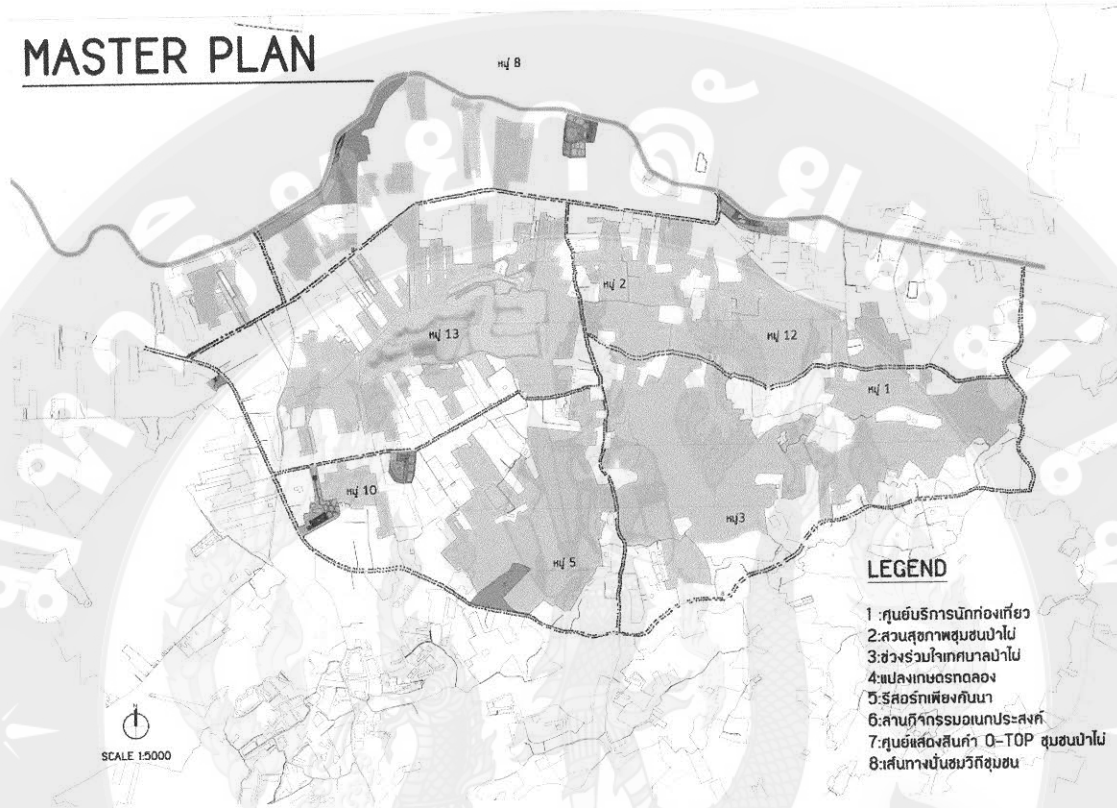
สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนเส้นทางท่องเที่ยวนี้ ประกอบด้วย

- 1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- 2) สวนสุขภาพชุมชนป่าไผ่
- 3) ช่วงร่วมใจเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 4) แปลงเกษตรทดลอง
- 5) ริสอร์ทเพียงคันทนา
- 6) ลานกิจกรรมอเนกประสงค์

7) ศูนย์แสดงสินค้า O-TOP ชุมชนป่าไผ่

8) เส้นทางชมวิถีชุมชน

MASTER PLAN

1 จุดต้อนรับและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

PERSPECTIVE

SECTION A-A'

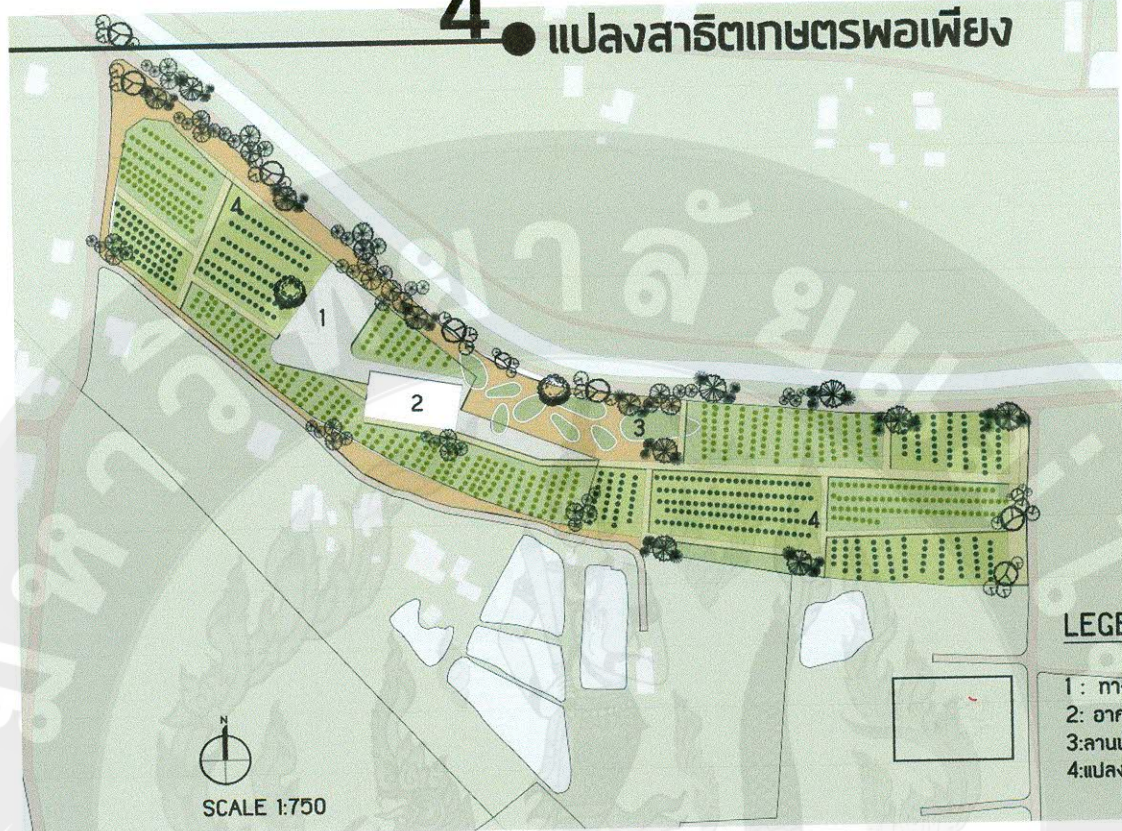
3. ช่วงรวมใจชุมชนป่าไฟ

SECTION B-B'

4 ● แปลงสาริตเกษตรพอเพียง

PERSPECTIVE

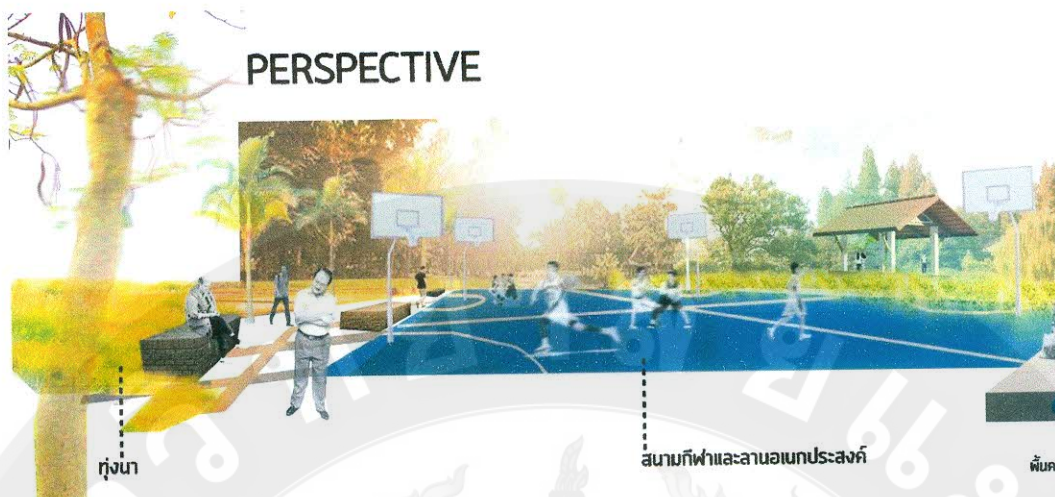
บริเวณแปลงสาริตในการปลูกผักและสาริต

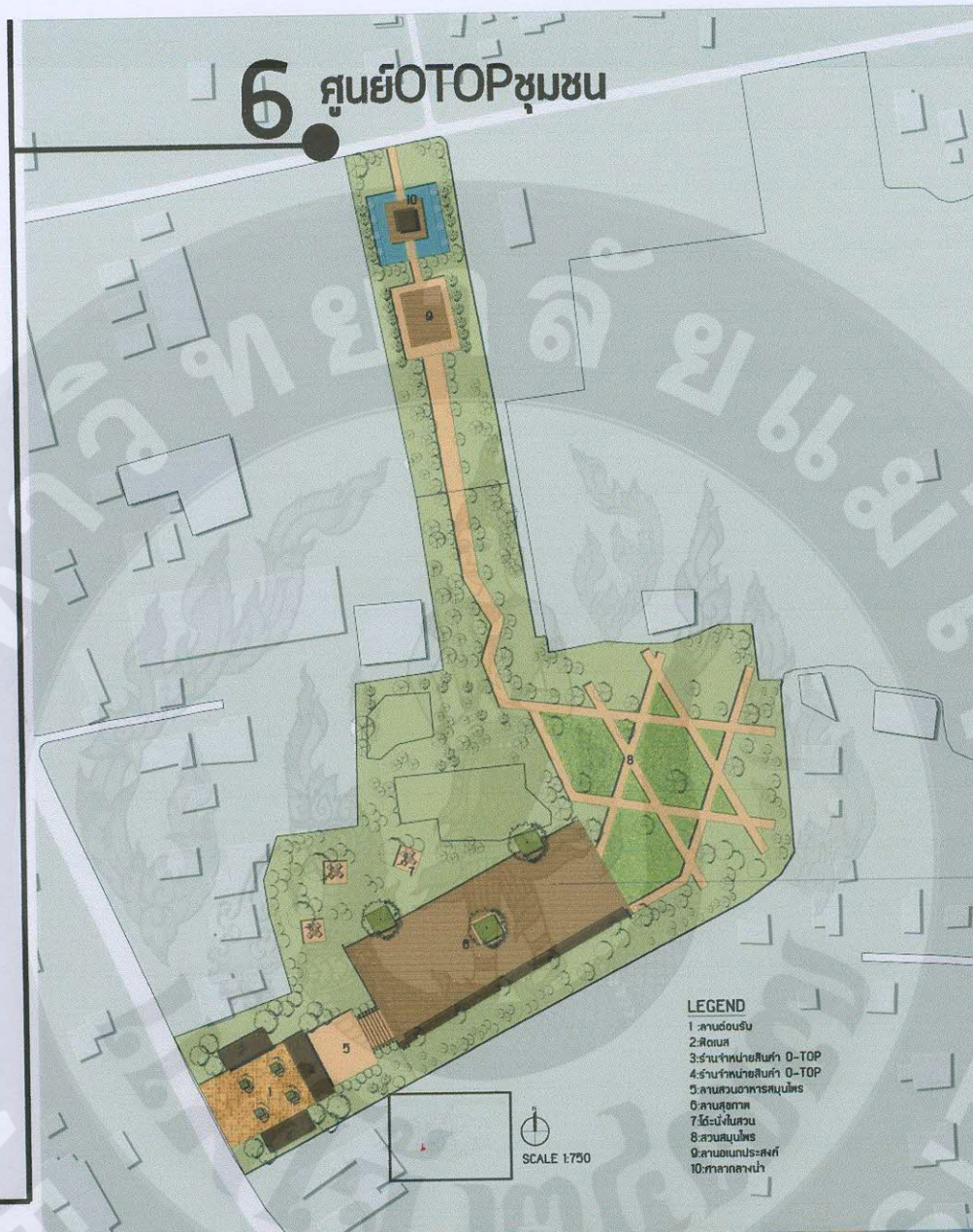

SECTION C-C'

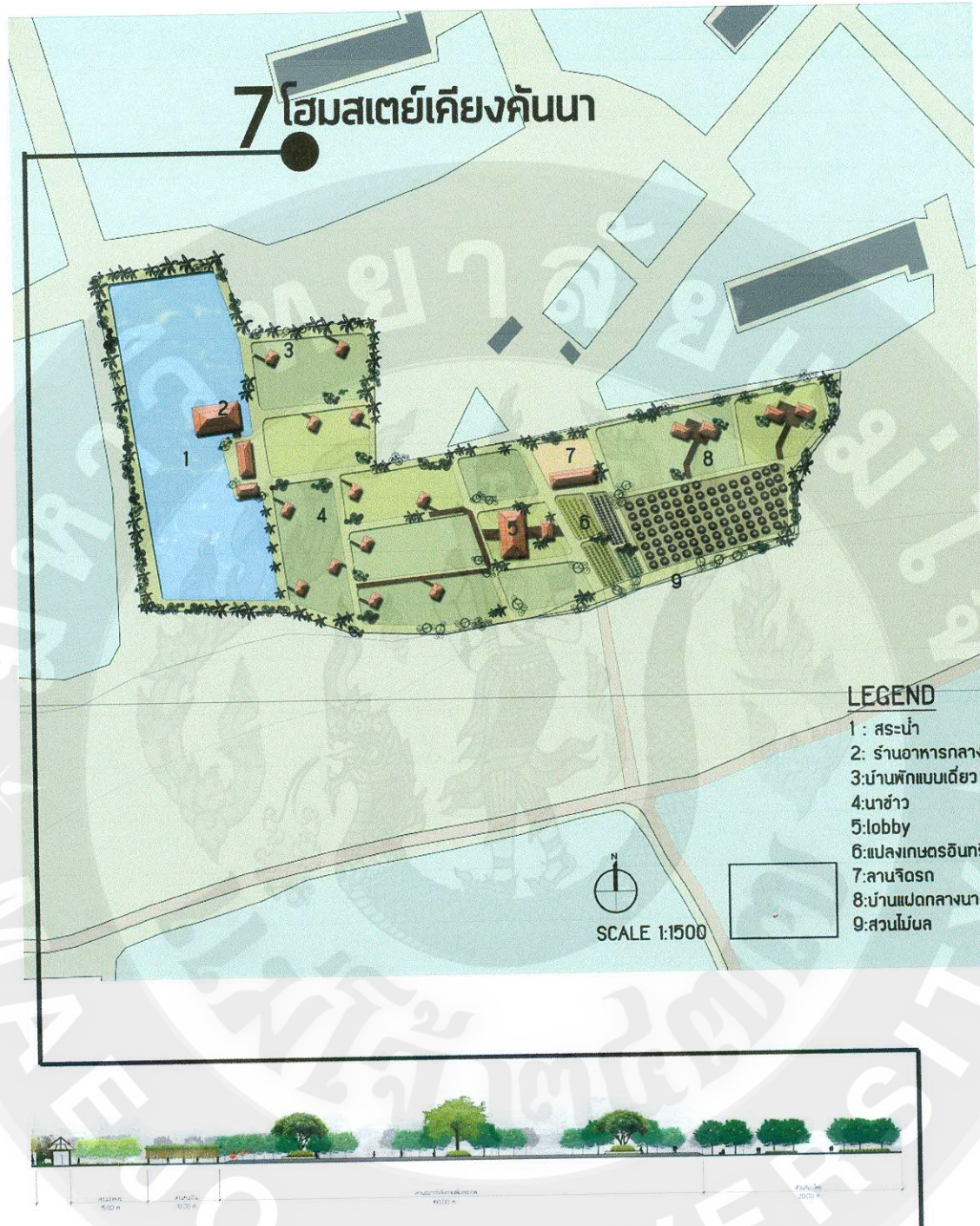

6. ศูนย์ O-TOP ชุมชน

PERSPECTIVE

ศาลาพักผ่อน

ศาลาไม้ สูง 4 เมตร
กว้าง 3.5 ม. ยาว 5 ม.

Typical Design

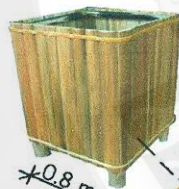
บ้านไม้ไฟ

รีสอร์ท

แผ่นไม้ 2"x6"
เสาไม้กลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 นิ้ว

1.0 m.

ถึงขยะ

ไม้ไฟเหลาต่อเป็นแผ่น
ไม้ไฟขนาด 2 นิ้ว

ชาน

ตัวบ้าน

ห้องน้ำ

หลังคาสูงจาก

5 m.

Plan

2 m. 2.5 m. 2.5 m.

เพื่อความกลมกลืน จึงเลือกใช้วัสดุพื้นดินที่เป็นเอกลักษณ์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพโดยทั่วไป สภาพปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรมที่เหมาะสม ในบทที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงศักยภาพด้านกายภาพของพื้นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์ ทางด้านการเกษตร ซึ่งผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

เทศบาลตำบลป่าไผ่ ลักษณะเป็นชุมชนเกษตรที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำสวน ลักษณะพื้นที่ในอดีตเป็นที่ราบเชิงเขาและมีต้นไผ่ ขึ้นอยู่มากมาย จึงได้ตั้งชื่อว่า "บ้านป่าไผ่" ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ บางส่วนเป็นภูเขาที่มีความลาดชัน สองข้างทางเป็นป่าไม้โปร่ง แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างห้วยโจ้ อ่างเก็บน้ำ ห้วยสะแล้ง และคลองชลประทาน สำหรับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ศึกษา มีสภาพภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมฝ่ายใต้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกันยายน โดยได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพาเอาความหนาวเย็นจากประเทศจีนลง มาปกคลุม ประเทศไทยตอนบน โดยมีระยะเวลาในการปลูกพืชที่เหมาะสมกับจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ ในช่วงปลายเดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน

ส่วนลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ค่อนข้างต่ำ จนถึงต่ำ และต่ำมาก ซึ่งสามารถจำแนกศักยภาพของดินได้ 4 ประเภท คือ

(1) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำนาในช่วงฤดูฝน และเหมาะสมกับการปลูกพืชไร่และพืชผักในช่วงฤดูแล้ง ถ้ามีระบบชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติเข้าถึง อยู่บริเวณ อยู่ทางตอนใต้ ตอนกลางบางส่วนของพื้นที่ศึกษา

(2) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น เก็บกักน้ำไม่ ค่อยอยู่ อยู่บริเวณทางตอนตะวันออกบางส่วน ตะวันตกบางส่วน ตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ ศึกษาและทางตอนเหนือต่อจากที่ลาดเชิงเขา นอกจากนี้มีบางบริเวณที่เหมาะสมกับการปลูกทุ่งหญ้า

เลี้ยงสัตว์อีกด้วย ได้แก่ พื้นที่ปลูกกลั่นลอนลาดถึงเนินเขา ซึ่งอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

(3) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด เนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมาก มีก้อนหินหรือเศษหินที่หน้าผิวดิน สภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำ อยู่ตอนกลางของพื้นที่ศึกษา อยู่ห่างจากเขตป่าทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

(4) ดินที่มีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เนื่องจากเป็นดินตื้น มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเทเฉลี่ยเกิน 35 % ยากต่อการชะล้างพังทลายของดิน อยู่ในเขตป่าทางด้านตอนเหนือของพื้นที่ศึกษา และตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา

ด้านทรัพยากรป่าไม้ในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อยู่ทางตอนเหนือของเทศบาลอยู่ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 242 (พ.ศ. 2510) ครอบคลุมท้องที่ ตำบลแม่แฝก ตำบลหนองหาน ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลป่าไผ่ ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ด้านสภาพการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา พบว่า มีการใช้ที่ดินประเภทป่าไม้ เป็นการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ คือ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสนทราย อยู่ทางตอนบนของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ในเขตหมู่ที่ 6 บ้านโป่ง หมู่ที่ 15 เกษตรพัฒนา และหมู่ที่ 8 ศรีวังธาร รองลงมาเป็นการใช้ที่ดินประเภทพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วยนาข้าว ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และบริเวณตอนกลาง มีการใช้ที่ดินประเภทสวนผลไม้และนาข้าวบางบริเวณ ส่วนการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านค้าปลีกอื่นๆ ซึ่งจะเกาะกลุ่มตามแนวถนนสายหลัก สำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยจะกระจายตามแนวถนนและพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ มีการใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กระจายในแต่ละชุมชน

ส่วนสภาพปัญหาในชุมชน ประกอบด้วยปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่ไม่ทั่วถึง เช่น ไฟฟ้า ทางระบายน้ำ น้ำใช้ในอุปโลกและบริโภค และโครงสร้างพื้นฐานบางอย่างอยู่ในสภาพทรุดโทรม เช่น ถนน รวมถึงลำเหมือง ลำน้ำค้างที่อยู่ในสภาพตื้นเขิน นอกจากนี้มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ด้านเศรษฐกิจ เช่น การไม่มีอาชีพเสริม ผลผลิตราคาตกต่ำ ต้นทุนในการเกษตรสูง ขาดตลาดกลางที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร ขาดเงินทุนหมุนเวียน ด้านสังคม การเมือง การปกครอง เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยหน้าที่ ปัญหาสตรี ผู้สูงอายุ เด็ก การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ความไม่ปลอดภัย ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เช่น

เยาวชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่ได้ได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ไม่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง ประเพณีบางอย่างสูญหายไป ขาดความหวงแหนและสำนึกรักบ้านเกิด ด้านสาธารณสุข เช่น ขาดแคลนเครื่องเวชภัณฑ์ ขาดความรู้ในการดูแลรักษาเบื้องต้น บริโภคของสุกๆ ดิบๆ โรคระบาดตามฤดูกาล ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ขาดการจัดการกับขยะที่ดี ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตร และปล่อยลงสู่แม่น้ำลำคลอง

สำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) พบว่าเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีจุดแข็งดังนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้และหนองน้ำสาธารณะประโยชน์ มีระบบชลประทานสามารถทำการเกษตรได้ทุกฤดูกาล สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้นำและองค์กรมีความเข้มแข็ง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพและรายได้อยู่อย่างพอเพียง ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรจากผู้มีประสบการณ์ของชุมชน มีสถานศึกษาอยู่ในพื้นที่ มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้ได้รับรู้โดยทั่วกัน มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย ประชาชนส่วนใหญ่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่สามารถเข้าถึงสื่อ เพื่อเสริมองค์ความรู้ได้ง่าย มีสถานที่ออกกำลังกายของประชาชน มีสถานบริการ สถานประกอบการที่หลากหลาย มีการร่วมกันบริหารจัดการชุมชน นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติ ส่งเสริมให้มีการประนีประนอมยอมความ มีกฎระเบียบข้อบังคับใช้ในชุมชนสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือสิ่งผิดกฎหมาย อยู่ไม่ห่างจากสถาบันการศึกษา มีกลุ่มองค์กรจากหลายสถาบันเข้ามาศึกษาดูงานการทำงานโดยใช้สี่เดือนคืน มีโอกาสได้รับสื่อหลายรูปแบบ

จุดอ่อน / จุดด้อย (Weakness) ได้แก่ ถนนสายหลักและสายรองของชุมชนยังไม่ค่อยได้รับการพัฒนา ไม่มีป้ายบอกทาง และถนนขอยในชุมชน ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือโบราณสถาน มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าไม้ น้ำประปาสำหรับอุปโภคบริโภคมีไม่ทั่วถึง ไฟฟ้าและไฟกิ่งสาธารณะมีไม่ทั่วถึง เกษตรกรมักจะถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ไม่มีตลาดชุมชน/ตลาดกลางรับซื้อผลิตทางการเกษตร ไม่มีร้านค้าสหกรณ์การเกษตรประจำชุมชน ดันทุนด้านการเกษตรสูง การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุไม่ทั่วถึง เยาวชนไม่รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น สุขภาพของประชาชนในชุมชนไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่มีการกำจัดขยะไม่ถูกวิธี การส่งบุตรหลานไปศึกษายังนอกพื้นที่ ส่งผลให้สถาบันการศึกษามีนักเรียนน้อย เยาวชนที่มีฐานะยากจนไม่ได้เรียนต่อ ขาดวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ทันสมัยและจำเป็นประจำชุมชน การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ขาดความเข้าใจเรื่องกฎหมาย การไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อกฎหมาย มีการแอบอ้างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่

ปฏิบัติตามระเบียบข้อกฎหมาย ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางขาดงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

โอกาส (Opportunity) ได้แก่ มีนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการแก่ผู้ขึ้นทะเบียนไว้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การจัดระเบียบสังคม การได้รับงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจและงบประมาณกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน การได้รับความช่วยเหลือด้านสุขภาพจากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีแหล่งรับซื้อสินค้าชุมชนจากภายนอก มีแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้กับชุมชน มีโอกาสพบปะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กรและหน่วยงานอื่นๆ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ และส่วนราชการ อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น การกระจายอำนาจมาสู่การปกครองท้องถิ่น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางเกษตร เป็นแหล่งสนับสนุนการทำเกษตรที่สามารถยั่งยืน

อุปสรรค / ข้อจำกัด (Treat) การซื้อที่ดินจากคนภายนอกชุมชน เพื่อทำเป็นบ้านจัดสรร งบประมาณการพัฒนาชุมชนมีอยู่อย่างจำกัดและต้องอาศัยงบประมาณจากส่วนกลาง การให้ความช่วยเหลือจากภาคราชการส่วนกลางขาดความชัดเจนแน่นอนและต่อเนื่อง ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายได้เท่าเดิม ราคาผลผลิตทางการเกษตรขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง การรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวันขึ้น การได้รับข้อมูลข่าวสารในแต่ละครั้งจากองค์กรภายนอกไม่เหมือนกัน ก่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ภาวะทางการเมืองการปกครองที่ความผันผวนบ่อยครั้ง นโยบายทางการเมืองที่ไม่มีความแน่นอน การประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กร หรือส่วนราชการ มีความซ้ำซ้อน หลายขั้นตอน ยุ่งยาก เสียเวลา ลำช้า นโยบายการพัฒนาแห่งชาติยังเอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นกลางขึ้นไป

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา พบว่า พื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม เนื่องจากปัจจัยทางกายภาพ ในด้านพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร โครงข่ายชลประทาน และแหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ความสะดวกในการเข้าถึง ปัจจัยด้านการบริการตลาด ปัจจัยด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านสถานพยาบาล การพัฒนาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม โดยเฉพาะการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยที่มีความต้องการในการใช้พื้นที่เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรรที่เพิ่มตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก อันเนื่องมาจากความสะดวกในการเข้าถึง ส่งผลให้มีการขยายตัวด้านพาณิชยกรรมตามมาด้วย ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ควรสงวนพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ โดยไม่นำมาพัฒนาเป็นเมือง ในที่นี้คือ ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีและป่าสงวนแห่งชาติป่าสนทราย ส่วนพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาไว้ถาวรต่อไป คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการทำเกษตรมากที่สุด ได้แก่ พื้นที่

บริเวณพื้นที่ตอนใต้และทางด้านทิศตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ตามแนวคลองชลประทานแม่แฝก จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานของเทศบาลตำบลป่าไผ่ที่มีลักษณะเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท อย่างไรก็ตาม การกำหนดการใช้ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางการเกษตรแบบชุมชนป่าไผ่ ควรน้อมนำแนวพระราชดำริสหกรณ์การเกษตรเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ดังนั้น การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม ควรจะมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนสอดแทรกปะปนไปในพื้นที่เกษตรกรรมด้วย และในบางบริเวณมีการใช้ที่ดินประเภทที่พาณิชยกรรมสอดแทรกไปด้วย ได้แก่ บริเวณตามแนวถนนสายหลักและสายรอง เช่น ถนนทางเข้าสำนักงานเทศบาลตำบลป่าไผ่ ฯลฯ ย่านวัดหนองอุโบสถ ย่านโบสถ์ธรรมนิคม ย่านคริสจักรนิคม ย่านโรงเรียนหนองเต่าคำ ย่านโรงเรียนบ้านเมืองขอนแก่น ย่านวัดเมืองขอนแก่น ย่านโรงเรียนอนุบาลวรรณรัตน์ นอกจากนี้ ได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากที่สุด บริเวณด้านตะวันตกของเทศบาลตำบลป่าไผ่ บริเวณย่านโรงเรียนบ้านโป่ง บริเวณตอนกลางของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ย่านวัดศรีบุญเรือง สถานีอนามัยศรีบุญเรือง โรงเรียนศรีบุญเรือง ตอนกลางของบ้านเกษตรพัฒนา โดยมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมสอดแทรกไปด้วย เพื่อให้บริการคนในชุมชน

แนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลป่าไผ่

การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วม ภูมิศึกษา เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผลมาจากการศึกษาและการศึกษาสภาพปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีแนวคิดในการวางแผนพัฒนาชุมชน ที่อยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด ดังนี้

1) การวางแผนพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในการยกระดับกายภาพและเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านอาหาร และความยั่งยืนของระบบนิเวศ

2) การใช้ที่ดินแบบผสมผสาน เพื่อประหยัดและความคุ้มค่าในการใช้ที่ดิน รวมทั้งเพื่อสงวนรักษาพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร สำหรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ผสมผสาน เป็นกิจกรรมมีความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน ลดการกระจุกกระจายของที่พักอาศัยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปยังพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ธรรมชาติ

3) การพัฒนาชุมชนให้มีเอกลักษณ์เฉพาะทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่โดดเด่น สำหรับชุมชนป่าไผ่ที่เป็นชุมชนขนาดเล็กและมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท การวางแผนและออกแบบ กายภาพสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความโดดเด่น เช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิง เกษตร

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยการถ่ายทอดความรู้ และสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งนำองค์ความรู้ จากแต่ละสาขาประยุกต์ใช้ และให้บูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าว เพื่อนำมาเป็นกรอบการปฏิบัติ ซึ่ง การระดมองค์ความรู้และประสบการณ์จากทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะก่อให้เกิดการสนับสนุน การปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

โดยมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางการเกษตร ในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านกายภาพ

(1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้คนใน ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ ป่าปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้เดิมของชุมชน

(2) การพัฒนาระบบการจัดการน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานให้มี ประสิทธิภาพ พัฒนาโครงข่ายความเชื่อมโยงของแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นให้ สัมพันธ์กัน พัฒนาแหล่งน้ำให้มีคุณภาพ ไม่ให้มีการรุกราลำน้ำสาธารณะ ดูแลรักษาแหล่งน้ำไม่ให้ ดินเลน และสามารถนำน้ำมาใช้ในการเกษตรได้

(3) การควบคุมโครงการก่อสร้างและโครงข่ายระบบสาธารณูปโภคให้เป็น ระเบียบ ควรจะมีการควบคุมการพัฒนาไม่ให้มีมากเกินไปจนความจำเป็น โครงสร้างพื้นฐานควรจะเป็น การพัฒนาที่ตอบสนองและส่งเสริมเน้นเพื่อการเกษตรเท่านั้น

(4) การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ ธรรมชาติ และพื้นที่กันชน (Buffer Zone) กำหนดให้มีการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีระดับความเข้มข้นที่ แตกต่างตามศักยภาพของพื้นที่ ควรสนับสนุนให้มีการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสมรรถนะดิน ควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม และเพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำหลากในช่วงฤดู น้ำหลากและฤดูฝน โดยควรจะมีการห้ามการถมพื้นที่ หรือพัฒนาสิ่งปลูกสร้างในบริเวณนี้ เนื่องจากกีดขวางและปิดกั้นทิศทางการไหลของน้ำ ควบคุมการพัฒนาต่างๆ เพื่อลดการขยายตัว ของชุมชนรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม ควรมีการกำหนดพื้นที่ที่เป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ระหว่าง พื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่ชุมชน เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมืองรุกล้ำพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

(5) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร ควรมีการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ป่าบ้านโป่ง การกำหนดพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร รวมถึงการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการเกษตรของชุมชนที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการปลูกฝังให้เด็กและคนรุ่นหนุ่มสาวในการสืบทอดภูมิปัญญาและประเพณีวัฒนธรรมต่อไป

(6) การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของชุมชนสำหรับการนันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจ

2) ด้านการเงิน

(1) การจัดหาเงินทุนให้แก่เกษตรกร โดยการจัดตั้งกองทุนหรือสหกรณ์

(2) มาตรการด้านภาษี ภาครัฐควรมีมาตรการทางภาษีในการลดหย่อนภาษี หรือกำหนดภาษีที่ดินในอัตราต่ำสำหรับการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม และมีการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรอย่างคุ้มค่า แต่สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม มีการกำหนดภาษีในระดับสูงขึ้น ส่วนพื้นที่ที่กว้างเปล่าไม่มีการใช้ประโยชน์ ควรมีการเก็บภาษีที่แพงกว่าพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

3) ด้านการลงทุน

(1) การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และผลผลิต ให้มีคุณภาพดี มีผลผลิตต่อไร่สูง รวมทั้งการพัฒนาปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

(2) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแปรรูปผลผลิต มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยมีการผลิตที่หลากหลาย หรือแปรรูปผลผลิตเดิมให้มีมูลค่าสูงขึ้น ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการจัดงานหรือจัดกิจกรรม แสวงหาผลทางการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรที่มีการแปรรูปแล้ว เพื่อให้เกษตรกรแสดงความสามารถทางด้านการผลิตอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร

(3) การพัฒนาตลาดกลางเพื่อการเกษตร ควรมีการจัดหาตลาดกลางเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการเพิ่มทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการขายผลผลิตทางการเกษตร ให้ได้ราคาสูงขึ้น

(4) มาตรการด้านการตลาด ควรมีการกำหนดมาตรการควบคุมสัดส่วนระหว่างราคาประกันผลผลิต ราคาผลผลิต และราคาปัจจัยการผลิตให้ชัดเจน รวมทั้งการหาแหล่งรับซื้อผลผลิตให้กับเกษตรกร การทำการตลาด ในการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นการท่องเที่ยวทางการเกษตรกรรม

4) ด้านการศึกษาและการฝึกอบรม

- (1) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- (2) การปลูกจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนให้เห็นความสำคัญของพื้นที่

เกษตรกรรม

- (3) การพัฒนาให้ความรู้และข่าวสารแก่เกษตรกร

5) ด้านสังคม

(1) การพัฒนาการรวมกลุ่มด้านการเกษตร สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อช่วยเหลือกันในการทำเกษตร เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ร่วมมือกันในการวางแผนพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนและพอเพียง และสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

(2) การสร้างศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Community Center) เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนแบบยั่งยืน ทั้งด้านการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

6) ด้านระเบียบข้อกฎหมาย

- (1) จัดตั้งกฎหมายและระเบียบในการนำขยะมาทิ้งในหมู่บ้าน
- (2) จัดตั้งกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนโครงการ เพื่อให้ครอบคลุมถึงกระบวนการวางแผนการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

จุฬาลงกรณ์, มหาวิทยาลัย. มปป. **เทคนิคการวางผังเมือง**. เอกสารประกอบการบรรยายการวางผังเมือง,

ผังเมือง, กรม. 2536. **การวิเคราะห์เมือง**. กรุงเทพฯ.

ผังเมือง, กรม. 2540. **เทคนิคการวางผังเมือง**. กรุงเทพฯ.

รังสรรค์ นันทากาวงศ์. 2531. **การศึกษาความสามารถในการด้านการบุกรุกของพื้นที่เมือง ที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรมชนเมือง : กรณีศึกษาเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ผังเมืองมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.

Bather, N.J. 1976. **The Speculative Residential Developer and Urban Growth**. Reading Geographical Papers No.47. Department of Geography, University of Reading : London.

Blumenfeld, Hans. 1954. The tidal wave of metropolitan expansion. **Journal of the American Institute of Planners**. American Institute of Planners : Colorado.

Bryant, C.R. and Greaves. 1978. The importance of regional variation in the analysis of urbanization-agriculture interactions. **Cahiers de Geographie du Quebec**. Department de Geographie de l'Universite Laval : Quebec.

Chapin, F. Stuart and Shirley F. Weiss. 1962. **Factors Influencing Land Development : Evaluations of Inputs for a Forecast Model**. Urban Studies Research monograph. Institute for Research in Social Science, University of North Carolina : Chapel Hill.

Golany, Gideon. 1976. **New-Town Planning : Principles and Practice**. John Wiley & Sons. : New York.

Goldberg, M.A. 1974. Residential developer behavior : Some empirical findings. **Land Economics (50)**. University of Wisconsin Press : Madison.

Harmer, J.A. and D.J. Webb. 1978. Developer decision making in the residential land acquisition process : A generalized model based on the Sydney experience. **Environment and Planning**. Pion : London.

Honea, Robert B. 1976. **Toward the Modeling of Land Use Change : A Spatial Analysis Using Remote Sensing and Historical Data, Final Report**. Environmental and Regional Research Associates : Johnson City.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำอธิบายกลุ่มชุดดิน

กรมพัฒนาที่ดินสามารถแบ่งดินในประเทศไทยออกได้เป็น 62 กลุ่มชุดดิน โดยจังหวัด เชียงใหม่ พบ 23 กลุ่มชุดดิน ในที่นี้ไม่รวมกลุ่มชุดดินที่ 62 คือ พื้นที่ลาดชันเชิงชันหรือพื้นที่ภูเขา ซึ่งพื้นที่ภูเขาในที่นี้จัดให้เป็นพื้นที่เบ็ดเตล็ด (สัญลักษณ์ SC) ในแต่ละตำบลมีกลุ่มชุดดินไม่ครบทุก กลุ่มชุดดินขึ้นกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการกำเนิดดิน กลุ่มชุดดินของเทศบาลตำบลป่าไผ่ แบ่งได้ ดังนี้

กลุ่มชุดดินที่ 5

กลุ่มชุดดินที่ 5 เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัสดุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบในบริเวณ ที่ราบตะกอนน้ำพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน เป็นดินลึกที่มีการระบาย น้ำเลวหรือค่อนข้างเลว มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว เนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวหรือดินเหนียว สี เทาแก่ ดินล่างเป็นดินเหนียวสีน้ำตาลอ่อน หรือสีเทา มีจุดประสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดงตลอดชั้น ดินดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีเทาแก่ น้ำตาลปนเทา ดินล่างมีสี เทาอ่อนหรือสีเทา มีจุดประสีน้ำตาลแก่และน้ำตาลปนเหลือง ตลอดชั้นดินมักพบก้อนสารเคมี เหล็กและแมงกานีสปะปนอยู่ในพื้นที่ปลูกของไม้ผลแต่ละชนิดชั้นดินลึกดินกลุ่มดินนี้ เกิดจากพวก ตะกอนลำน้ำ และเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว พบในพื้นที่ ราบเรียบตามลานตะพักลำน้ำค่อนข้าง ใหม่ และลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ น้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า 30 ซม. นาน 3-5 เดือน ดินมีความอุดม สมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง pH 5.5-6.5 แต่ถ้าดินมีก้อนปูนปะปนในดินชั้นล่าง ดินชั้นนี้จะปฏิกิริยาเป็นด่างอ่อน pH 7.5-8.0 ได้แก่ ชุดดินหางดง และ พาน ปัจจุบันบริเวณ ดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำใช้ปลูกพืชไร่ พืชผัก และยาสูบในช่วงฤดูแล้ง ข้าว ที่ปลูกโดยมากให้ผลผลิตค่อนข้างสูง

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ในฤดูฝนน้ำแช่ขังนาน 3 - 5 เดือน ดินมีการระบายน้ำเลว

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : เมื่อพิจารณาถึงสภาพพื้นที่ ลักษณะเนื้อดินและการ ระบายน้ำของดิน กลุ่มชุดดินที่ 5 มีความเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าปลูกพืชไร่ ไม้ผล และ พืชผัก ซึ่งเกษตรกรก็ได้ใช้ประโยชน์ในการทำนาอยู่แล้วในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามกลุ่มชุดดินที่ 5 ยังสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในช่วงฤดูแล้งหรือหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว และปฏิบัติกันมากในภาคเหนือของประเทศไทย

กลุ่มชุดดินที่ 16

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทรายแป้ง สีดินมีสีน้ำตาลอ่อน หรือสีน้ำตาลปนเทา และมีจุดประสีน้ำตาลเข้ม สีเหลือง หรือสีแดง ในดินชั้นล่างอาจพบพวกเหล็กและแมงกานีสปะปน กลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า พบบริเวณพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ตามลานตะพักลำนํ้าระดับต่ำ มีน้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า 30 ซม. นาน 4 - 5 เดือน เป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำเร็ว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำหรือค่อนข้างต่ำ pH 5.0-6.0 ได้แก่ ชุดดินหินกอง ศรีเทพ และพานทอง ลำปาง เกาะใหญ่ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : หน้าดินแน่นทึบทำให้ข้าวแตกกอได้ยาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน 4 - 5 เดือน

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ 16 มีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ ไม้ผลและพืชผัก เนื่องจากพบในสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงเกือบราบเรียบ ลักษณะเนื้อดินละเอียดปานกลาง มีสภาพการระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็วในช่วงฤดูฝนมีน้ำแช่ขังที่ผิวดิน 3-4 เดือน อย่างไรก็ตามในฤดูแล้งสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักได้ ถ้ามีน้ำชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติช่วยเสริม ในบางพื้นที่เกษตรกรได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

กลุ่มชุดดินที่ 22

กลุ่มชุดดินที่ 22 เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า หรือจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาทับถมของวัสดุเนื้อหยาบ พบในบริเวณที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ ส่วนใหญ่มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน เป็นดินลึกที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนหยาบ โดยมีเนื้อดินบนเป็นพวกดินร่วนปนทรายหรือดินทรายปนดินร่วนดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย สีพื้นเป็นสีเทาหรือสีน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือสีเหลืองปนน้ำตาล และอาจพบมีสีตาแสงอ่อนในดินชั้นล่าง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ

ลักษณะโดยทั่วไป : หน่วยที่ดินเป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินทรายปนดินร่วนสีพื้นเป็นสีเทาหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลือง หรือสีเหลืองปนน้ำตาลอ่อน และอาจพบสีตาแสงอ่อนในดินชั้นล่าง มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดแก่ ค่าความเป็นกรด เป็นด่างประมาณ 4.5-5.5 บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ในฤดูฝนใช้ปลูกข้าว บาง

แห้งยังคงสภาพเป็นป่ายู่ หรือใช้ปลูกไม้ยืนต้น แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องการแห้งของน้ำในช่วงฤดูฝน ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ชุดดินน้ำกระจาย ชุดดินสีทน ชุดดินสันทราย และชุดดินชัยภูมิ

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ของหน่วยที่ดินนี้ได้แก่ ดินค่อนข้างเป็นทราย มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปศักยภาพของกลุ่มชุดดินที่ 22 เหมาะที่จะใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบมีน้ำขังแฉะในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผักเช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ยาสูบ กระเทียม มะเขือเทศ ฯลฯ ก่อนและหลังการปลูกข้าวถ้ามีน้ำชลประทานหรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ในเขตฝนตกชุก เช่น ภาคใต้ และภาคตะวันออก ใช้ปลูกยางพาราและไม้ผล

กลุ่มชุดดินที่ 29

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินมีสีน้ำตาลเหลือง หรือแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิด ดินพวกตะกอนลำนํ้า หรือเกิดจากการสลายตัวผุพังของหินหลายชนิด ที่มีเนื้อละเอียด พบบริเวณที่ดอนที่เป็นลูกคลื่นจนถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 3-25 % เป็นดินลึก มีการระบาย น้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ pH ประมาณ 4.5-5.5 ได้แก่ชุดดินบ้านจ้อง เชียงของ หนอง-มด แม่แดง ปากช่อง ห้างฉัตร เขาใหญ่ และ โชคชัย สูงเนิน ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่และไม้ผลต่างๆ มีส่วนน้อยที่ยังคงสภาพป่าธรรมชาติ

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินมีความพรุนสูง น้ำซึมผ่านชั้นดินได้ปานกลาง มีการอุ้มน้ำต่ำถึงปานกลาง น้ำใต้ดินลึก พืชจะขาดน้ำเมื่อฝนทิ้งช่วงนาน ดินมีการพังทลายในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลางเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่หรือไม้ผลต่าง ๆ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ 29 มีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชไร่และไม้ผลมากกว่าที่จะนำมาปลูกข้าวหรือทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน ยากในการที่จะเก็บกักน้ำไว้ปลูกข้าว

กลุ่มชุดดินที่ 44

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินทราย สีเทาหรือสีน้ำตาลอ่อน เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดิน พวกตะกอนลำนํ้า หรือเกิดจากการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบ พบบริเวณพื้นที่ดินที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นจนถึงเชิงเขา มีความลาดชันประมาณ 3 - 20 % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดีมากเกินไป มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำมาก pH 5.5-7.0 ได้แก่ ชุดดินน้ำพอง และจันทึก

ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย สับปะรด ปอ สวนไม้ยืนต้น ได้แก่ มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ บางแห่งเป็นป่าเต็งรัง หรือทุ่งหญ้าธรรมชาติ

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : เนื้อดินเป็นทรายจัด น้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็วมาก มีการอุ้มน้ำของดินต่ำพืชมีโอกาสดูดน้ำได้ง่าย ระดับน้ำใต้ดินลึก มีการกัดกร่อนของดินที่ความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และโครงสร้างไม่ดี บริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ 44 มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ และไม้ผลและไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา แต่มีศักยภาพพอที่จะใช้ในการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด

กลุ่มชุดดินที่ 48

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินบนส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนเศษหินหรือปนกรวด ก้อนกรวดขนาดใหญ่เป็นหินกลมมน ถ้าเป็นดินปนเศษหินมักพบชั้นหินพื้นดิน กว้าง 50 ซม. ดินเป็นสีน้ำตาล สีน้ำตาลปนแดง สีแดงปนเหลือง พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 3 - 25 % เป็นดินตื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 2 เมตร ตลอดปี pH 5.0-7.0 ได้แก่ชุดดินท้ายาง แมริม นาเจดียง พะเยา น้ำขุ่น ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าธรรมชาติ บางแห่งใช้ปลูกพืชไร่ หรือไม้โตเร็ว

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินตื้นมีก้อนกรวดมาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีการกัดกร่อนของดินได้ง่ายที่ความลาดชันสูง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นถึงเนินเขา

ความเหมาะสมสำหรับพืช : โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชุดดินที่ 48 มีศักยภาพไม่ค่อยเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ยืนต้น เนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมากและมีก้อนหิน หรือเศษหินที่หน้าผิวดินไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำไม่อยู่ แต่มีศักยภาพพอที่จะใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด

กลุ่มชุดดินที่ 62

ลักษณะโดยทั่วไป : ดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35 % ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวนี้มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นผิว กระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่า

เต็งรัง หรือป่าดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินพื้น โผล่ ได้แก่ชุดดินที่ลาดชันเชิงซ้อน (Sc) กลุ่มชุดดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

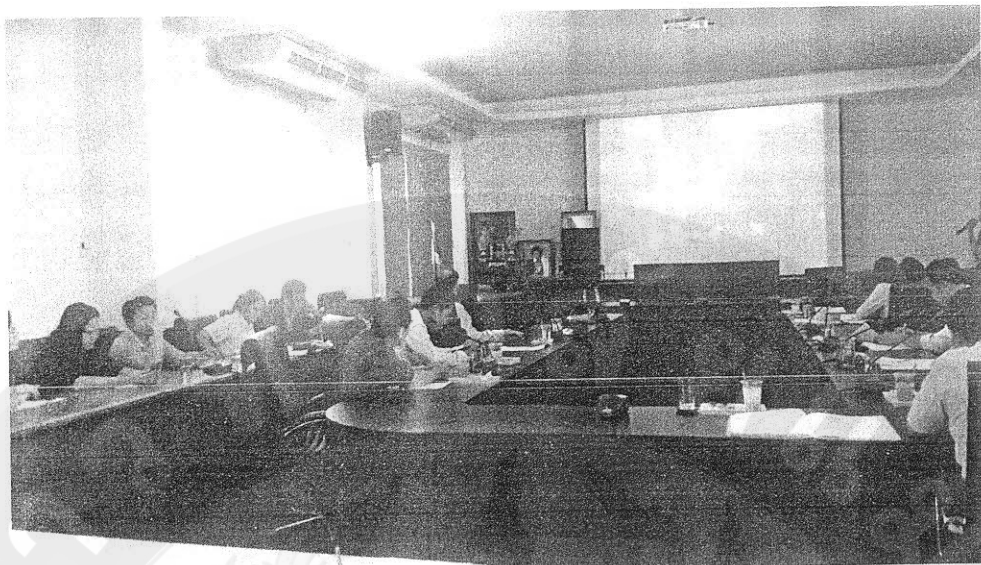
ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : พื้นที่ภูเขาลาดชันมากกว่า 35 % มีการกัดกร่อนของดินได้ง่าย

ความเหมาะสมของดินสำหรับการปลูกพืช : ดินกลุ่มที่ 62 มีศักยภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินต้น มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเทเฉลี่ยเกิน 35 % ยากต่อการชะล้างพังทลายของดิน จึงเหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

ภาคผนวก ข

ภาพการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1

ภาพการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2

